

naše planine

11-12

1985

Naše planine

le nostre montagne

nos montagnes

our mountains

unsere berge

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

Glavni i odgovorni urednik: prof. dr Željko Poljak. Urednički odbor: Nikola Aleksić, Darko Berljak, Vlado Božić, Krunoslav Milas, Željko Poljak, Ante Rukavina i Cvjetko Soštaric.

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata 1000 dinara (za inozemstvo dvostruko). Pojedini broj 200 dinara. Uplate čekom na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (broj 30102-678-5535). Na poleđini čeka treba naznačiti: »Za Naše planine« i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kožarčeva 22, tel.: 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tisak »Vjesnik« Zagreb. Oslobodeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5499 od 26. XII 1972). Tiskanje sufincira Republička samoupravna interesna zajednica fizičke kulture SR Hrvatske.

Godište 37 (77) Studeni—Prosinac 1985. Broj 11—12
Volumen 37 (77) Novembar—Decembar 1985. No 11—12
Od 1898. godine »Hrvatski planinar«, od 1949. »Naše planine«

S A D R Č A J

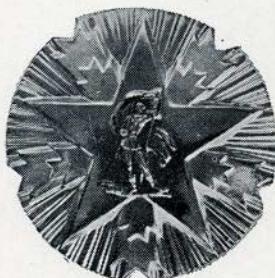
Slavko Tomerlin: U potrazi za posljednjim velebitskim tajnama	177
Smilja Petričević: Kamena galerija na Runjavoj glavi	181
Dr. Tomislav Sablek: Islandski dnevnik	183
Barbara Lapenna-Brakus: Island Peak (6183) u Himalaji	188
Prof. Krunoslav Milas: Tamo u Lici gdje smokve rastu	191
Dr. Marija Rosandić-Pilaš: I po kiši je bilo lijepo	193
Mirjana Trošelj: Urbanističke i druge balade velebitskog Podgorja	194
Mira Šincek: Osvojena Durmitorom	195
Dr. Daniel Živković: Uspomene na alpinista Franju Draženovića	197
Jakša Kopić: Prije stotinu godina	200
In memoriam	201
Speleologija	201
Tomislav Đurić: Novogradiliščani u Alpama početkom stoljeća	202
Publicistika	203
Alpinistika	203
Vijesti	203
Sadržaj godišta	207

Povijesni prilog:

Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva (str. 161—176)

Na naslovnoj stranici
U Samarskim stijenama

Foto: Ing. Zlatko Smerke

U potrazi za posljednjim velebitskim tajnama

SLAVKO TOMERLIN

ZADAR

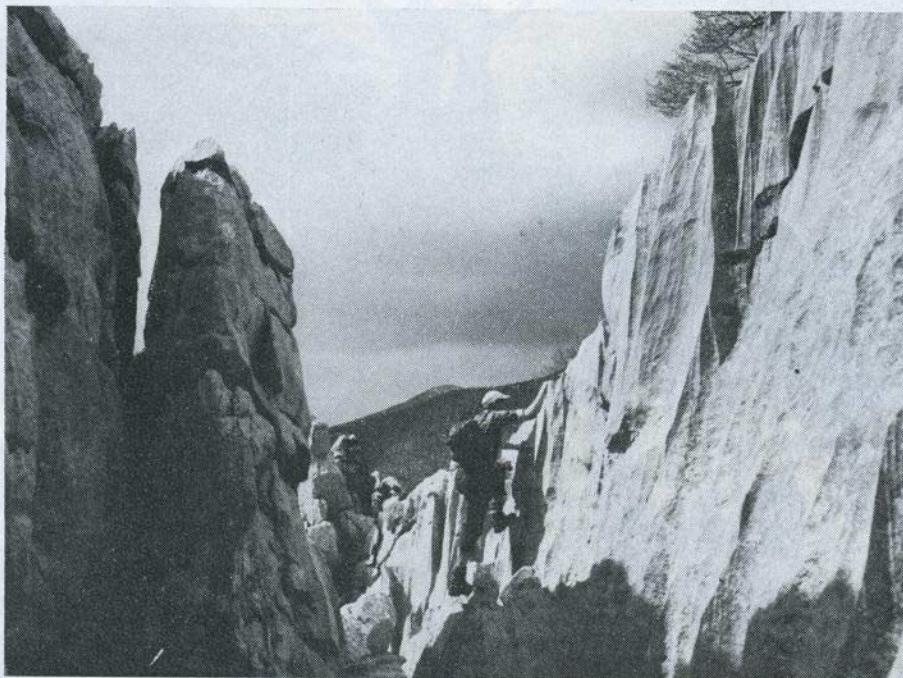
Velebitska primorska padina krije u sebi zanimljivu morfološku povjavu — uzdužni pregib na visini od 600—1000 m. Ona se ne vidi s obale mora, jedino je upućeni promatrač ponekad može nazrijeti s jadranskih otoka kad je zrak čist, a sunce blizu horizonta. U tom pregibu krije se poseban svijet — carstvo zanimljivih travnatih kraških dolaca, okruženih fantastičnim oblicima ljtoga krša. U vodičima po Velebitu taj se pregib samo spominje kao mogućnost za snalažljive i ustrajne planinare, jer je orientacija teška i uz specijalnu kartu. Sada više nije tako. Zadarski entuzijast, planinar Slavko Tomerlin, čiju biografiju i portret donosimo u ovome broju, i opet nas je iznenadio jednim svojim pothvatom. Najprije je to bilo njegovo otkriće Bojinca, zatim izgradnja skloništa na Stapu, a ovaj put trasirao je markaciju jednim nepoznatim segmentom nase najlepše planine, stazom koja prolazi nizom dolaca od Jelove Ruje do Velike Paklenice, s brojnim odvojcima do zanimljivih kraških fenomena što ih je otkrio svojim upornim dugogodišnjim istraživanjima.

Za ljubitelje velebitskih ljepota otvorene su nove mogućnosti upoznavanja do sada malo poznatih predjela. Godine 1977 (NP 1—2) opisao sam put na Stap i izlete u njegovu okolinu, a sada ću opisati put od Jelove Ruje preko Stapa i Stapine te preko Rujna do Borisova doma u Velikoj Paklenici, te odvojke koji su po prvi put markirani. Cijeli put traje oko 9—10 sati neprekidna hoda, čemu valja dodati i vrijeme za odvojke. Opis puta olakšat će priložena shema markiranih staza.

Još u vrijeme kada smo gradili sklonište na Stapu razmišljao sam o tome kako bili

planinarna omogućio da upoznaju sve ove divne predjele koji su do sada bili sasma ili djelomično nepoznati.

Vidjeti sve te ljepote i čuvati dojmove samo za sebe, ne dijeliti oduševljenje s ostalim ljubiteljima planina, bilo bi sebično. Eto, sada se svima pruža prilika da vide i one detalje Velebita koje inače ne bi imali prilike vidjeti. Preporučio bih zato da ne projurite taj divni put, već da vam on bude samo linija vodilja. Skrenite ponekad lijevo ili desno od puta i doživjet ćete nezaboravne trenutke iskonske prirode koja će vas bogato nagraditi.

U »Kamenoj galeriji« na Runjavoj glavi

Foto: Dr. Ž. Poljak

Ako uzmete kao polaznu točku lugarsku kuću (nažalost ruševnu) u Jelovoј Ruji, onda vas novi put vodi oko 300—400 m VPP-om prema Visočici. Tu ćete odmah uočiti na jednoj bukvi bijeli putokaz gdje se put odvaja uzbrdo na desno. Čim se prijede taj prvi prijevoj stiže se u područje gdje je bila sječa šume. Put prolazi kroz dvije vrtače stazom nastalom prilikom izvlačenja klada i nažalost, dosta zarašćenom malinama, zatim ulazi u staru bukovu šumu, gdje još uvijek ide na istok, s neznatnim skretanjima oko nekoliko udubljenja. Visinske su razlike posve nezнатне.

Nakon malo više od jednog kilometra put skreće na jugoistok laganim usponom po grebenu i prolazi ispod kamene glavice gdje se nakon pedesetak metara spaja sa stariom seoskim putem. Taj nas vodi nakon slijedećeg kilometra hoda na jugozapad.

Staza je u stalnom usponu grebenom, sve do prijevoja ispod jednog bezimenog vrha prije Debelog kuka, gdje se počinje strmije spuštati oko 20—30 m jugoistočno do Jame snježnice. Odavde opet skreće jugozapadno, lagano se uspinje do najviše točke prijevoja pod Debelim kukom. Dalje nastavlja u laganim silazu do Gornje njivice i do križanja s markacijom za Debeli kuk i Čučul. Sišavši na Donje njivice možemo usput posjetiti i Čučavac ako nastavimo putom na zapad. Taj je malo obilazan ali se spaja sa glavnom mar-

kacijom i za dvadesetak minuta smo u kolibi na Stapu.

Put od Jelove Ruje do kolibe prođe se komotno za 2—2,30 sata. Inače glavni markirani pravac s Donjih njivic skreće lijevo.

Ova veza s Likom ima veliku važnost za planinare jer omogućava lako kretanje kroz najinteresantnije predjele nižeg Velebita, na visini od 750—1269 m. Obuhvaćeni su: Debeli kuk, Stap, Stapina, Vratanca, Voden dolac, Runjava glava (Kamena galerija), Vrtlina, Malo Rujno, Podgrizen, Zavrata, Vodena pećina, Veliko Rujno, Bojinac, Stražbenica i Borisov dom u Velikoj Paklenici.

Tatekovo sklonište na Stapu čeka vas čisto i uredno. Nastojte ga i svi takvim ostaviti da bi se i drugi mogli ugodno osjećati u njemu.

Nakon odmora u skloništu krenite na put od Stipline preko Rujna do Planinarskog doma u Paklenici, koji se može proći za 7—8 sati lagalog hoda.

Taj put je veoma atraktivn zbog svojih povratak odvojaka. Ako se krene iz »Tatekove kolibe« na Stapu, onda se za 40 minuta stiže na Stipinu, o kojoj je već dosta pisano, a poznata je po svom položaju i ljepoti. Od Stipline se za 20 min stiže do prvog odvojka za duboku vrtaču Voden dolac. Sa zapadne strane dolca uzdižu se stijene Šabanovih ploča u čijem podnožju je polupećina s visokim dimnjakom, a desno od ulaza mala kaptanja s hladnom vodom. Nije na odmet prije silaska

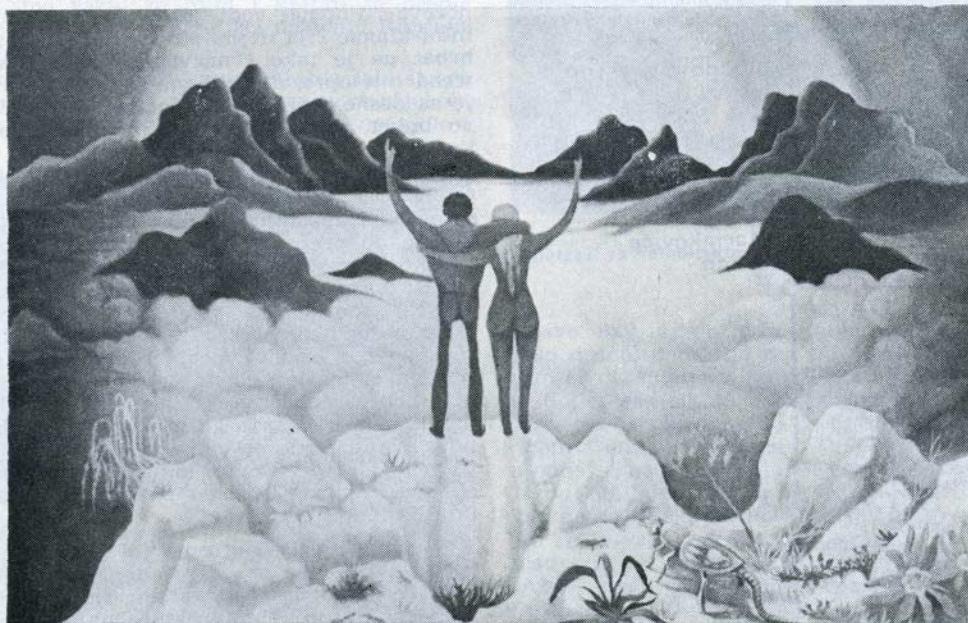
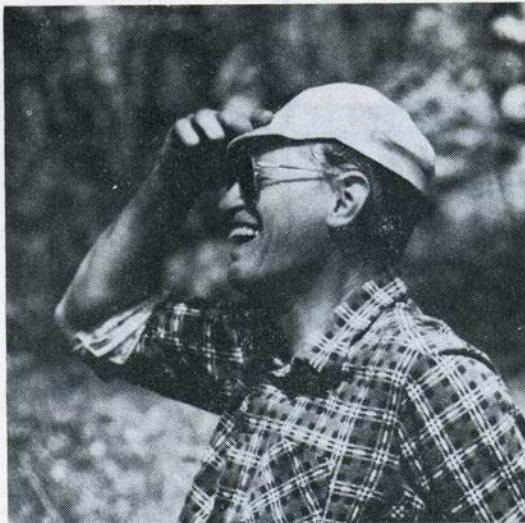

»Zmajev hrbat« na Runjavoj glavi

Foto: Dr. Ž. Poljak

Član je PD »Paklenica« u Zadru. Rodnio se 16. 2. 1927. u Zagrebu. Otac mu je poznati hrvatski akademski slikar, koji je u potrazi za folklornim motivima mnogo putovao. Sa sobom je vodio svog sina i tako u njemu pobudio zanimanje za prirodne ljepote i planinarenje. U Zagrebu je završio školu za zubne tehničare, nakon čega je radio u Glini (1951—1956), Malom Lošinju (do 1972), Sesvetama (do 1965) i Zadru, gdje i danas živi kao umirovljenik. Aktivnim planinarom postao je u Sesvetama kao član PD »Lipa«, a nastavio je u PD »Paklenica« kada se preselio u Zadar. Tu je bio pročelnik speleološke sekcije i sekcije za markaciju a aktivan je i kao vodič. Osobito je zaslužan za izgradnju skloništâ po primorskoj padini južnog Velebita. Sudjelovaо je u podizanju krovista na skloništu Ivine vodice, uglavnom je njegovo djelo improvizirano sklonište na Bojincu, a pokretač je izgradnje kolibe na Stapu koja je njemu u čast nazvana »Tatekovom kolibom«. Glavna mu je preokupacija istraživanje nepoznatih velebitskih ljepota i snimanje planinarskih filmova. Poput svoga oca i on je slikar, a mnoga njegova ulja posvećena su Velebitu. Našim čitocima poznat je po lijepo ilustriranom reportaži o Bojincu i njegovim kraškim oblicima, kroz koje je proveo markaciju u obliku osmice.

Zeljko Poljak

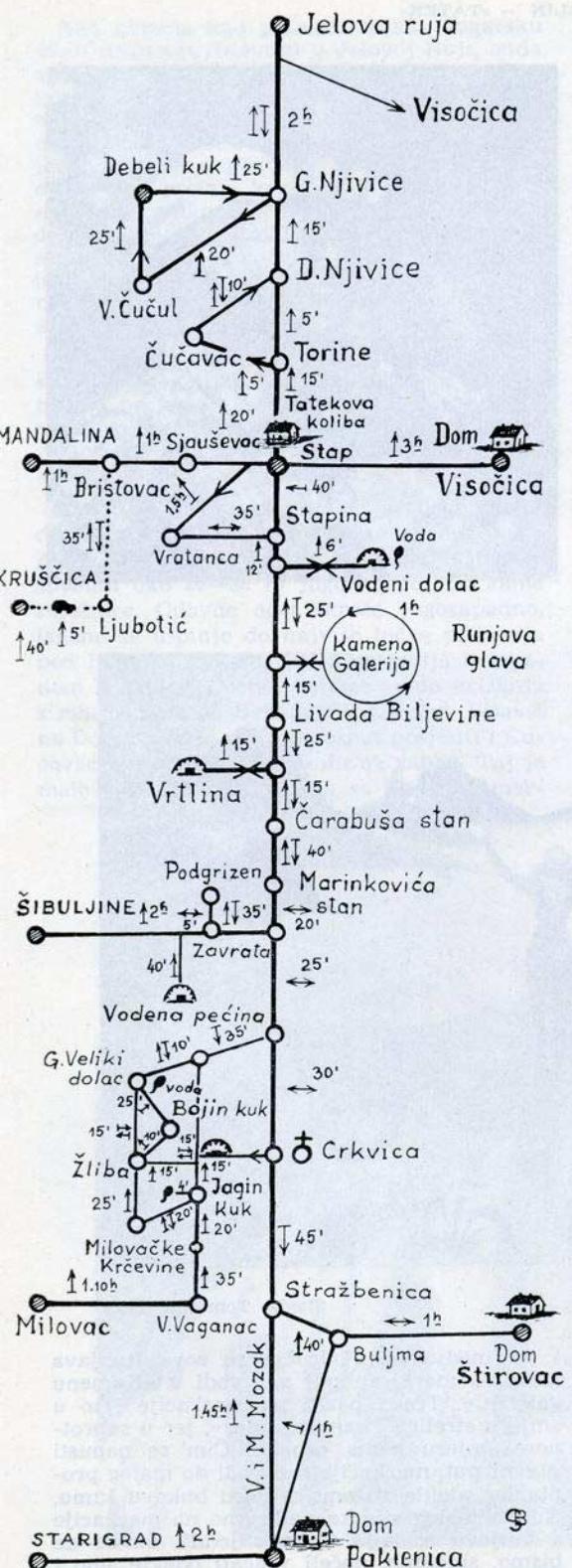
Svitanje u planini

do pećine skrenuti ulijevo kratkim, markiranim odvojkom do stijena, odakle se pruža prekrasan vidik na Stapinu i u dubinu dolca. Taj cijeli obilazak s povratkom traje jedan sat hoda.

Nakon povratka na glavni put za Rujno, stižemo za 40 minuta na drugi povrtni odvodjak. To je put u dosad sasvim nepoznato i vrlo divlje područje, gdje možete naići čak

Slavko Tomerlin (ulje)

i na medvjeda. Područje se zove Runjava glava, a markiran put vas vodi u »Kamenu galeriju«. Treba paziti na markacije i to u smjeru strelica i oznaka »ulaz«, jer u suprotnom smjeru nema oznaka. Čim se napusti glavni put, markacija nas vodi do malog proplanka odakle stižemo u staru bukovu šumu. Nakon malog silaska nailazimo na markacije s brojevima, koje treba slijediti, da se ne bismo, slučajno, počeli vraćati odakle smo i

došli, jer se markacije na jednom mjestu križaju.

Već kod broja 11 stižemo do Prezidane jame. Ime je dobila po vertikalnoj plosnatoj stjeni koja dijeli jamu na dva dijela. U drugoj polovici treba doći do malog stajališta odakle je najljepši pogled u jamu i ná vrlo atraktivni prozor na lijevoj strani stijene. U nastavku puta dolazimo u »Kuloar s prozorom«. Ovdje je priroda pružila nezaboravan pogled kroz prozor na stijene iz kojih strše žbunovi i drveće.

Još puni dojmova stižemo kratkim silaskom i do najljepšeg prizora, a to su »Zlatna vrata«. Taj naziv sam im dao jedne jeseni kad je zlatno lišće ispunilo pogled na njih. Još je ljepši vidik s male terase na drugoj strani prolaza. Riječima se ne može dočarati ta ljepota stijena i slikovitost kamenog luka iznad vratiju.

Put nas vodi dalje strmo iznad »Zlatnih vrata« tako da ih sada možemo promatrati i iz ptičje perspektive. Ovdje je potreban oprez jer je ispod nas vertikala.

Konačno stižemo i do predjela koji liči na izbrazdano površinu Mjeseca. To je »Terasa noževa«. Put nas vodi kroz vrlo interesantan mini-klanac čija desna strana liči na zmajev hrbat pa je tako i nazvana. Nakon klanca treba biti oprezan prilikom malog silaza jer je sa desne strane dubok ponor, dok je lijevo buket noževa svakojakih oblika. Prelaskom uskog mosta dolazimo na označenu poziciju s koje se pruža divan pogled na te vodrevine erozije. Naročito se ističe »glava nosoroga«. Napuštajući »Terasu noževa« dolazimo do pretposljednjeg »eksponata« ovog kraškog muzeja, a to je stijena u obliku žapca. Nazvamo je »Žabac Pančo«. Upravo je nevjerojatno da svega 20 cm široka jedna noga može izdržati toliku težinu stijene. Kada se spustimo ispod žapca, postaje nalik staroj Singer-mašini. Nekoliko desetaka metara niže žapca prolazimo ostatak puta kraj »Klinac klancu«. Za sada ga možemo samo obići, no u planu je da se put provede kroz njega u cijeloj dužini. S ovim klancem završava se obilazak i ubrzo stižemo na put kojim smo i došli.

U nastavku glavnog puta još je jedan odvojak i to u već poznatu jamu Vrtilnu. Uskoro će u njoj biti postavljena sajla do dna, tako da će špilja biti pristupačna svim planinarima. Na daljem putu se odvaja iz Rujna odvojak za Bojine kukove, ali je za njih potrebno više od jednog dana da se obidi i sve da se vidi. Put vodi dalje od Rujna mimo jame Golubinke i preko Stražbenice silazi do doma u Paklenici.

Legenda za kartu: Satnica označava minimalno vrijeme bez odmora. Strelica s vrhom prema gore znači uspon, prema dolje silaz, vodoravna znači da nema uspona, a strelica na liniji koja označava trasu, znači smjer kretanja. Posjetiocima se preporuča da uz ovu skicu upotrijebi i planinarsku kartu »Južni Velebit« (izdanje PSH 1985).

Kamena galerija na Runjavoj glavi

SMILJA PETRIČEVIĆ

ZADAR

Velik je Velebit. Zaista velik. Raznolik. Ko-jekakav. Svakakav: sa svojim vrhovima, terasama, livadama, provalijama, jamama, kukovima, urvinama, pećinama, stijenama. I što više krstarimo po njemu to nam se čini da ga sve manje pozajemo, njega i njegovu zlu narav.

Već smo se počeli udaljavati od Stapine i kretati prema istoku, zašavši u libirint stijenna, kamenja, rupa i rupčaga. Vodi nas Tatek. Ni sama ne znam kako je uspio otkriti ovake raritete i kuriozitete. Možda je tome pri-donijela njegova vječita znatiželja da sve vidi, da zabije nos u svaku rupu, da se popenje na svaki vrh i vršak.

— Umrijet će jednoga lijepog dana i neću uspeti da ga svega otkrijem. Pa makar živio još stotinu godina, neću uspeti, eto, da zadem u sve njegove šume, da vidim sve njegove jame, sve njegove stijene — govorio je Tatek dok smo gazili za njim i kretali se prema jednom vršcu što ga seljaci nazivaju Runjava glava.

Zašto runjava? Ne znam. Možda zato što na svojoj čupici ima stabala, grmlja, i nije čelava, kako su obično planinske glavice gole i

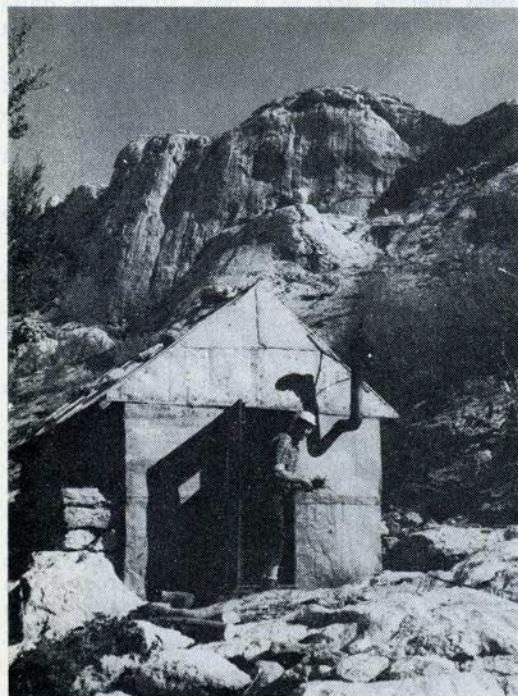
U potrazi za velebitskim tajnama

Foto: Dr. Z. Poljak

čelave. Sav taj put gore dolje, amo tam, lijevo desno, podsjetio me na neki način i na sam život, spletten i zamršen. Čas si gore, čas si dolje, čas si okružen prijateljima, čas si sam, čas je oblačno, čas je opet vedro. U jednom trenu vidiš drveće, šumu, uveo cvijet, a onda se nadeš na golom i hladnom kamenu. Nebo je bilo postajalo sve sivlje i izgledalo je kao da će kišica početi sipiti svakog trenutka. Ali ni to vrijeme, niti ta kišica, niti ti oblaci nisu smetali nama i našem kretanju. Pošli smo i, znači, idemo. Već smo zašli u gustiš. Šušti uvelo lišće pod našim nogama. Penjemo se uza stijenu.

— Evo je, pećina s dvostrukim vratima — slavodobitno će Tatek.

Kao da je divovska noga udarila u stijenu i odvalila njezin komad pa napravila otvor, jer je otvor poput otiska golemog stopala. Spuštamo se u sumrak. Nad nama nebeski svod, siv, a oko nas stijenje, okomito izrezbareno, dok se povije naših glava nadvija divni kameni luk, kao most koji spaja dva svijeta. S naše desne strane je prozor koji gleda u drugu pećinu, a s nje već viri Tatekovo nasmi-jano lice.

Koliba na Stapu i njezin graditelj Slavko Tomerlin
Foto: Dr. Z. Poljak

»Zabac« na Runjavoj glavi Foto: Dr. Z. Poljak

— Dvostruka vrata — ovako bih nazvao ovo — veli Tatek s prozora. Dodite ovamo!

Ulazimo u pećinu s druge strane. Sada nam otvor ostaje s lijeva. Pentramo se jedan po jedan uz vertikale i gledamo u izrezbarenog kamenja. Visoko gore jedno stablo, samo, visi kao ukras. Plazim uza stijenu i ulazim u neku pećinicu, odličnu za partiju spavanja, jer je premala za medvjede.

— Pećina mršavog mačka — vičem iznutra.

— Misliš li na mene? — smije se Tatek (visok je, a mršav).

Idemo dalje. Penjemo se uz rub stijena. Klepeću naše kosti velebitskim kamenjarom. Spuštamo se i opet penjemo kao krdo divljih koza, jaraca i divokoza. Prednjači mala Mojca, ali se ovog puta Jože dosjetio pa je za svoju kćerku napravio prsnu zamku i tog malog jarića vezao, jer samo jedan krov korak dovoljan bi ti bio da odletiš pravo na vječne pašnjake i da tamo čuvaš ovce.

Smije se Tatek od uha do uha gledajući naša lica s kojih ne silazi izraz oduševljenja. Kao da je kakav divovski klesar mlatarao ovuda i klesao i tesao ovo stijenje oblikujući kojekakve figure. Vidjela sam svakojako stijenje i kamenje diljem naših planina, ali ovakvih likova i toliko njih ne vidjeh nigdje, koliko na ovom našem Velebitu.

Provlačili smo se između stijena, vijugavih planinskih staza pod sivim nebesima iz kojih je kapala kišica i sipkala po nama. Stigli smo do uskog kuloara gdje je trebalo visoko pre-

baciti nogu i preskočiti provaliju. Jedva razvučem noge pa se prebacujem.

— Manje jedi! — viče Joža, ali se ipak okreće da vidi jesam li preskočila tu raspuklinu. Provlačimo se kroz kuloar dugačak dva metra. Podsjeca me na crkvene orgulje sa svojim cijevima. Ulazimo u procijep stijena i jedan po jedan se provlačimo. Ide Tatek ispred nas, pa samo što ne zapjeva: »Oj planino, moja starino!« Ja idem iza njega pa sve, misleći kuda li nas ovi putevi vode, brojim stope i kamenje. Stižemo pred jamu Turskih jataagna, kako ih je Tatek nazvao.

Kamene figure zadivljuju svojom monumentalnošću. Idemo dalje. Nailazimo na jedan otvor.

Izranjamo i uranjamo u stijenje. U svaku jamu, jamicu, otvor, otvorčić. Milovan baca kamen pa broji... jedan dva... tri. Negdje izbroji i do 15... 20, a zatim u dubini čujemo grmljavinu.

— Duboko! — zaključuje Milovan.

Penjemo se na vrh neke stijene. Nebo se razvedrava. Oblačine odlaze prema jugu, pejzaž pročišćen do kraja. Svaka stijena se vidi sa svojim porama i borama, namreškana kao lice starice. Vršci Velebita proviruju kao značiteljna dječica. Pomalja se sunce. Na našim licima osmijeh. Jesenje boje tako nas očaravaju da svi stojimo, gledamo i šutimo. Zatim idemo dalje. Evo ga i pile! Čudna figura pileta koje je raširilo nožice. Stijena visoka pet-sest metara drži se s obje strane na dvije tanke noge, jedna nije deblja od čovječeg dlana.

Konačno odmor! Pravi pravcati odmor. Svaki čuči na svojoj stijeni kao osamljen orao, ugnijezdio se pa jede. Samo se mala Mojca kopreća kao ptič u gnijezdu i vrlo lako bi ispalila još uvijek nije vezana prsnom zamkom.

Jedemo. Usta su nam puna. Ako ti se nešto prohtije a nemaš, samo reci. Doletjet će k tebi. Samo pruži ruku i hvataj. Izmjena dobara. Ako nisi spretan u hvatanju, zalogajćiš će u rupu, skotrlja se niz stijenu. Ne smeta. Neće propasti. Netko će se naći od malenih stvorenja koja gmižu ovuda pa će pojesti.

— Neka se vidi što je raskoš — reče Magda vadeći prave pravcate domaće kolače.

Svak dobija svoj dio. Oblizujemo se kao site mačke. Opet se nastavlja hodočašće. Treba vidjeti sve. Treba vidjeti ta stoljetna stabla, to čudno stijenje, te doline i dolinice. Treba se spustiti i u Vodenim dolac, prekrasnu vrtaču s bazenčićem čiste vode. Gledamo vodu koja kaplje s visine i puni ovo jezerce. Ali tu se treba spustiti četveronoške, pa se isto tako i uspenjati. Treba plaziti, gmizati, hodati, skakati, preskakivati.

I kada smo pred samu večer stigli na počinak u Tatekovu kolibicu na Stapu, nasmijali smo se umorni i rekli:

— Hvala Tatek, isplatilo se. Bilo je divno!

Islandske dnevnik

Dr. TOMISLAV SABLEK
SLAVONSKA POŽEGA

Sjever nas već dugo privlači. Prešli smo polarnicu u Norveškoj i Finskoj. To je za nas s juga Evrope poseban doživljaj, pa idemo opet. Da ne bude jednostavno ovaj puta smo izabrali najsjeverniji dio Islanda.

Pripreme i dogovori dugo su trajali. Trebalo je prvo ustanoviti da svega jednom tijedno samo jedan brod plovi iz Evrope na Island i natrag, da putovanje traje pet dana i da za nas ima mesta samo na palubi. Pa puno više komfora ne bismo si ni mogli priuštiti, jer je ipak najjeftinije ići vlastitim autom, ponijeti šator i svu hranu.

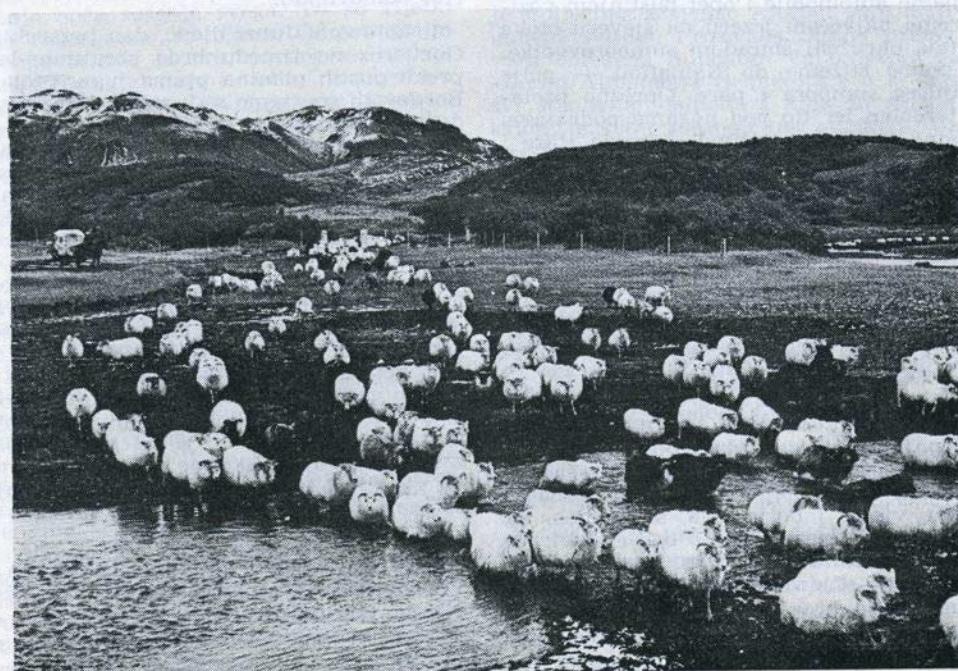
Znali smo da nas čekaju duge vožnje autotevima do Danske, plovیدba sjevernim Atlantikom i tko zna kakve ceste na Islandu. Zapravo smo bili optimisti i 19. srpnja smo krenuli. Prešli smo ceste Evrope, preplovili burni Atlantik i upravo s puno iščekivanja uplovili u luku Seydisfjördur i time počinje naš Islandski dnevnik.

29. srpnja. Ponoć je, ali nije mrak, jedino ledeni vjetar brije pristanište. Besprijkorno ljubezni i u paradimno uniformama islandski carinici su nas pedantno poslagali u redove. Čekali smo tri sata, jer su radili savjesno i na kraju smo doznali što tako uporno traže.

Na pasoše i slične nama tako važne stvari uopće nisu gledali. Tražili su pribor za pecanje koji su dezinficirali i kokošja jaja koja su oduzimali da bi spriječili unošenje bolesti. Prešli smo puno granica ali ova je ipak bila posebna.

Konačno smo na Islandu — zemlji vulkana, pustinja, glečera i gejzira. Tu ima zbilja svega što na dosadašnjim lutanjima nismo sretali. Premda smo puno o tome čitali, ipak se unaprijed ne može stvoriti predodžba o Islandu — doživljaji su ipak drukčiji.

Nekako smo nestrpljivi i odmah nastavljamo dalje vrlo lošom cestom prema sjevero-zapadu. Cesta je neasfaltirana, puno rupa, pa ovako pretovorenji jedva vozimo 40 km na sat. Oko nas ledenjaci koji se spuštaju sve do mora. Ovo je sjevero-istočna obala otoka koju ne grijee Golfska struja. Pred jutro stižemo u Egilstadir (660 stanovnika). Pronalazimo kamp i postavljamo šatore. Slijedi odmor ali ne dug jer je rok boravka na Islandu ograničen povratkom broda, a naš plan je velik. Već prije podne spremamo se dalje. Vozimo prema sjevero-zapadu i ulazimo u hladnu sivu vulkansku pustinju Odadahraun — najveću na Islandu. Nepregledna ravnica crnog

Islandske pastore

vulkanskog pepela i pjeska. Vjetar kovitla pršinu koja ulazi u oči, usta, hranu i sve dobiva okus sumpora. Vozimo kilometre, cesta ravnata 100 km — samo jedna linija koja se gubi na horizontu. Ne srećemo nikoga. Prošli smo dvije oaze s po tri kućice. Već smo trebali doći do naselja, ali ništa. Konačno raskrizje, benzinska pumpa, tri kuće i koral s konjima. Oaza s malo trave — Grimstadir (28 stanovnika). Doznamo da nismo zalutali jer su one oaze koje smo prošli zapravo mješta naznačena na karti, a ovo gdje smo sada veće je naselje i raskrsnica. Tu smo shvatili (već dosta rano) da se naši pojmovi o veličini naselja prilično razlikuju od njihovih.

Ovdje skrećemo sa ceste u pravu pustinju, bespuće i među vulkane. Putokaz pokazuje pravac Jug, gdje je centralni dio otoka i vulkani Herðubreið i Askja. Upozorenje da dalje mogu samo terenska vozila. Navikli da ne treba uvijek vjerovati sve što piše, ipak krećemo našim običnim autima u pustinju — pa što bude. Vozimo po tragovima automobila između skrutnute lave. Kotači propadaju u pjesak pa više idemo pješice i guramo auto nego što se vozimo. Pustinja djeluje divno i zastrašujuće. Neprolazno i u nedogled. Oštri grenlandski vjetar raznosi oblake finog crnog pjeska. Tako nešto još nismo doživjeli. Oštro kamenje trga sve što je izbočeno na podu auta. Prvo stradavaju ispušni lonci i cijevi. Konačno je pred nama stožasta kupola vulkana Heidubreið (1682 m). Dan je bistar i sunčan, ali je vrh u oblacima. To je panorama koju si nismo mogli prije zamisliti. To treba doživjeti. Sunce je još visoko na horizontu, ali veće se približava. Popravljamo naše jedne automobile i opet pustinjom vozimo prema najvećem jezeru na sjeveru otoka Myvatnu, okruženi smradom sumporovodika. Pred ponoć stižemo do Namafjöll — polje ključajućeg sumpora i pare. Oprezno prolazimo terenom jer tlo pod nogama podrhtava. Neugodno i opasno. Držimo se tvrde staze i grijemo promrzle ruke na pari koja izbjiga iz zemlje. Naslage kristaliziranog sumpora u bezbroj oblika. Okolna brda su bijela od naslaga sumpora što u kombinaciji sa crvenim zrakama ponoćnog sunca djeluje fantastično. Ništa tu živog nema. Island je ipak sličniji Mjesecu nego Zemlji. Ostavljamo sumporno polje i brzo stižemo na jezero Myvatn. Kamp, kao i svi na Islandu: neravan teren lave pokriven niskom travom. Pipa s topлом vodom i zahod. Ovo nam je bio dug i naporan dan. Postavljamo šatore dok polarni vjetar urla.

30. srpnja. Noć bez mraka i počinka — borba s vjetrom koji samo da nije srušio šatore. Za početak dosta napeto. Doručak kuhamo u šatoru, vjetar i dalje urla, sitna kiša, na toplojjeru plus pet — no to ovdje smatraju normalnim ljetnim vremenom. Vozimo uz jezero okruženo stijenama skrutnute lave. Mjestimično izbjiga kroz pukotine para. Vulkaniti žive svoj život. Put je loš da jedva prolazimo. Zadržavamo se uz vodom bogati vodopad Godafoss. Opet naselje od nekoliko kućica, benzinska pumpa i restorančić. Po-

slijepodne obilazimo Eyafjordur, zaljev okružen brdima i snijegom, uz koji je smještena »metropola sjevera« Akureyri — gradić od 10.000 stanovnika, najveći na Sjevernom Islandu i od pamтивjeka luka ribolovaca polarnih mora. Sve više dolazimo do spoznaje da nam se šatori i spavaće vreće uopće neće osušiti na Islandu. Do ponoći još stižemo u luku i slikamo ponoćno sunce koje gotovo vodoravno šalje svoje zrake po zaljevu. Polarnica je blizu i ovdje nema noći. Taj divni fenomen prirode uvijek je zanimljiv, jer crvene ponoćne zrake daju krajoliku poseban ugodaj.

31. srpnja. Spavamo malo i neudobno. Imamo samo spavaće vreće i karimate a to je pričično tvrdo. Ujutro je sve mokro pa je uvijek teško s pakovanjem. Ipak, oko 8 sati već krećemo. Konačno lijep sunčan dan. Razgledamo Akureyi. Kuće uglavnom male, drvene i obložene limom, s malim prozorima. Klima diktira i arhitekturu. Hladno je jer je snežnik sve do predgrađa. Nove gradevine su moderne i lijepo uređene, a jesu li praktične to mi ne znamo. Otok Grimsey, kojim prolazi polarnica, nalazi se 8 sati vožnje brodom prema sjeveru. Odustajemo — dosta nam je sjevernog Atlantika. Napuštamo »metropolu sjevera« u pravcu zapada.

Poslije podne vozimo dolinom rijeke Blanđe. Kraj je već pitomiji. Nailazimo na travnjake i farme ovaca. Trava je ovdje jedino što raste i to se njeguje i sadi, jer o travi ovisi sav stočni fond kraja. Na večer smo u Bländuosu na zapadnoj obali. Ponoćno sunce snimamo s plaže, a zatim još šetnja mjestom (700 stanovnika).

1. kolovoza. Jutro lijepo, dan perspektivan. Opet vozimo između brda skrutnute lave i preko pustih planina prema jugu. Prolazimo Bordeyri i spuštamo se u zaljev Hvammsfjordur. Pred nama je odjednom naš cilj — ledenjakom pokriveni najzapadniji vulkan Evrope — Snaefells. Snijeg počima već skoro od mora, a vrh, crna vulkanska stijena, visok je 1446 m. Lijepo ga je vidjeti kako se ljeska na poslijepodnevnom suncu. Stojimo i snimamo ga. Znači tu smo. Vozimo do Olavskoga podno glečera. Pitamo za uspon. Nitko ništa ne zna. Karte nemaju. Gore nema ništa osim leda ili oluja, pa nitko od domorodaca gore niti ne ide — zdrava logika. Ali mi imamo opet zdrav duh u zdravom tijelu, pa prelazimo greben Snaefellsa prema jugu po nemogućoj cesti sve do (nazovimo ga) mjesta Arnastapi. Kampiramo usred polja lave. Jasno, niti ovdje nitko ne zna ništa o vrhu, ali gledajući ledenjak i stijenu zaključujemo da ćemo s jugoistoka pokušati ući. Idemo spavati uz galamu divljih lastavica.

2. kolovoza. Dan »D«. Danas idemo na vrh. Vrijeme oblačno, planina se ne vidi. Mnogo dilema. Prevladala je ona: kada smo već dođe došli — pokušajmo! Pokušali smo i stigli na vrh najzapadnijeg glečera Evrope Snaefellsjökulla (1446 m). Silaskom s ledenog vrha bili smo svjesni činjenice — počeo je po-

Fumarole u bazaltnom terenu

vratak kući, a to je još, osim plovidbe Atlantikom, oko 3.500 km.

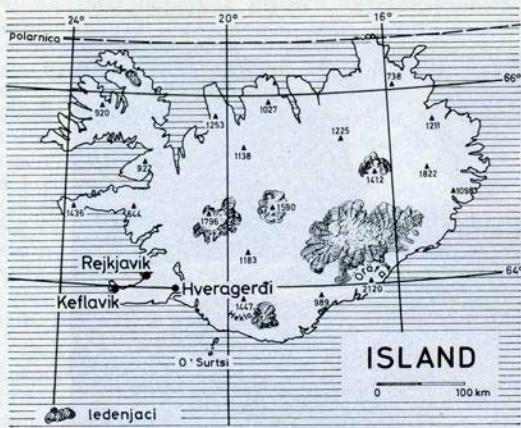
3. kolovoza. Cijelu noć je padala kiša, ali je u jutro prestala. Odmah razapinjemo užad i počinje opće sušenje svega. To su rijetki trenuci i koristimo se njima. Odmah zatim pakujemo. Mjesto je krajnje negostoljubivo, ljudi nas čudno gledaju — očito ne shvaćaju naše razloge dolaska. Divlje morske lastavice stalno napadaju, nastojeći udariti prolaznika kljunom u glavu. Idemo za Reykjavik. Cesta loša, kiša opet pada. Oko 17 sati stižemo u grad. Podižemo šatore i odmah idemo u obilazak. Svaki čas treba iskoristiti. Treba povariti napukle šasije automobila. Island je samo za terenska vozila.

4. kolovoza. Dan za Reykjavik. To je glavni grad Islanda, 85.000 stanovnika. Osnovan ga je 870. godine Ingolfur Arnarson. Čitav grad je grijan topлом vodom gejzira. U arhitektonskom smislu je mješavina starih malih drvenih islandskih kuća i novih modernih građevina. Obišli smo sve važnije spomenike, crkve i sveučilište. Posebno je zanimljiva luka gdje pristaje veliki broj ribolovaca sjevera. Tu su i velike tvornice gdje se pregradije riba — najvažnija grana privrede. Veliki aerodrom služi ne samo za vezu otoka s ostalim svijetom, nego i velik broj malih aviona održava vezu sa svim dijelovima otoka. Tu je pao i »shopping« — islandske veste prirodne boje tople su i poznate, a to je ujedno i suvenir.

5. kolovoza. Vrijeme normalno: pada kiša. Postajemo ne samo mokri nego i pesimisti.

Opet popravljamo te svojejadne automobile i pitamo se hoće li sve ovo preživjeti ili će im biti kraj u nekoj od vulkanskih rupa. No ipak vozimo dalje i poslijepodne stižemo u Pingvelir — historijski centar Islanda. Ovdje je stoljećima zasjedao Albingi, najstariji parlament svijeta. Prostrana dolina prema sjeveru omedena dubokom vulkanskom raspraklinom Almanagjá tj. pukotina u koju stanu svi stanovnici Islanda i koja je služila kao sklonište svim sudionicima sastanka. Uz nju je odmah Lögsögumáður, povиšeno mjesto za govornike koje ima i tu prednost da odbija jeku, dakle pojačalo, a tu je i Galgakletar — stijena za vješanje osudenika. Dolinom protječe potoci, a prema jugu je najveće jezero Islanda Pingvallavatn, puno ribe. Uza sve te uvjete nije čudo što je ovdje stoljećima bilo mjesto okupljanja Islandana. Pejzaž je zbilja krasan. Nastavljamo put prema gejzirima i prolazimo pokraj najpoznatijeg islandskog »ljetovališta« jezera Laugarvatn. Jezero pune izvorne tople vode koja je za njihove pojmove prilično topla. Zrak je hladan 10°C. Oko jezera su hoteli i plaže. Stigli smo oko ponoći do gejzira. Vidljivost je dobra — no valja se i odmoriti. Postavljamo šatore. Spavanac.

6. kolovoza. Jutro potpuno bez perspektive. Jak hladan vjetar, sitna kišica, gusti oblaci na sto metara visine. Pakujemo mokre šatore, obilazimo područje gejzira. Stori Geyzir izbacuje vodu rijetko i nerедовито, dok Strokkur izbacuje vrelu vodu svakih 5 do 10 minuta do 20 m visine. I to je atrakcija. Zapravo je čitav teren pun malih izvora vrele bi-

stre vode u kojima voda pomalo ključa. Praktični Islandani kaptirali su jedan od izvora i tako griju čitavo naselje. Obilno slikamo taj fenomen. Nastavljamo do Gullfossa, najljepšeg vodopada Islandsa. Bogat vodom iz glečera Langjökull, ruši se 32 metra uz jaku buku i stvara maglu rasprsnutih vodenih kapljica. Veličanstveni prizor pojčava duga koja zakružuje sliku iznad vodopada. Vrijeme nas goni dalje, danas još treba vidjeti vulkan Heklu (1991 m). Vozimo prema unutrašnjosti otoka — opet u carstvo vulkana, lave i pepela. Beskrajna pustinja. Opet automobili propadaju u pepeo. Krajolik siv, nebo sivo — sve bez znaka života. Ali ipak, jedan brežuljak pijeska i pepela pokazuje kvadrate crvene boje. Gazim vulkanski pepeo da vidim što je to. Čudi me ali i oduševljava. To su gredice lišaja i mahovine koje islandska poljoprivreda sadi da bi ispitala mogućnost iskorištenja vulkanskih pustinja. To se zove borba za svaki pedalj zemlje.

Vulkan Hekla — po predaji sjedište pakla — do sada je imao 15 erupcija. Stijene su mu erupcijom nataložena lava. Crne nepristupačne gomile ispresjecane pukotinama. Sada miruje. Vrh je u magli i kiši. Vraćamo se prema moru i kampiramo »na divlje« kraj mjesta Hella (veće mjesto — 400 stanovnika). Ima banku, trgovine i njemački konzulat. Za 15 minuta obideš sve. Uvlačimo se u mokre vreće za spavanje i šatore. Kiša pada. Temperatura +9°C.

7. kolovoza. Budi nas urlanje vjetra, Golf-ska struja šalje vlagu, kiša pada kao luda, +5°C, sredina ljeta. Moramo dalje jer se dan povratka približava, a mi imamo još puno kilometara pred sobom. U Hvolsvölluru smo opet dali povariti napukle dijelove auta u nadi da će izdržati do kraja. Kiša i dalje pljušti, ali plan se mora ostvariti i skrećemo da pogledamo vodopad Skogarfoss. Putevi su pod vodom i često je dubina vode na cesti nepredvidiva. Obično najprije netko mora pregaziti potopljeni dio ceste, pa ako nije dublje od pola metra, onda valja na brzinu pro-

tjerati auto, i idemo dalje. Na večer smo na najjužnijoj točki Islandsa — Vik. Smjestili smo se u prostorijama neke škole. Grijanje odlično, sve sušimo, spavamo na podu ali u suhom, topli tuševi — kojeg li komfora!

8. kolovoza. Ujutro vrijeme normalno — vjetar i kiša. Ostajemo u toplom i čekamo. Oko podne se mijenja smjer vjetra. Sa sjevera puše »burak« — oistar i hladan grenlandski vjetar, ali je vrijeme vedro i jasno. Plaža u Viku je divna, pješčana, ali je pjesak crn, vulkanski. Valovi Atlantika, visoki 15 metara, prodiru duboko u kopno. Idemo plažom ali pazimo da valovi nekog ne pokupe. Pravac su stijene Dyoholaey koje strše ravno iz mora. Pune su pukotina i pružaju skloništete isućama ptica. Najpoznatija je papiga — ronilac. Kljun i glava joj je tipična za papigu a tijelo i plovke su kao u patke. Sa stijene se sunovraćuje u vodu, odlično roni i hvata ribu te se s plijenom vraća u svoju pukotinu na stijeni. To treba vidjeti i snimiti. Stijene su ne samo vrlo strme nego su mokre od kiše i pokrivenе mahovinom. Uspon je težak i opasan no i to treba riskirati jer je papiga jedan od kurioziteta Islandsa. U Viku nema se što vidjeti, ali smo uspjeli foto-safari proslavili bocom bezalkoholnog piva — fuj! (Na Islandu se ne smije prodavati alkohol).

9. kolovoza. Lijepo jutro. Čudimo se ali odmah pakujemo i krećemo dalje putem oko Islandsa. Odmah po izlasku iz Vika, opet smo u pustinji — Myrdalsandur. Opet nepregledna prostranstva pokrivena lavom i pepelom. Desno je more, a lijevo aktivni vulkan Katla pokriven glečerom Myrdalsjökul. Vulkan radi ispod glečera, aktivnost mu se ocjenjuje količinom vode koja nastaje topljenjem leda. Godine 1918. za vrijeme jake aktivnosti Katle, rijekama ispod glečera istjecala je količina vode koju daje Amazona. Cesta je užasno loša. Veliko kamenje razbijalo dno auta i blatobrane, a na karoseriji se pomalo javljaju pukotine. Ne smijemo ni pomisliti što će biti ako auti ne izdrže. Vozimo 25 km na sat. U daljinu se naziru ledeni vrhovi Vatnajökulla i Öraefjökulla, najvećih ledenjaka Islandsa. Oko nas stožasti visoki ostaci nekadašnjih vulkana i erupcija, visoki oko 100 m, koji se lijepo ističu u ravnici lave i pepela. U šesnaest sati ulazimo u lijepo uređen i opremljen kamp »Skaftafell«, smješten podno samih glečera. Od njega vode mnogi dobro označeni putevi u carstvo leda, no pljusak i magla su nas odvratili od nakane da odmah krećemo u planinu.

10. kolovoza. Noć smo proveli u borbi za šatore, a jutro dočekali kompletno mokri i prozeblji. Ovaj put je kriv polarni grenlandski vjetar — »asta ljetovanje«. Dogovor je bio kratak — nemamo vremena čekati lijepo vrijeme, dani nam izmiču, auti se raspadaju — bježimo kući.

Vozimo uz same glečere koji se spuštaju sve do mora. Tu se lomi ledenjak Öraefjökulla i goleme sante padaju u malu lagunu. Onda ih ri-

je ka Jökulsa kroz predio pijeska Breiðamerkur sandur nosi u more. Strašno i veličanstveno je promatrati kako se sante leda lome i padaju u more. Prolazimo kroz Höfn. U vodiču piše da je odavde krasan vidik na lednjak Vatnajökull, ali mi vozimo kroz maglu s upaljenim svjetlima. Uvjerili smo se da na Islandu postoji samo toliko lijepog vremena da bi se snimili lijepi prospekti. Istočna obala fjordova zanimljiva je na svoj način. Strme vulkanske padine ruše se gotovo okomito u more. Ovdje je utjecaj golfske struje slab, pa je hladnije i Atlantik udara svom snagom. Cesta je ukopana u sipini vulkanskog pijeska i puna kamenja što stalno pada. Vozimo slalom uskom cestom između kamenja i dok jedan vozi drugi pazi na kamenje što pada da koje i nas ne pokupi. Sad smo već pri kraju avanture i bilo bi glupo stradati. Noćimo u romantičnoj ribarskoj lučici Ðupi-vogur (310 stanovnika), punoj raznih ribarskih brodića.

11. kolovoza. Danas na večer se moramo ukrcati na brod »Smyril«. U jutro rano krećeemo. Vrijeme je lijepo, valjda za posljednji dan. Vozimo uz duboki zaljev Berufjordur, a zatim uspon na sedlo ispod Kistufella (1116 m). Tu je i lijepa kućica Turing kluba opremljena kao sklonište, jer je cesta često zametena snijegom. Oko nas ledenjaci. Spuštamo se uz jezero Lögurinn prema mjestu Egilsstadiru. Opet auti rone cestom, ali smo se na to već nekako navikli — konačno, oni to zovu high-way. Prvi put susrećemo niske žbunjeve breze i ulazimo

u grad Egilsstradir (660 stanovnika). Civilizacija, banke, restorani, market, pošta, bolnica — jedva smo se snašli. No brzo vozimo opet kroz zasiježena brda do luke Seydisfjördur, gdje nas čeka naš »Smyril«. Ipak smo stigli. Slijedi ukrcavanje naših žalosnih vozila. Smjestili smo se opet u uglu restorana, na podu i po polasku broda umorni pokušavamo zaspati. No, za oproštaj nas je sjeverni Atlantik opet dobro proljuljao. I to je sve.

Htjeli smo vidjeti i doživjeti tu daleku zemlju sjevera. U našim mogućnostima to ne bi išlo bez puno napora i odricanja. Bili smo svijesni da ne idemo uživati nego doživjeti. Možda je malo čudan način putovanja — obični običnim autom pustinje Islanda, čitavo vrijeme stanovati u šatoru i jesti konzerve. Nismo se osušili niti naspavali čitavog puta. Jelo se je kada je bilo vremena, jer je na takvom putu svaki čas dragocjen. Što više vidjeti i doživjeti. Island je zemlja u kojoj se puno radi, da bi se u tim teškim prilikama moglo živjeti, ali je to zemlja s izuzetno visokim životnim standardom. Usprkos čestom nevremenu, to je izvanredno zanimljiva zemlja, puna prirodnih rijetkosti. Obišli smo fjordove i doline, prošli vulkanske pustinje i penjali se na ledene vrhove. Avanturički duh članova Gorskog službe spasavanja iz Slav. Požege, duh planinara i alpinista, došao je opet do izražaja. Bili smo prva skupina iz Jugoslavije koja je autima obišla Island i vjerojatno prvi hrvatski alpinisti koji su penjali Snaefellsjökull.

Pustinja u sjeveroistočnom dijelu Islanda

Foto: Dr. T. Sablek

Island Peak (6183 m) u Himalaji

BARBARA LAPENNA-BRAKUS

ZADAR

Hladna ljepljiva magla sumorno pritišće gomilicu šatora razbacanih među stijenama. Visinski logor Island Peak-a, 5500 metara nad morem. U šatorima tišina: osam umornih planinara izolirali se od surove okoline zaštitnom toplinom perjanih vreća. Zar drijemaju opojeni visinom i rijetkim zrakom? Ne vjerujem. Bit će da u mislima još jednom prelaze sutrašnji dan, koji će biti kulminacija našeg napornog desetnevognog treninga. Uzbudjenje pred konačni uspon, nade, strepneje pred neuspjehom — koji planinar ne poznaje uzbudljivu mješavini osjećaja pred odlučujuću fazu uspona? Usprkos tišini gotovo da mogu fizički osjetiti napetu atmosferu. Svima, osim Bogdanu i meni, ovo je do sada najviši bivak, Zahvalna sam mu što nam se pridružio u posljednjem trenutku, pa sada s njim mogu podijeliti teret odgovornosti.

Negdje odozgo iz »kuhinja« čuje se čavrljanje i veselo smijeh Šerpa. Na prostraniju zravan među stijenama, površine nekih devet kvadratnih metara postavili su kuhinjski šator. U jednom kutu će njih četvero, stisnuti u gomilu da bi sačuvali što više topline, provesti slijedeću noć. Samo sirdar Dawa uživa privilegij vlastitog šatora. Kao da ni hladnoća, ni magla, ni visina ne mogu utjecati na njihovu prirođenu vedrinu. Naprotiv, tek se u ovom rijetkom zraku osjećaju kao »ribe u vodi«.

— Afternoon tea, sir! — i lagano kucanje u šatorsko krilo. Na ulazu se pojavljuje po put mjeseca nasmijano lice najmladeg Šerpe, Pembe, s kipućim čajnikom u jednoj i pladnjem sa šalicama u drugoj ruci. Iza njega iz magle proviruje Šerpa Purchotar sa šećerom i keksima.

— Kakvo će sutra vrijeme? — pitam.

— Weather good, sir! — Pemba razvlači usta od uha do uha i pritom otkriva dva niza blještavo bijelih zubi.

U pozadini Purchotar potvrđuje odlučnim pokretima glave. Usprkos svim mojim pokušajima nagovaranja da me oslovljavaju po imenu, oni me i nadalje uporno tituliraju sa »sir«, isto kao i Bogdana.

— O. K.! Budenje u četiri, pokret u pet — odlučujem.

Saglasno klimanje glavom, zatim obojica nestaju u magli u pravcu slijedećeg šatora.

Sestog travnja 1985. ujutro prokleti budilnik neumoljivo mi zuji negdje kod uha. Nasumce pipam oko glave i nikako da ga pogodom. Bogdan povlači otvarač šatora. U trokutnom okviru pojavljuje se elegantno izvijena piramida Amai Dablam, lebdeći nestvarno u srebrenom sjaju mjeseca pred pozadom beskrajnih snježnih lanaca.

Amai Dablam, sveto brdo, najljepša planina u području Khumbu i jedna od najljepših na svijetu. Deset dana proveli smo u njoj sjeni i svakog dana iznova bili iznenadi, zadivljeni, ošamućeni. U susjedstvu najviših divova svijeta Mt. Everesta, Lhotsea, Nuptsea, ova niti 7000 metara visoka ljepotica uspijeva privući pažnju jedinstvenom linijom svojih ludo strmih hrptova, blještavim svojih visećih ledenjaka.

Termometar pokazuje minus 10° C. Ukočenim prstima, čutke i automatski obavljamo posljednje pripreme. Preko vjetrovke navlačim prsnji pojas, pojas za sjedenje, oko vrata glečerske naočale, zatim još jednom kontroliram sadržaj ranca: termosica sa čajem, čokolada, rezervne rukavice, konopac, dereze. Spremna sam za pokret. S nama idu na vrh sirdar Dawa i iskusni stariji Šerpa Pasang koji planinu dobro poznaje iz nekoliko prijašnjih uspona.

Lak teren strmim grebenom vodi do ulaza u ledenjak, pa brzo svladavamo visinu. Mjesec je zašao, ali se nazubljeni horizont na istoku već lagano odvaja od neba. Uspon gre-

Autorica pri usponu na Island Peak (u pozadini sjeverni brid Amai Dablam) Foto: Bogdan Brakus

benom je sad veoma strm, pa odmori postaju češći. Dieter i Rudi su se već jutros tužili na glavobolju i mučninu. Sad sve više zaostaju na kraju kolone.

Dostizemo vrh grebena. Na istoku se nad nepreglednim nizom himalajskih lanaca već davno odvojila mračna moćna piramida Makalu. Sad se njen sjeverni brid zažario zlatnom aureolom i trenutak poslije blještava toplina oživjela je surove beživotno sive stijene i led. Vrh grebena predstavlja jedini lako pristupačni prilaz ledenjaku. Lijevo i desno ledeni se zid okomito obrušava nekoliko stotina metara u dubinu. Ulaz u ledenjak obrazuje blaga snježna kupola, ali iza nje labirint divljih seraka prijeći pogled prema vrhu. Dobra je što Serpa Pasang poznaje teren, inače bismo izgubili mnogo dragocjenog vremena tražeći najlakši mogući prolaz. Postavljamo ga na čelo prvog naveza, u drugom sam ja sa sirdarom Dawom i Austrijancem Walterom, ekstremnim alpinistom i jednim od najjačih u našoj grupi. Vedstvo trećeg naveza preuzima Bogdan.

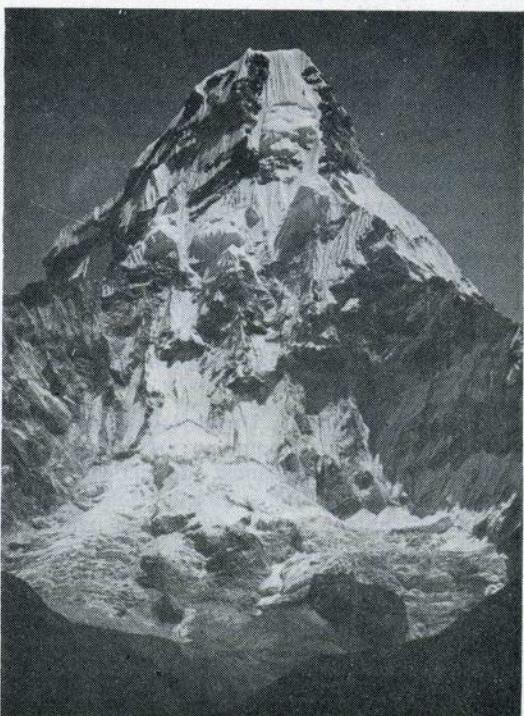
Stupamo na ledenjak. Snijeg je čvrsto zamrznut i vršci dereza izvanredno hvataju.

Pred ulazom u labirint seraka, Hans prvi odustaje od daljeg uspona. Dovle je teren bio lak i pregledan, pa se može sam vratiti. Dieter i Rudi neodlučno gledaju kako Hans nestaje za snježnom kupolom. Njihova siva, iscrpljena lica ne ulijevaju mnogo nade u uspjeh.

Sablasnu tišinu ledenog polumraka remeti samo škripanje dereza po zamrzнутu snijegu. Nad glavom se nadnose ledenе gromade fantastičnih oblika: tornjevi, kupole, svodovi. Tamo gdje se sunčeva zraka probije kroz leđeno okno ili pukotinu, odbije se i rasprsne u tisućama kristala, stvarajući na zidovima seraka najbizarnije blještave projekcije. Kao da se nalazim u nekom divovskom kaleidoskopu. Pod nogama zjape tajanstvene tamno modre provalije. Oprezno balansirajući među njima, provlačimo se kroz začaranu ledeni svjet.

Odjednom — carolije nestaje. Izlazimo u zasljepljujuće blještavilo. Blaga snježna padina lagano se penje i završava posljednjom preprekom — strmim ledenim amfiteatrom koji se u polukrug raširio nad snježnom kotlinom. Nagib na čitavoj širini iznosi nekih 45—50° i završava oštrim hrptom koji u blagom usponu vodi na sjeverni glavni vrh Island Peaka ili Imja Tse Himal, kako ga zovu Nepalci. Sunce nemilosrdno prži i nogu pri svakom koraku sve dublje propada u razmekšanu snježnu kašu.

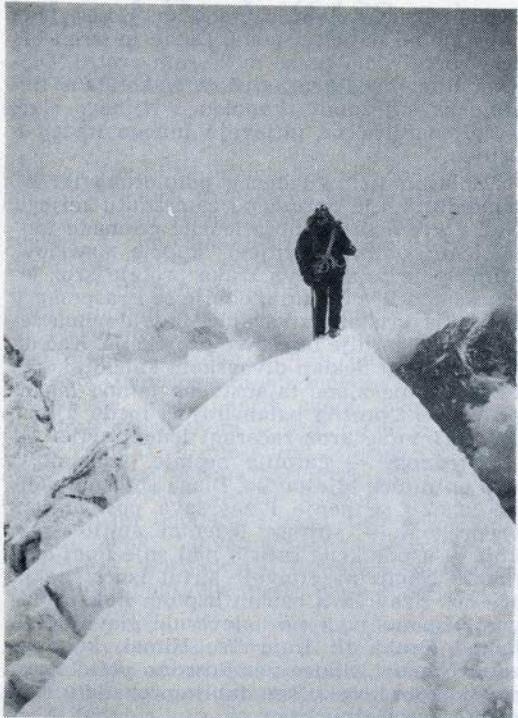
Na visini od 6000 metara dolazimo do podnožja amfiteatra. Tamo gdje smo namjeravali

Ljepotica Amai Dablam

Foto: B. Brakus

* Autorica je u ožujku 1985. vodila za zapadno-njemačku agenciju »Hauser« jedan trekking kroz područje Khumbu u istočnom Nepalu i tom se prilikom zajedno sa svojim suprugom Bogdanom uspela na 6183 m visoki Island Peak (nepalski Imja Tse Himal) u Himalaji.

Na Island Peaku (6183 m) Foto: Bogdan Brakus

da u pravoj liniji prema vrhu savladamo strminu, ispriječila se na dnu nepremostiva široka pukotina. Jedina dva snježna mosta, ovako razmekšana poodmaklom suncem, ne ulijevaju ni malo povjerenja. Osim toga strmina je prekrivena crnim staklastim ledenim žlijebovima, pa bi njeno svladavanje zahtjevalo mnogo vremena, truda i postavljanje fiksne užeta. Pasang savjetuje da uspon pokušamo južnije po mješovitom terenu. Negativna strana ove varijante je opasnost odrona kamena u donjem dijelu, a osim toga ona izlazi na hrbat mnogo južnije, pa ga je potrebno svladati gotovo u čitavoju dužini da bi se stiglo na vrh. No teren izgleda prilično lak i poodmaklo vrijeme nas prisiljava da pokušamo tu mogućnost.

Kako sam očekivala, Dieter i Rudi sad kačno odustaju od uspona na vrh. Neugodan mješovit teren, neizvjesnost mogućnosti svladavanja dugog i eksponiranog grebena, prijeći tmurni oblaci, sve to djeluje na psihičko i fizičko stanje i ostalih članova grupe. Jedan za drugim pridružuje se ovoj dvojici, te na kraju ostajemo samo nas troje najupornijih: Austrijanac Walter, Bogdan i ja, te s nama sirdar Dawa i Šerpa Pasang. U dva naveza, pažljivo osiguravajući, u serpentinama da izbjegnemo odron kamena, oprezzno svladavamo strminu. Usprkos neugodnom terenu, u ovom sastavu napredujemo mnogo brže. Nakon tri

dužine konopca ulazimo u led. On je ovdje stepenasto naslagen, pa bez poteškoća u kratkom vremenu izlazimo na hrbat. Dawa i Pasang smatraju da je ovim završena njihova dužnost vodiča i hoće da nas čekaju u zavjetrini pod grebenom.

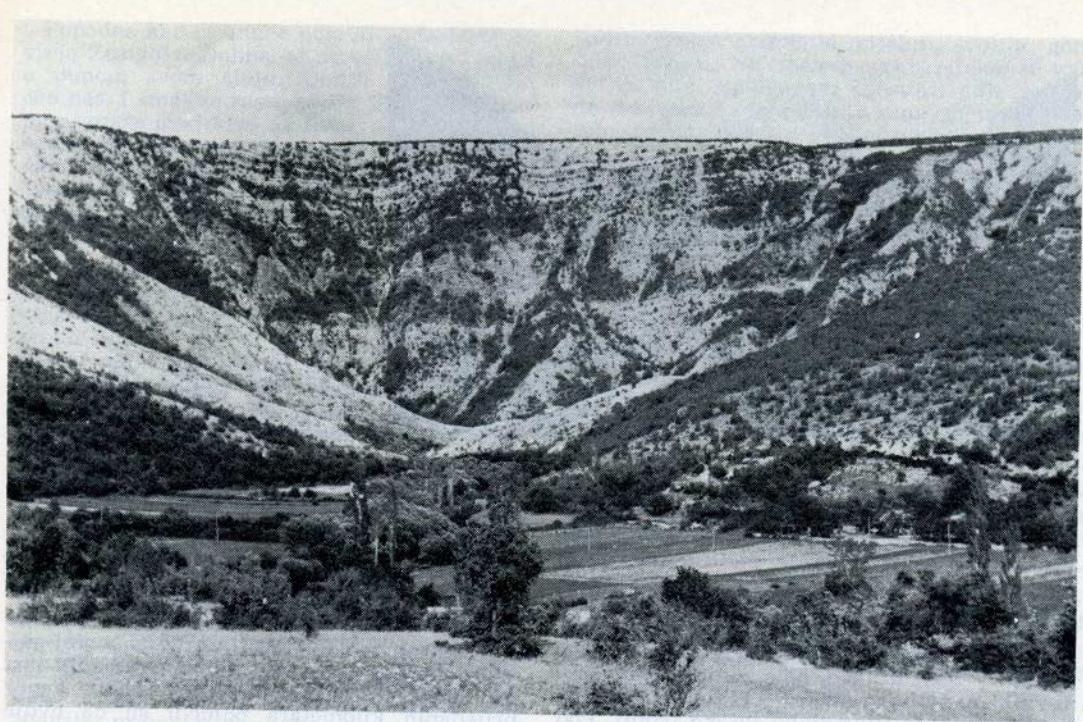
U žaru uspona nismo ni primijetili da su se tmurni oblaci nagomilali i već prekrili naše orijaške susjede Lhotse, Lhotse Shar i Makalu, te jedva dopuštaju pogledu da nazre elegantan sjeverni brid Amai Dablam. Kao što smo očekivali, hrbat je veoma eksponiran, ali je snijeg izvanredno dobar za hodanje, pa se s užitkom penjemo balansirajući ovim »nebeskim ljestvama« između neba i zemlje.

Točno je 12 sati. Još nekoliko koraka strmog uspona i evo nas na vrhu piramide — 6183 metra. Magla je progutala čitav svijet i izolirala nas troje neprobojnim ledenim zidom. Sivilo strmih snježnih obronaka u dubini neosjetno prelazi u sivilo magle i izaziva nestvaran osjećaj — kao da smo se skupa s našim sićušnim snježnim otokom odvojili od zemlje i lebdimo negdje visoko među oblacima. Ipak postoji još jedna veza sa svijetom — oštar snježni brid vodi s obje strane u dubinu i nakon nekoliko metara nestaje dolje u bezličnom sivilu...

Pokušavamo se trgnuti iz sanjarenja i misliti realno. Znam po karti da se hrbat dalje na sjever spušta do prijevoja od 5700 m, da bi se zatim u elegantnom luku izvio na 8383 m visoki Lhotse Shar. Zatim se dalje penje do glavnog vrha Lhotsea (8501 m), te vrhom južne stijene Lhotsea vodi pravo na zapad na Nuptse. Uzalud naprežem oči. Magla je sve gušća, a uskoro snježne pahuljice započinju svoj nečujni ples. Moramo misliti na povratak.

S pojačanim oprezom i s punom pažnjom pri svakom koraku silazimo oštrim snježnim bridom. Uskoro smo na izlaznoj točki koju smo pri usponu markirali klinom za led. Malo niže u zavjetrini kroz snježnu zavjesu nazirem dvije zgurene spodobe. Dawa i Pasang vjerno čekaju na nas. Na dnu stepenaste ledene strmine Bogdan učvršćuje 100 metara fiksne užeta, pa se po njemu jedan za drugim lako i brzo spuštamo do dna. Snijeg je već djelomično zameo tragove na ledenjaku, ali zahvaljujući Pasangovu poznavanju terena i velikoj sposobnosti orientacije, bez teškoća prolazimo labirintom seraka i uskoro smo na stazici što stjenovitim bridom vodi dolje u naš visinski logor.

Još iste večeri dugim i napornim maršem stižemo u bazni logor na 4700 metara, gdje nam ostali članovi grupe priređuju veselo doček. Island Peak je osvojen, ostvaren je još jedan davnji planinarski cilj. Dok u ugodnoj toplini perjane vreće tonem u san, posljednja mi je misao: sad samo što brže dolje u pitoma zelenila himalajskih dolina, raskošan sjaj rasvjetanog rododendrona, pjev ptica, vedar smijeh razigrane djece...

Tamo u Lici gdje smokve rastu

PROF. KRUNOSLAV MILAS
ZAGREB

— Pa onda ćemo na izvor Zrmanje! Hajde da i to vidimo.

Pljuštalo je oko nas dok smo silazili s Poštaka osujećeni u namjeri da markiramo čitav put do vrha. Uspjeli smo samo djelomično; popravili smo i popunili raniju, ali dobro markaciju do Poštakova stijenja. Kišilo je, početkom slabo, kasnije sve snažnije. Kad nas je pljusak prosto zaliđepio podno stijenja u potrazi za suhim kutkom, objeručke smo privatili Škunerov prijedlog da podemo na izvor Zrmanje. Vidjet ćemo izvor, a usput posjetiti i obitelj Šurbek koja već nekoliko godina živi vodeći mjesnu poljoprivrednu zadrugu u Zrmanji.

A sve je počelo mnogo prije: jučerašnjim danom i popodnevnim putovanjem u Liku i Otrić, ili, ako želite, godinama prije našim posjetama ovom kraju, Poštaku, Ilici, Dinari, tom nizu planina sjeverno od Knina, a južno od Une.

A danas, eto, umjesto da markiramo Poštak i nastavimo trasirati put prema Babića jezeru i Tiškovcu, okrenusmo natrag u Otrić da bismo cestom nastavili prema jugu i vrelu Zrmanje.

Otrić: malo ličko mjestance, željeznička stanica i jedna ulica, isto kao i prije tri godine, tek sada ljepše, s novom asfaltnom cestom.

— Ljudi su isti, — primjećuje netko. — Čude nam se kao i prije tri godine.

— Neka, naviknut će i oni na planinare. Planine oko njih to zaslužuju, — odvraća Ivo.

Kroz polje nastavismo autobusom prema jugu tipičnim kišovitim ličkim pejzažima, da bismo se začas našli na Zrmanjskim klancu, mjestu gdje cesta strmo silazi u dolinu spuštajući se s visine od 650 na 350 m n/m. Mjesto je to odakle se pruža najljepši pogled na Zrmanju i polje oko nje. Pogled je to u kojem treba uživati; učinili smo to sutradan na pješačkom povratku u Otrić. Ne želim ga opisivati; davno je već prekrasno opisan.

»... ja se otisnem put Zrmanjskog klanca. Kad ovome na vrata, staniće sa mnom, pobro, ne miči se s mjesta, da ti se srce razgrije s prelijepa pogleda. Pod tobom puklo u dobru duž ubavo polje, a zdesna ga zaokružila golo-stuba Brdina sve do presliježi koja sijeće u selo Rujišta. Odanje se pružio komiti Kom, tja onamo više Palanke, pa se spušta sve niže

Uz naslovnu sliku. Izvorište Zrmanje ima oblik amfiteatra koji je nastao zarušavanjem svoda špiljske rijeke. Dimenzije se mogu naslutiti po crnoj liniji na gornjem rubu stijene koju čini šumski pojaz (foto: dr. Zeljko Poljak)

Zrmanja je prava velebitska rijeka, ona obilazi planinu polukrugom. U donjem toku je mirna, duboka i plovna Foto: Dr. J. Poljak

i niže do međe dalmatinske. Nalijevo uzbočio Poštak silne bokove prema tromedi do Bobare i Žujina polja, a dolje u nizu izbila jaka vrulja biser-vode Zrmanje, otkle je ime i svoj ono strani što je vodu s istoka optočila. Od vrele prozvalo se Vrelom i samo selo u kojem je nekad stolovala prva satnija prve ličke krajiške pukovnije. Kad desno gledaš, eno podno Vrbici izdigao gole zidine grad Ravnovnik. A nalijevo štrle — regbi — podrtine neke kule kojoj ime slabo još ko pamti. Pod samim se Komom na zgodnu brežuljku uspela crkva Male Gospojine, a dolinu zaklonio s onu stranu stara naša dika, čuveni Zvonigrad. Kako je prodolina okružena visokijem brdima sa sjeveroistoka i zapada u njoj bi i ljeti i zimi bio boravak ko u malom raju.«

Tako dolinu Zrmanje opisuje Bude Budisavljević u pripovjetci »Zadnji lički harambaša«, žaleći ipak što je dolina prilično ogoljela »ljudskom sjekrom i kozom«. Koza danas gotovo i nema, a i ljudi je manje, pa dolina zaista nalikuje na zemaljski raj okružen surovim brdima.

Stigosmo u centar Zrmanje. Gostionica, kuglana, disco, sve ujedno. Mjesni ured i niz starih, uglavnom polusrušenih stambenih i gospodarskih kuća. Preko puta dvorišta i zgrada poljoprivredne zadruge. I Marija Šurbek na vratima.

Nakon kratkog pozdravljanja, nastavismo razgovor u kući. Saznali smo da je mjesto nekad bilo naseljenije. I život je bujao; kod gospode, od kojih je danas ostala tek duga ruševina uz cestu, dolazio se i iz Zagreba kočjom na janjetinu! A nama je danas i vlakom daleko. Kako se vremena i udaljenosti mijenjaju!

Marija nas upoznaje s mjestom i okolinom. Pokazuje nam ona i polusrušene gospodarske zgrade nekad velikog imanja. Priča nam o ljudima, kraju, vremenima. O česmi i spomeniku ponad nje. O vodi, izvoru svega života ovdje u dolini. Spominje život i smrt koji su ovdje vezani uz mještance i pojedince koji se kao Marija i njen suprug dobrovoljno odriču grada i odlaze živjeti na selo, u duboku provinciju.

Ovdje počinje priča o njima, o dvoje obrazovnih ljudi četrdesetih godina, o dvoje agro-noma koji su iz Slavonije, nakon školovanja u Zagrebu otišli kao i tisuće drugih na rad u Njemačku, da bi se zbog Mariji nepodnošljive klime vratili ovamo. Zaposlili su se najprije u Bosanskom Graševu i konačno se radi blaže klime skrasili ovdje u maloj poljoprivrednoj zadruzi u kojoj pored njih ima još svega četvoro zaposlenih. Nakon tisuća prijeđenih kilometara odlučili su da ovdje podignu dom. I ostali su. Dokaz je tome i nova kuća što je grade ponad same Zrmanje.

— Na jednoj je padini, — reći će nam poslijer Marija, — rijeka je blizu, a opet toliko daleko da ne strahuјemo od proljetnih poplava.

Imala je pravo; vidjeli smo to posjetivši temelje nove kuće na putu prema vrelu. Padina, zelenilo, pogled na rijeku i bregove uokolo, ne znaš što oko više privlači.

— Ipak, kako možete živjeti tako usamljeni u ovoj pustosi, — zapitkujemo.

— Može, može. A i nije to neka pustoš — odgovara nam. — Redovito netko navraća: prijatelji, prolaznici. I strani turisti. Dolaze da pogledaju našu dolinu.

Cesta muči sve mještane. Tih tridesetak kilometara do Knina još uvijek nije afsaltirano.

— Osim na autokartama koje donose njemački turisti, — u šali će Marija. — Karta je preteklala cestu.

Mnogi namnjernici zato stanu ovdje bojeći se da su salutali, upoznaju se tako, prijateljuju. Novom će cestom, koja se gradi, i taj kraj postati bliži, ali će čari druženja i zaštajkivanja sigurno biti manje.

Ima ta izdvojenost i svojih nedostataka. Do lječnika je daleko, kćerka putuje svaki dan u Knin u srednju školu.

— U osmom nas je razredu bilo svega troje, — napominje kćerka. — Osjećali smo se kao u privatnoj školi. Nastavnici su neprestano radili s nama.

Popodne kad se sunce pojavilo udarismo na vrelo Zrmanje. Dolina se otvorila pred nama u punom svom sjaju. Obilje voćki putem oko nas. I smokve rastu ovdje. Povijesne granice vezaše ovaj kraj uz Liku, ali mu smokve odaju mediteransku klimu. A gore se iznad nas izdiglo stijene tri stotine metara uvise, noseći Liku, onu pravu, planinsku na vrhu. Sa hladnoćama i ranim snjegovima. A oko nas rasle su smokve.

Iz centra mjesto vratismo se dvadeset minuta natrag cestom, a onda skrenusmo desno kroz zaselak prema samom izvoru. Put nas preko livada i starog groblja vodi do napuštenog mlinu. Prolazimo pored njega prateći rijeku koja ovdje teče u nekoliko korita pretjerujući se preko kamenja. Stigosmo uskoro i do izgrađenih brana na vrhu rijeke. Pored velike brane put skreće lijevo kroz guščik i preko male užvisine spušta se ponovo na rijeku, sada već na samom vrhu njenog toka. Tada odjednom rijeka počinje nestajati.

— Izvor mora biti ovdje negdje, — nabačuje Zoran dok smo napredovali uzvodno sa mrim koritom rijeke preskakujući kamenje obraslo algama i mahovinom. Svuda pod našim nogama brboće voda koju odozgo ne vidimo i žubori da bi stotinjak metara niže stvorila pravu rijeku. Shvatismo: Zrmanja

izvire podno kamenja cijelim svojim gornjim tokom. Na samom vrhu rijeke, u tom vrtačastom, ljevkastom prostoru gdje se nadamo podno nekoliko stotina metara visokih stijena, samo s proljeća kad odozgo nade bujice vode, kamena i snijega ima mnogo vode. Ljeti je to kamenje suho i samo mislima možemo sebi predstaviti proljetni izgled vrela u kovitlaci vode.

— Ništa zato, doći ćemo i proljećem, — zaključuje Vinka.

Vratismo se u selo, k Mariji. Razgovori o životu i kraju odmataše se unedogled.

Sutradan nas povratkom u Otrić pri našlom usponu ponovo iznenadi klimatska promjena i naglo pretvaranje mediteranske u planinsku klimu.

Mogli bismo se prisjećati još mnogočega:

— o selu kome malo treba da ostane pusto;
— o pršutani gdje se suši i deset tisuća pršuta odjednom;

— o tri ubrane vreće gljiva u jednom šumarku;

— o mački koja se s lisicama bori i ono drugo što samo rajčice i krastavce jede;

— o usamljenicima jednog kraja koji žive kako vole i koji su sretni ...

— Ostavimo nešto i za drugi put, — dobačuje Zoran — ionako ćemo se vratiti.

I po kiši je bilo lijepo

MARIJA ROSANDIĆ PILAŠ

ZAGREB

Nedjeljno dežurstvo više mi i ne pada tako teško. Godinama se navikneš na to. A ovaj puta su me već kod dolaska upozorili na jednog starog srčanog bogesnika, koji je, eto, uza sve nevolje počeo i nezaustavljivo krvariti iz nosa. Pozvan je i konzilijski otorinolaringolog. Ovaj puta bio je profesor Poljak.

U sobi uz bolesničku postelju profesor je već završavao svoj posao. Nos je bio tamponiran i krvarenje zaustavljeno. Uslijedio je uobičajeni profesionalni razgovor i savjeti oko bolesnika i to bi bio kraj, da se pred mojim očima nije počeo odvijati film sjećanja na slučajan susret s profesorom prije dvije godine u domu Planika na 2408 metara, tik ispod starog Očaka Triglava. Sjećam se i datuma. Bio je 10. rujan 1983. Pričam profesoru i on se začudi:

— Bili ste tamo? To nije bio lijep izlet, zar ne? Kiša nas je dobrano prala. Ja, znate, ipak najviše volim kad sunce sija, ptice pjevaju i cvjeće miriše.

A za mene je to bio čaroban doživljaj. Od Vodnikova doma do Planike sunce se borilo s oblacima koji su, tjerani vjetrom, ostavljali pokretne sjene na surim stijenama. Pod

vrhom, na Planiki, hladnoća je kočila prste, a jak vjetar i slaba vidljivost nadmašivali su moju hrabrost da se popnem na sam vrh Triglava. Tek predvečer nebo se pozlatilo, a zalazeće sunce ozarilo prštećom ljepotom rubove uskovitlanih oblaka. U dušu se uvuče mir i zadivljenost nad praiskonskom ljepotom.

Noću je hučanje vjetra nadjačavalo pucketanje drvenih greda, koje su vibrirale u svom opiranju. Zbijena tijela spavača opustila su se shrvana umorom i opijena toplinom. Među došljacima te večeri bio je profesor Poljak.

Drugo jutro nije bilo izbora, nego vratiti se u dolinu. Vrijeme je bilo još gore. Obavijeni maglom i hladnoćom spuštali smo se istim putem. Počela je kiša, koja je uporedo s našim brzim koracima pojačavala ritam i ubrzno se pretvorila u bujicu. Voda nošena vjetrom slijevala se u mlazu i nezaustavljivo cijedila niz lice i vrat, močila košulju. Noge su šljapkale u vlastitim cipelama, a voda se pri svakom koraku iz njih istakala. Nikakva kabanica nije pomogla. Bili smo zaista mokri do kože. I tako cijelim putem. A za nama je u stopu kuljao prema dolini tmast oblak. Čula se grmljavina i pomalo nas je srsio strah. Sve jedno, nisam mogla skinuti pogled sa stijena

koje su, još jučer osunčane, sada prštale vodopadima. Gacali smo preko brzaka mlijecno-zelene i žute vode, koja je na svom putu nosila pjesak i kamenje i poprimala boju stijena. Sve se pretvorilo u vodenu stihiju. Možda to i nije bilo mjesto za uživanje i za-

ista nije bilo »sunca, ptičica i cvijeća«, ali nikada neću zaboraviti tu uskovitlanu »mokru« ljepotu.

Ponovni susret s vama, profesore, podsjetio me na to. Rekli ste neka o tome nešto napišem za »Naše planine« i, evo, ja napisah.

Urbanističke i druge balade velebitskog Podgorja

MIRJANA TROŠELJ

ZAGREB

Kada ljubitelj Velebita dođe u Podgorje, on traži velebitsko-podgorskiju sliku. I ne nađe je. Sada više ne. Izgubila se. Pa stisne oči. Ne, stvarno je nema!

Onda se približi klancu Velike Paklenice. Pogledom traži vjekovima dobro poznato koroito potoka. Ali nema ga! Priklano, izgrebeno i izrovano dobilo je izgled Jamine, pa sve ne vjeruješ da je to onaj poznati ulaz u Paklenicu. Kod Donjeg mlina stari drveni mostić sada betoniran. Rašta li uništiše sliku?

Pa opet ljubitelj stisne oči. Umjesto da ih otvara, upla i uživa. Ali počnimo od početka.

Stari je trn u oku velebitskog Podgorja na Sigama nastovrjeni hotel »Alan«. Čini se da je projektantu prilikom projektiranja »stvarno« bio trn u oku, ne zirnuvi prethodno okolini pejzaž i konfiguraciju terena: na klanac Velike i Male Paklenice, Vitrenik, prijevoj Vitrenika, Luku, Jarugu s kulinom Večkom, Sige i Puntu. Na istoku dalje Jaz Škiljića, Zukvu i Gradinu modričku, a na zapadu Porat senjski i uvale Slobodina, Brodina, Silježetarica, Kusača i tribanjska draga. A možda je mislio da u ovome pustome i pasivnom kraju nije bitno kako će što izgledati, naopako ili naopšten u odnosu s prirodom, važno je da dominira, da se sudara i kontrastira, i da ako treba nadvisi i Sv. brdo. Le Corbusierova izreka: »Arhitektura je nasilje nad prirodom«, došla je ovdje do punog izražaja, upropastivši tako podvelebitsko jedinstvo pejzaža.

Urbanističko-arhitektonска balada se nastavlja. Osobito u većim mjestima južnovelebitskog Podgorja — Starigrad-Paklenica i Seline. Oba naselja s dva značajna klanca Nacionalnog parka, polazne točke i važne smjernice velebitskih (planinarskih i turističkih) transverzala, ostala su na žalost bez svog autohtonog obilježja i kulturne baštine, ali i želje za njenim očuvanjem. Neplanskom gradnjom uništene su stare rimske zidine (ostaci Ville rusticae), ulice i putevi, gorštačko-primorski objekti — kuće i najvrednija kulturna baština: velebitska mirlila.

Autohtona arhitektura se ruši ili u kontrastu s novim objektima zagušuje i negira. Novi objekti nisu prilagođeni podneblju, pa uz noviju standardnu arhitekturu »bunkerskog« tipa (betonski kućerći), mogu se vidjeti i sve

druge vrste, od krajnjeg sjevera do juga. Osobito se ističu objekti germanskog tipa, zatim naši ravnicački i na kraju uz obalu alpske kućice. Vikendaško »blago« naša je dička!

Kako novi objekti ne prate konfiguraciju terena i stare puteve, tako je nastao opći kaos. Svi »bunkeri«, »zamkovi« i »bloketare« stvaraju grotesknu sliku južnovelebitskog Podgorja, koja i ljubitelju Velebita i njegovom podneblju djeluje upravo kao trn u oku, pa stisne oči sve do prvih prijevoja: Marasa, Tamničke, Bristovca, Ljubotića, Asanovca, Bajamovca, Ledenika, Šošića, Vitrenika i tako redom.

Iskazaše Podgorci tako svoj nesmisao za opanak i cipel, a turisti cijelo ljeto hodočaste, neupućeno, neznano, traže smisao, ime, riječ za veličinu, ljepotu i moć. Usput pitaju, a pitani i pitac — ne razumiju se, ne znaju, klimaju glavom pa oboje umuknu. Ne pomaze ni Poljak, ni Radoš bez žive riječi. Jer potrebno je čuti priču o Paklariću, o Klancima, Anić kuku, mlinovima, lugarnici, Parićima, Ramićima na njemačkom, talijanskom, engleskom, a ljetos zalutaše i neki Španjolci. Reče Grigica:

— Utrain vrag sriču osvaklen li dolaze. Al'svaka in čast, čisti su. A ovi neki naši izletnici i tobožnji »planinari«, napraviše od Paklenice smetišće. Nikad Paklenica nije bila športkija.

I bit će još gore, jer NEMA TKO paziti ni čuvati i uz put postaviti nekakvu cigljinu za otpatke. Na svakom odmorištu uz vodu hrpe smeća. Čude se neki Nizozemci, vele, kako to da Nacionalni park nitko ne čuva, osobito ljeti, a onda dodaju da na Plitvicama nije tako. Znam i ja to, tamo je duh ostao, ovdje na žalost nije. Nameće se pitanje, kako Podgorac objasnitи vrijednost Velebita i korisnost te vrijednosti? Kako mu vratiti sluh i duh i objasnitи da nije turizam samo gostionica?

Tako Velebit biva zapušten i napušten od svojih rođenih, pa kad se pojavi ljubitelj oni kažu:

— O etotite vragu kud munjasač, kunda si pocesan!

Ja se skanjivam da dođem, ali siću djeda Markovine moram.

Osvojena Durmitorom

MIRA ŠINCEK

VARAŽDIN

Planina me uvijek liječi od briga i rana, još tjednima prije nego li joj dotaknem kameđe i udahnem svježinu. Odnosi boli i tuge još dok je daleko, zamišljena u snovima, ugledana tek na slikama, ali uvijek snažno prisutna u meni.

Tako je bilo i s Durmitorom. Poželjeh ga vidjeti, biti dio njegove tišine, prisutnik u njegovoj veličini. Dugo smo planirali taj put, naslućujući što se sve može vidjeti, tražeći na karti i u vodiču ono što svakako moramo obići, a toga je tako mnogo.

Kako se približavao dan putovanja, noći su mi bile sve nemirnije, jutra sve plavija. Došao je dan polaska, vlak je uz najveću brzinu ipak bio prespor, san nije doticao vjeće, a srce je lupalo kao na usponima, čekajući konačno bar pogled kroz prozor na stijene, brda. I nakon napornog i dugog puta vlakom i autobusom stigosmo u Žabljak. Usput se nisam mogla dovoljno nagledati ljepota Tare, plave, srebrnaste i pjenušave, duboko u zelenilu ili bijelom naručju stijena. Tko da mirno sjedi kraj tolikih vidika! Niti umor dvadeset i četverosatnog putovanja nije bio zapreka. Ne-prestano sam stajala uz prozor diveći se ljepoti što je duboko ležala, daleka i bliska, nedokuciva i dostupna, surova i nježna. Oči su širom otvorene upijale, a srce se pitalo je li to stvarnost ili još uvijek sanjarim, ali bila je, srećom, prava opipljiva stvarnost. Silazak s busa u Žabljaku, čudesan, poseban okus zraka, visinskog, čistog, predvečernjeg i prvi pogled na vrhunce okrunjene zalazecim suncem što nas očekuju, potvrdio je to.

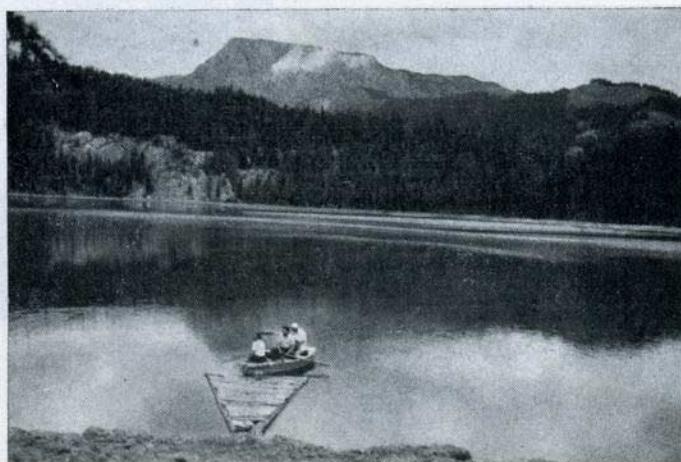
Kampirali smo na prekrasnom mjestu, okruženi borovima i mirom, prva logorska vatra i tisuće zvijezda iznad nas. Sjaj zvije-

zda, koji nam svjetla grada uskraćuju, blistao je a vatrica i borovi mirisali su opojno, sve je bilo novo, prelazio je ljepotom naša očekivanja. Naslućivali smo koliko ćemo još toga divnog vidjeti, dodirnuti, doživjeti i upiti idućih šest dana u kojima će nam planina i priroda biti i dom i drug, humor i snaga i nagrada.

I tako je svanulo jutro za planinarenje. Još je na iglicama zaspalih borova uz naše šatora probudene smijehom i žurbom svjetlucala rosa, a niti vlažne paučine zarobile zrake mlađakog sunca što je stidljivo rastjerivalo pospanu jutarnju maglu. Doručak mi nikako nije išao, previše se nestripljenja nakupilo u meni, previše želje da konačno poletim tamо visoko, među stijenje što je i skrivalo i otkrivalo, davalo i sebično čuvalo najljepše trenutke, neponovljive i uvijek drugačije, nove. Odbarali smo put na Bobotov kuk preko Barskih koliba, Korita, do Ledene pećine, Kleknate glave i planinarskog skloništa.

Jutro se prosipalo pred nama zlatnim zrakama i mirisima, šum ptičjih krila i zuj kukača, šuštanje lišća, koraci po kamenju i zemlji, te dah što postaje glasniji, bili su neko vrijeme jedini zvuci. Svatko je od nas doživljavao ovu stvarnost na svoj način, no ipak svi jedinstveni u sreći što smo stvarno tu. Šestero ljudi u skladnom hodu ostvarivalo je svoj i zajednički i osobni san. Dugo tkan i u mislima oblikovan, sada je poprimio jasne crte, žive i stvarne boje, mogli smo ga dotači rukama, obuhvatiti pogledom, zagrliti srcem i reći — tu smo!

Zastajali smo, manje radi umora — iako je sunce već dobro pržilo, znoj vlažio čuperke

Na Velikom Crnom jezeru

Foto: Dr. Ivo Rubić

nad čelom, a čture se opasno brzo praznile — više da se nagledamo čarobnog cvijeća, neobičnog oblika kamenja, nježnih, prozirno bijelih oblačaka u daljini, vidika što se odjednom otkriva tamo gdje bismo ga najmanje očekivali, zapreka što su iskrasavale kao u čaroliji. Poželjela sam da dan potraje, da se nebeske ure zaustave, pokvare, da sunce ostane visjeti iznad glava, pa makar i peklo, kako bih mogla satima gledati, uranjati svoj pogled u boje, oblike što zadivljuju, zastrašuju, zovu, izazivaju, mame, no sve je ovo već bila dovoljna bajka i znala sam da treba dalje.

Nazubljeni vrhovi, surovi i strogi, na tren kao da se mrše i pitaju možemo li mi to ili ne, no sumnjama nema mjesta, jer osmijeh na licu prijatelja kraj mene i ljepota prizora ispred iiza nas ulijeva snagu. Može se biti i ždan, osjećati vrele prste sunca nad glavom, drhtanje u koljenima, šum u ušima, al' želja je jača, vuče dalje i u takvim trenucima neka šala ili smješak postaju i voda i hlad i odmor.

Gledamo kartu, slikamo prekrasnu Oblu glavu što kao stražar, pomalo sumnjičavoj, gleda ovu skupinu mlađih planinara. Još malo uspona i napora i evo nas kod Ledene pećine — do prave nagrade za trud. Ljepota je najljepši poklon kad snaga polako izdaje, ona obnavlja u tenu, osvježava i pokreće, tako je bilo i s nama. Dovoljan je bio pogled na prekrasne skulpture kristala što su svjetlucali iz hladnog mraka da se odmah ode u tu plavičasto bijelu tamu među stupove ledenog svijeta. A kako je tek prijala voda iz pećine, kao nektar života klizila je niz osušeno i vrelo grlo i odmah poput bujice potekla žilama vraćajući snagu, budeći volju da se ide dalje i dalje. I nastavimo, ovaj puta samo nas četvero, do Bobotovog kuka na 2523 metra.

Sunce je pržilo sve jače, a vremena je bilo malo, trebalо se prije mraka vratiti u kamp. Preskakivali smo kamenje, dugim koracima prelazili stazu i naslućivali blizinu cilja.

I tu, tako daleko, u bijelom svijetu stijena, među vrletima što nas čine malima, sljoma i ranjivima, sretosmo planinare iz Krapine, poznanike koji se vraćaju s vrha. Opet osjećenje, riječi poznate, obavijesti o usponu, osmijeh, pozdrav i već noge lakše koračaju. Daljina postaje svakim trenom sve bliža i pogledu i srcu. Upijam ovaj kamen što bliješti i otima se pogledu, zaranjam u boje neba, trave, škrto raslinja, snijega, oblaka. Nježno zaokružujem sliku što se rastapa preda mnom, otvorenih usta, srcem u grlu, začarana gledam Žabljak, Crno jezero što se presijava kao čarobno ogledalo u naručju gordih zelenih borova, kao najljepši san, najnestvarnija bajka, poklonjena samo onima što znojem i umorom, željom i ljubavlju prema planini dodu u njeno krilo, pod njenu sjenu koja štiti, odmara, daruje nezaboravne trenutke za cijeli život, za sjećanja i vječne priče.

I tu smo, gledamo jedno drugo, pogledom u šutnji pričamo, svako lice ocrtava svoju sreću, unutrašnji mir i oluju, nerazdvojne osjećaje, čudenje, divljenje, strah i ponos. Osmijeh se širi iz očiju i pretače u oči drugog i vidim planinu u pogledu prijatelja. Sve boje, mirise i tišinu predjela čiji smo zarobljenici, zatočenici ljepote, odražavaju oči, a uzdasi oteti srcu kazuju više od riječi — ponosni smo što smo planinari!

I sunce se, sad već oslabljeno i blaže, toči po pruženim rukama što kao općinjene snom žeze dodirnuti nevidljivo, pružiti planini dlan na pozdrav, reći joj hvala što je bila tu i za nas, što poklanja raskoš očima i duši, što daje snagu i toplinu, ljubav svog velikog kamenog srca često i surova i opora, opasna, daleka, nestalna, ali uvijek razgaljena planinaru da nade i ponese ljepotu u svoje umorne, ponekad sive i tužne svakodnevice i da bude sretan u sjećanjima.

Rasterećena briga i tuga, s novom radošću, bogata za još jednu ljepotu, za osvajanje, osvojena odlazim, zamagljenog pogleda, svjesna da je ovo ipak rastanak i dok šutim osjećam iza sebe sjenu planine, zaštitničku ruku svog novog prijatelja u čiji bih se mir i krasotu tako rado opet vratila.

Znam da su isto tako osjećali i moji prijatelji Nino, Vjeran, Zvonko, Maja i Siniša. I njih je jednakos osvojio Durmitor.

U snijegu kod Kamene devojke

Foto: Dr. Ivo Rubić

Uspomene na alpinista Franju Draženovića (1902–1974)

Prim. dr DANIEL ŽIVKOVIĆ

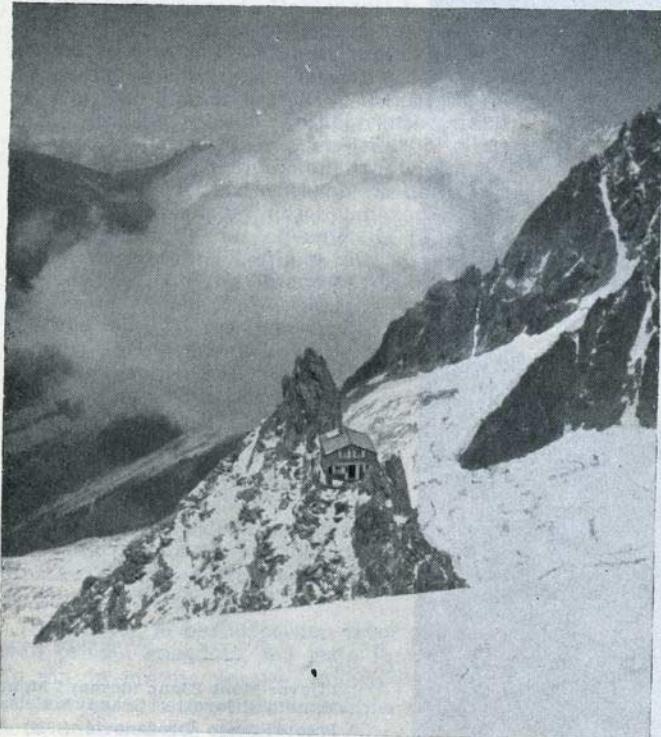
ZAGREB

S tim malim i skromnim čovjekom družio sam se posljednjih osam godina njegova života. Kad sam ga upoznao imao je 64 godine, ali je izgledao mnogo stariji. Imao je tada rane na lijevoj potkoljenici uslijed poremećene cirkulacije. Nastale su zbog preloma kosti nakon jednog pada sa stijene. Dovoljno da uspostavi prisnu vezu s dermatologom koji će mu biti trajno potreban. Da Matoš nije napisao novelu »Nekad bilo sad se spominjalo«, ova priča o tom čovjeku nosila bi takav naslov. On bi najbolje odgovarao jer se Draženovićev život sastojao od niza novela, što je posve razumljivo zbog mnoštva brojnih doživljaja i avantura od kojih je bio satkan.

Jedne se jeseni našao na terasi moje kuće s koje se pruža jedinstven vidik na Sljeme i podsljemensko područje i tu zastao pred bljesčavilom jesenskog lišća kao pred goblenom izrađenim od niti bezbrojnih tonova toplih pastelnih boja. Zamolio me čašu vode i zaželio da ga ostavim samog u proživljavanju te slike. Draženović je bio alpinist velikog formata. Medvednica nije za njega predstavljala simbol planine, ali toga časa, kada se više nije mogao uspinjati niti takvom planinom,

Franjo Draženović

Lijevo: Chalet (Hotel) des Grands Mulets pod Mont Blancom

Foto: F. Draženović (1930. g.)

gleđao je kao ptica polomljenih krila ono što više ne može doseći. Još je nekoliko puta te jeseni došao i svaki put gledao drugu variantu goblena. Sve dok lišće nije otpalo. Slijedeće godine nije više mogao gledati šarenilo jesenskih boja. Umro je koncem rujna dok je lišće još bilo zeleno. Sprovod mu je bio vrlo skroman. Izgleda da su poslijeratne generacije alpinista davno već zaboravile pionire svojeg opasnog hobija. O njegovoj smrti obavijestio sam jedinog alpinistu kojeg sam poznavao, Dragutina Belačića Žohara. On je i došao na sprovod što mu neću nikada zaboraviti.

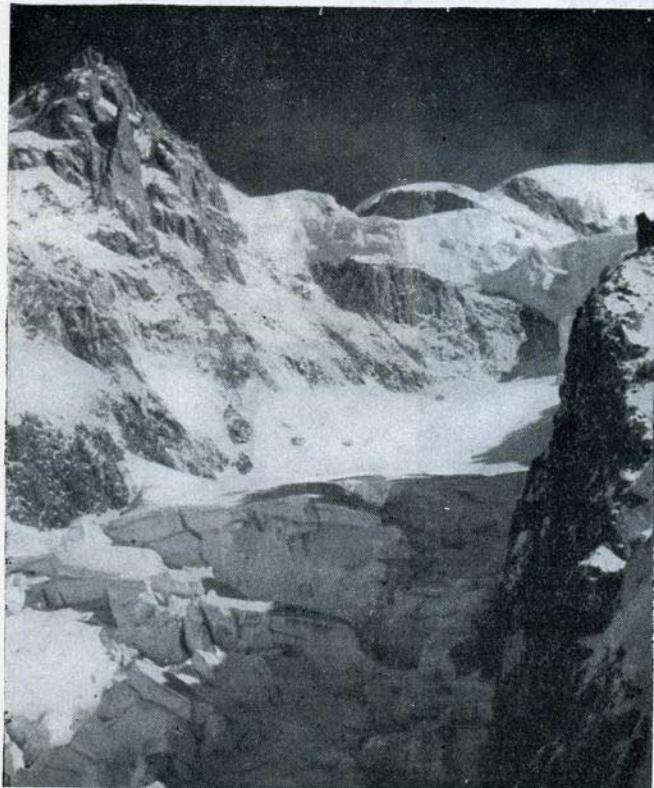
Tako je Draženović otišao a na zidu moga stana, u blizini mjesta s kojeg je nemoćan promatrao kako lišće mijenja boju i nestaje, ostala su visjeti dva njegova cepina, kratki Matterhorn cepin i dugi Triglavski cepin, koje je neizmjerno cijenio. Nedugo prije smrti jednog popodneva kada sam ga posjetio, predao mi ih je zajedno sa značkom svojeg planinarskog društva HTK »Sljeme« s molbom da ih na njegovu uspomenu objesim u svom stanu.

Taugwalderov Matterhorn cepin ima na sebi urezani oznaku »ALFONS TAUGWALDER — ZERMATT« i smatran je pred šesdesetak godina najboljim, ali i najskupljim cepinom na svijetu. Izradio ga je od kovanog željeza alpinistički vodič iz Zermatta Alfons Taugwalder, unuk Petera ml. i praučnik Petera st. Taugwadera. Ova su dvojica bili vodiči Whymperove ekspedicije od 7 članova koja

je 14. srpnja 1865. godine prva osvojila vrh Matterhorna. Kod spuštanja puklo im je uže i četvorica članova ekspedicije su poginuli. U Zermatt su se vratili Edward Whymper, vođa ekspedicije, te otac i sin Taugwalder. Matterhorn cepin ima kratak držak i prikladan je za uspone u okomitim stijenama. Draženović ga je imao na svim važnijim usponima. To se na njemu i vidi: drveni dio je vrlo trošan a na željeznom dijelu odbijen je jedan ugao šireg dijela cepina. Smatrao ga je svetinjom.

Bilo mi je toga časa neobično žao starog Dražena, kako su ga alpinisti nazivali. Osjećao je da mu je život pri kraju i na ovako dirljiv način se oprostio od svog cepina kao od kakve osobe. Moram priznati da sam tek poslije, kada sam se kroz alpinističku literaturu upoznao sa značenjem i vrijednošću cepina za jednog alpinista u praktičnom i simboličkom smislu, shvatio veličinu njegova gesta. Zbog toga sam na metalnu ploču koja visi na zidu kraj Draženovićevih cepina dao ugravirati sljedeće riječi: ALPINISTIČKA OPREMA. FRANJO DRAŽENOVIC 1902—1974. Prvi Jugoslaven koji se bez vodiča popeo na Mont Blanc 1930. i Matterhorn 1931. godine.

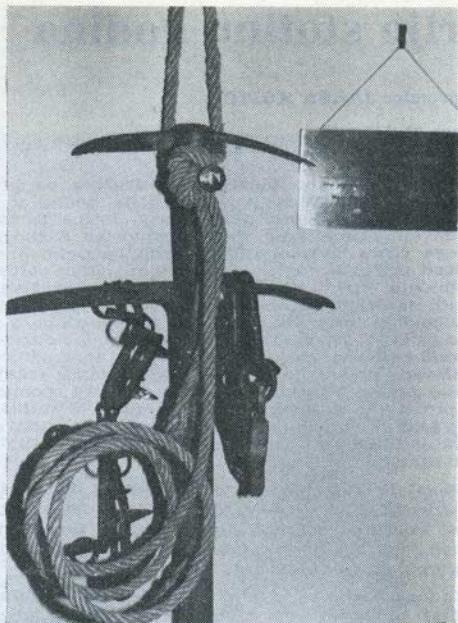
Draženovićev treći cepin, kojim se uglavnom koristio kao štapom za šetnje i planinarenje, nalazi se sa čitavom njegovom planinarskom i alpinističkom ostavštinom u nedavno otvorenom Alpinističkom muzeju u Ogušlinu. Jedan dio te ostavštine izložen je u vitrini koja je njemu posvećena.

Lijevo: Mont Blanc (desno) i Mont Maudit (lijevo) s Grand Muletsa
Foto: Franjo Draženović (1930)

Draženović je bio jedan od naših najboljih alpinista između dva rata. Naše stijene brzo su postale za njega preniske pa se rano našao u alpskim masivima i na drugim evropskim planinama. Djelevoao je u Hrvatskom turističkom klubu »Sljeme« gdje je godinama vodio sve administrativne poslove. Usko je surađivao s prof. dr Branimirom Gušićem koji je bio dugogodišnji predsjednik toga društva. Najviše svojih alpinističkih podviga i uspjeha postigao je u navezu s Dušanom Jakšićem, također članom »Sljemena«, njegovim tajnikom i predsjednikom. Uz to je bio vrstan kročničar tih zbivanja i u časopisu »Hrvatski planinar« ostavio zapažene putopise. Draženović je pak kao odličan foto-amater svojim lijepim fotografijama dokumentirao Jakšićev literarni rad. Tako su se ta dva čvojeka upotpunjivala i na stijeni i u alpinističkoj publicistici. Njihov najveći uspjeh, koji je zabilježila i tadašnja dnevna štampa, bili su usponi bez vodiča na Mont Blanc 1930. i Matterhorn 1931. godine. Smatra se da su oni bili prvi Jugoslaveni koji su uspjeli u takvom podvigу. »Hrvatski planinar« je izvjestio o tome iz perra Dušana Jakšića s autentičnim Draženovićevim fotografijama u izvještajima koji nesumnjivo imaju literarnu vrijednost. Čitajući te retke zorno se doživljava atmosfera alpinističkih uspona ali ujedno i otkriva s kakvom skromnom opremom su postizavali za te prilike upravo izvanredne uspjehe. Draženović i Jakšić, tada nesumnjivo najspasobnija i najbolja penjačka dvojka u Hrvatskoj, prešla je u to doba bez poteškoća vrhove svih značajnijih evropskih planinskih masiva. Pored alpinizma i planinarenja Draženović je bio oduševljen skijaš u vrijeme kada se taj sport kod nas počeo razvijati. Sklonost prema planinama počela se kod njega razvijati još u klupama Klasične gimnazije koju je u Zagrebu po-hadao. Kod toga je bio presudan utjecaj majke koja je potjecala iz austrijske obitelji iz Graca s jakom planinarskom tradicijom. Nakon završene gimnazije njegov je daljnji životni put bio također uvjetovan zovom planina. Zaposlio se na željeznicama da bi zahvaljujući besplatnim vožnjama što više mogao provoditi vrijeme u planinama. I to mu je uspijevalo u velikoj mjeri. Čak je i vrlo kasno osnovao obitelj, najvjerojatnije zbog planinarskog načina života koji nije smio biti ničim sputavan i ograničavan. Velik dio života potpuno je posvetio planinarstvu, a kada zbog bolesti nije više mogao u planine, živio je od uspona. S mnogo nostalгије sjećao se ljepeh časova provedenih u planinama i nije bilo teško osjetiti da ih je zapravo smatrao bitnim dijelom svojeg života. One za njega nisu bile samo hobi nego osnovni životni sadržaj kroz koji se provlačila jedna bohemска nit i davala mu posebnu draž.

Draženović je bio neiscrpan izvor alpinističkih priča i anegdota, a i rado ih je pričao. To mu je pravilo veselje. Mnogo je prošao, sudjelovao u nebrojenim usponima i, uglavnom, znao sve što se tada zbivalo u alpinis-

Alpinistička oprema Franje Draženovića
(u posjedu autora ovog članka)

tičkom svijetu. Često je spominjao tragičan uspon na Klečiću 1927. godine kada je poginula Etelka Hagenreither, prva planinarska žrtva Kleka. Prema njegovu sjećanju gusti su oblaci tada zastirali Klek tako da im je jako smanjena vidljivost otežavala napredovanje u stijeni. Draženović je bio prvi u navezu. Na svoje veliko zaprepaštenje, nakon odlaska jednog oblaka koji je obavio alpinističku trojkiju u stijeni, primjeno je da Etelka nije više na mjestu gdje se prije nalazila. Survala se niz stijenu i ostala na mjestu mrtva. Dražena se jako dojmila njezina smrt, iako nikada nije to sam spomenuo. Bili su to tada sve mladi ljudi, vrlo dobri prijatelji, ali još bez većeg alpinističkog iskustva. Etelka je imala dvadeset godina, Draženović 25, a treći sudionik te drame bio je po dobi između njih. Kada je Draženović obolio, jednog sam ga danas posjetio i prijavši njegovu krevetu ugledam fotografiju jednog groba s visokim nadgrobnim spomenikom, zataknutu u desnom donjem kutu okvira velike obiteljske slike na zidu. Na spomeniku je bio natpis: Etelka Hagenreither. Draženović primijeti moj pogled na fotografiju, ali ništa ne reče. Kada sam ga slijedeći put posjetio, pogled mi nehotice odluta u kut obiteljske slike, ali to mjesto je bilo prazno. I taj je moj pogled u prazno Draženović primijetio, ali opet ništa ne reče. Kratko vrijeme nakon toga je umro.

S one iste terase moje kuće, s koje je stari Dražen uživao u bojama sljemenske šume, za vrijeme dobre vidljivosti vidi se na horizontu silueta Kleka. Taj pogled izaziva u meni sjećanje na starog Dražena i Etelku Hagenreither, dva života posvećena planinama.

Prije stotinu godina

Pripremio: JAKŠA KOPIĆ

Obzor 23. III 1885.

Glavna skupština planinskoga družtva po broju jedanaesta, obdržana je jučer prije podne u kr. velikoj realci pod predsjedanjem g. Josipa Torbara. Družtveni tajnik gosp. Levin Schlosser Klekovski, kojega čemo izvješće o radu družtva naknadno u cijelosti priobčiti,javlja, da je odbor uvidiv potrebu, promjenio kućni red za posjetnike u družtvenoj sgradi na Sljemenu, pa da je odbor zaključio da se na zapadnoj strani Medvedgrada sagrade stube, a oko kule galerije, što je presv. g. grof Kulmer i dozvolio, no radi ružna vremena moralio se je od toga odustati. Družtvene prostorije na Sljemenu posjetiše tečajem prošle godine 303 osobe. Među darovateljima spomenut je presvetil gospodru Ivku barunicu Vraniczany, koja je družtvu poklonila sedam perina za družtvenu kuću nad jezerom Kozjak, na kojem joj se daru družtvo zahvalilo.

Blagajnik izvješće, da je ove godine bilo primitka ukupno 677 for., a troška 675 for. Preostatak u blagajni koncem god. 1883. iznosio je 413 for. 86 nvč. Uslijed toga iznosi preostatak koncem prošle godine 1884. ukupno 415 for. 86 nvč.

Iza toga prešlo se je na glasovanje. Predsjednikom izabran je jednoglasno g. Josip Torbar, podpredsjednikom g. Jiruš. U odboru izabrani su gg. : Kesterčanek, Kišpatić, Lenuci, Teodor Mallin, Stožir, Lihl, Schwarz, Beniger i Krbek.

Obzor 24. III 1885.

U glavnoj skupštini planinskoga družtva učinjeni su nekoji predlozi, koji će naše občinstvo svakako zanimati. Gosp. Kesterčanek predloži, da se poduzme izlet u špilju Guštroku kod Lešća, te da se popravi put vodeći na Plešivici, koja je najprikladnija i najsgodnija za izlete Zagrebčana, prebogata na prirodnim ljepotama. G. Strozzi predlaže, da se prirede pomanjli izleti na pr. na Medvedgrad, a Kesterčanek se slaže s tim, te misli, da bi bilo vrlo probitacno da se družtvenost poveća i učvrsti, pozvati k tim izletom i druga hrvatska družtva, koja bi im bila vojna sudjelovati.

Narodne novine 25. IV 1885.

Planinsko družtvo. — Drago nam je, što možemo javiti, da se u novom odboru hrvatskoga planinskoga družtva živahnije počelo raditi. U posljednjoj svojoj sjednici ustanovio je naime odbor program svoga djelovanja u prestojećoj sezoni. Po tom će se prirediti četiri izleta i to prvi na duhovsku nedjelju dne 24. svibnja na Plešivicu. Kako je odbor već objavio, kreće družtvo iz Zagreba u suboto 23. svibnja u 5 satih poslije podne južnom željeznicom do Podsuseda, pa odtuda u Samobor na konak. Tko tako ne želi u Samoboru prenoći može, ako urani, još i u nedjelju u jutro za vremena stići u Samobor, da se priključi družtu, koje u 5 sati jutrom iz Samobora kreće put Plešivice. Na Plešivici, gdje je družtvo dalo turističku kolibu sagraditi, biti će zajednički objed, a poslije toga razne zabave. Za hladu polazi družtvo sa Plešivice u Sv. Janu, a odayle u Jasku, da se noćnim brzovlakom vrati u Zagreb. Partija ova u romantične plešivičke gore, jedan od najdivnijih krajeva naše domovine, neobično je ugodna te se bog svoje udobnosti može i gospodam preporučiti. Neće jamačno nikad požaliti, da su jedan dan poznanju krasne okolice posvetile.

Nu da družtvo i onim svojim članovom udovolji, kojim odnosa nedozvoljavaju, da se na dan i noć

od kuće i od Zagreba udalje, te koji bi na izlet rado i ženu i djecu i obitelj uza se poveli, priredit će manji izlet na Medvedgrad, dotično kraljičinom zdencu, pa će umoliti i »Hrv. Sokol« da kod toga izleta sudjeluje.

Za prijatelje osobitih znamenitosti udesit će se, ako se nade dovoljan broj učestnikah, excursija u bosiljevački kraj gdje je velika špilja. Za uputu navodimo, da se ova excursija može u jednom danu obaviti i da neće biti sa znatnim troškom skopčana. Prijave prima tajnik družtveni, gosp. nadšumar Kesterčanek. Glavni izlet, što ga hrv. planinsko družtvo prireduje, bit će o Petrovu i Pavlovu t.j. 28. i 29. lipnja na Klek, gdje je družtvo dalo sгодне puteve o svom trošku urediti.

Zimskih mjeseci priredivati će družtvo javna znanstvena predavanja iz kruga prirodoslovnih znanosti, pa će znanstveni materijal, što ljeti na excursijah, zimi na predavanjih sakupiti, priobčiti u družtvenom »Godišnjaku«. Osim toga zaključio je odbor, da se na zapadnom tornju Medvedgradske razvijane galerija podigne, neki putevi u zagrebačkoj gori urede i put, vodeći sa Sljemena u Stubičke Toplice, bojom označi. Kako se iz toga programa vidi, odlučilo je družtvo svestno raditi, da poluči svoju svrhu, upoznati zemlju i domaće prirodne odnosa, plemenita svrha, koja zasluguje, da ju svaki intelligentni Hrvat podupre. A to nije težko, jer je družtveni prinos tako malen — 2 for. za zagrebačke, 1 for. za vanjske članove na godinu — da nije vredan spomena. Po svojih pravilih može hrv. planinsko družtvo u svih znamenitijim mjestih imati svoje povjerenike. Bilo bi vredno, da se u svakom hrvatskom gradu, trgovinu i znatnijem selu ustroji krug članova hrv. planinskog družtva, te da svoga povjerenika izaberu i društvo o tom izveste. Cim više vanjskih članova družtva pristupi, tim će više družtvo moći za promicanje turističkih odnosa u pojedinih okolicama raditi. Preporučujemo stoga svim prijateljem prirode i svoga naroda, da se za tu stvar zauzmu, te svoj trud patriocičnoj zadaci ovoj posvete.

Obzor 1. VI 1885.

Kraljičin zdenac. Oglašenom izletu družtva planinskog i Sokola nije se jučer odazvalo zagrebačko občinstvo, čemu će biti uzrok, što se je taj poziv tek u posljednji dan objavio. Predjel po novom putu od kamenoloma u Šestinu do zdenca, koj je prije dvie godine iz svoga džepa hvale vrijedno sagradio poduzetnik gosp. Erlich, je tako romantičan, da mu neima para, jer se u debelom šumnom hladu neprestano mienjaju ljepote prirode. Jezerca tu neima, ali divljí žuboreći potok u dubokom jarku, gusta šuma od stoljetnih dubova i bukova, krasni vidici, visoka gora, čisti zrak, sve skupa divni užitak za svakog prijatelja božanske naravu.

Osim nekoliko članova planinskog družtva i do dvadeset sokolaša bilo je još toliko drugoga občinstva, koje se je u tijoj naravi tihu zabavljalo. Da je tu bilo članova naših pjevačkih družtva tad bi se orila pjesma odjekujući do starog Medvedgrada. Zaista, da kraljičin zdenac zasljužuje mnogo veću njegu. Vlastelin onog predjela sagradio je u švajcarsko-hrvatskom slogu kućicu, gdje će se u buduće moći dobiti razne okrlepe; za jučer su bile priprave primitive, kao da se je slutilo da neće doći mnogo občinstva. Glasii sa Sljemena javljaju da je i tamo bilo vrlo malo hodočastnika, a tako krasno vrieme.

In memoriam

JOSIP RYŠLAVY (1901 — 1985)

Usred osunčanog ljetnog dana na mirogojskom ogranku drage naše planine Medvednice sahranismo urnu s pepelom primjernoga planinarskog suradnika, druga i prijačela Josipa Ryšlavy na njegovu odlasku u Nepovrat i Vječnost. Bolna je to prirodna neminovnost, ali su i nepisane zakonitosti takve, da ih nikakva znanstvenost ne može izmijeniti. Drug Joža (a tako smo ga rado nazivali) bio je po svome ocu češkoga podrijetla, ali rođen, odraстао i školovan u Istri osjećao se i djevoljav je uvijek u duhu iskrenog jugoslavenskog bratstva. Njegov život bio je veoma buran i bogat značajnim djelima i ne ulazeći u razne pojedinosti neka budu ovđene spomenuti tek neki najelementarniji biografski podaci.

Roden 25. III 1901. u Kašteliru (nedaleko od Po-reča), osnovno i srednjoškolsko obrazovanje apsol-virao je u istarskim i primorskim školama, nakon čega je studirao višu ekonomsko-komerčiju šku-lu u Zagrebu, stekavši tako potrebne kvalifikacije za svoj budući rad i daljnji životni put. Na tome putu i u tom radu naročito je bila zapažena njego-va važna funkcija upravitelja psihijatrijske bolnice u Vrapču i njegova nastojanja — uz suradnju i suglasnost s liječnicima — oko primjernog uređenje novog bolničkog odjela u Jankomiru. Rat 1941. zatekao ga je u Beogradu, gdje je doživio gorka razočaranja te ga nisu minule ni mučne torture u zatvorskim celijama zloglasne glavnjače. Ipak, spa-sio je glavu i obreo se kao vojni komandir u oslo-bodilačkim borbama na ratisti u Srijemu. Nakon rata, u oslobođenoj i socijalističkim načelima obo-gaćenoj domovini ekonomist Josip Ryšlavy aktivno je djelovao u društveno-političkom životu do svoga umirovljenja u zvanju pomoćnika direktora Imuno-loškog zavoda u Zagrebu, gdje je i umro 22. srpnja 1985.

Ovaj nekrolog bio bi nepotpun bez sažetih poda-taka o njegovoj planinarskoj aktivnosti, kao pošto-vacu planinskih visova po kojima se penjao već u ranoj mladosti. U oslobođenoj domovini bio je član uprave i predsjednik PD »Zagreb-Matica«, za-

tim član Glavnog odbora Planinarskog saveza Hr-vatske, a naročito se istaknuo kao inicijator i stalni sudionik svakogodišnjih planinarskih susreta »Brat-stvo-Jedinstvo«. Za taj rad primio je zlatne značke PSJ i PSH i priznanje SFK Zagreba. Za sve što je učinio neka mu je hvala i slava!

Vladimir Blašković

Speleologija

NOVI BROJ ČASOPISA »SPELEOLOG«

SO PD »Željezničar« iz Zagreba izdao je ovog ljeta novi broj svog časopisa »Speleolog« (god. XXX — XXXI za 1982 — 1983, na 72 stranice). U rubrici stručnih članaka F. Malečkar opisuje slovensko-hrvatsku speleološku ekspediciju 1981. u jamski sistem Jaskini Snežnej (dubina — 769 m) u Poljskoj, S. Hudec piše o I. hrvatskoj spel. ekspediciji 1982. u jamu Gouffre Berger u Francuskoj (dubina 1100 m), grupa autora o II. hrvatskoj spel. ekspediciji u Maroko 1983. (istražena špilja Kef Aziza duga 3960 m), M. Cepelak o istraživanju sustava Panjkov ponor — Kršlje dugog 9532 m, Z. Klarić o istraživa-nju jame Biokovke (~359 m), Ž. Supičić o istraži-vanju ponora Pepelarice (~358 m), H. Malinar o postanku jame Puhaljke (~320 m), T. Rada i N. Šajlić o životnom putu nestora speleologije u Dal-maciji Umberta Giromet, V. Božić o prvom opisu spel. opreme i tehničke u Hrvatskoj, kao i o naj-starijim slikovnim prilozima hrvatskih spel. objekata, N. Tvrtković o kralješnjacima krškog pod-zemlja Jugoslavije, P. Vranjican i S. Forenbacher o prehistoricim nalazištima u špiljama uz obalu Hrvatskog primorja i T. Tađa o najvećim spel. objektima u Hrvatskoj. Slijede izvještaji o radu, razne vijesti, pregled spel. literature, i nekrolozi Egonu Pretneru i Marinku Gjivoju. Časopis se može nabaviti po cijeni od 300 din.

Vlado Božić

SEMINAR O MJERENJU I CRTANJU SPELEOLOŠKIH OBJEKATA

Na traženje više SO-a, KS PSH je 2. i 3. ožujka održala Seminar o mjerenu i crtaju spel. objekata. Predavanja su održana u društvenom domu PSH u subotu prije podne, a nastavljeno je s praktičnim radom popodne i u nedjelju u špilji Veterinci. Su-dionici su bivakirali u špilji. Održana su slijedeća predavanja: Spel. dokumentacija (V. Božić), Razvoj izrade nacrta spel. objekata u svijetu i kod nas (V. Božić), Spel. znakovi (J. Posarić), Prikaz mje-renja i crtanja (J. Posarić), Mjerjenje dužina i ku-tova (J. Posarić), Tehnički načrt i tehnički opis (S. Hudec) i Prikaz literaturu o mjerenu i crtaju (V. Božić). U Veterinci sudionici su bili podijeljeni u 4 grupe (po 3 — 4 s jednim instruktorem) i tu uvežbavali mjerjenje i crtanje.

Organizator je umnožio slijedeći nastavni ma-terijal: Juraj Posarić: Spel. znakovi, KS PSH, 1979; Radovan Cepelak i Mladen Garašić: Tumač zapisni-ka spel. istraživanja, KS PSH 1982, Vlado Božić: Razvoj izrade spel. objekata u svijetu i kod nas, KS PSH, 1985, i Popis literature o mjerenu i crtanju spel. objekata, KS PSH, 1985.

Instruktori su bili: Juraj Posarić, Vlado Božić, Svjetlan Hudec i Jadranko Ostojić, svi iz SO PD »Željezničar«, a slušači: Alan Šimunović, Višnja Beničić i Zelimir Schauer iz »Željezničara«, Ivan-čica Zovko, Željka Mićin, Sanja Cirić, Damir Lacko-

vić, Edo Kireta, Siniša Rešetar i Vlado Matek iz »Velebita«, Ilija Rašić iz »Japetića«, Zoran Vrandečić iz SD »Spiljar«, Alenka Lavrinc, Aleksandar Kosanović i Igor Jelinić iz SD »Myotis Myotis« i Tonći Grgasović iz »Biokova«. Voda seminarja je bio Svjetlan Hudec.

Vlado Božić

KONFERENCIJA SSJ I SIMPOZIJ »COVJEK I KRŠ 85«

U Kupresu je 7. lipnja održana Konferencija Saveza speleologa Jugoslavije, prva nakon prelaska 1984. SSJ u Bosnu i Hercegovinu, a 8. i 9. lipnja na istom mjestu i Simpozij »Covjek i krš 85« koji već nekoliko godina organizira SD »Bosansko-hercegovački krš« i Savez speleologa BiH. Na konferenciji su imenovani članovi novih tijela SSJ, usvojeni na Kongresu u Karlovcu 1984. i donečene su uobičajene odluke o daljem radu SSJ. Tu je usvojen i konačni tekst novog Statuta SSJ. Iako je bilo naglašeno da bi glavna tema ovogodišnjeg simpozija trebala biti zaštita krša i speleoloških objekata, između 25 referata svega ih je polovica bila posvećena toj temi, dok je zbog velike mogućnosti izbora tema uz naziv »covjek i krš« bilo i referata koji sa speleologijom nemaju veze. U sklopu Simpozija bile su organizirane ekskurzije u okolicu Kupresa (Kupreško, Livanjsko i Duvanjsko polje) ali ni u jedan speleološki objekt. Na Konferenciji je od planinara-speleologa sudjelovao Goran Gabrić (»Mosor«), a na Simpoziju uz njega Vlado Božić i još jedan član »Mosora«.

Vlado Božić

SASTANAK KKS PSJ

Na Avali kraj Beograda u planinarskom domu »Carapićev brest« održan je 22. lipnja sastanak Koordinacijske komisije za speleologiju PSJ. Prijstupovali su predstavnici planinara-speleologa iz Srbije, Hrvatske, BiH i Slovenije. Podnešen je izvještaj o radu u 1984. i izveštaj o radu u pojedinim republikama. Razmatrani su razni aktuelni problemi: sadašnje organiziranosti speleologa po republicama, kategorizacija speleologa kao vrhunskih sportaša, školovanje spel. kadra, štampanje spel. publikacija i pojedinstveni provođenje plana rada za ovu godinu. Usvojen je plan rada za 1986. Na kraju su razmijenjene razne korisne informacije.

Vlado Božić

JAMA »STARA ŠKOLA« NA BIOKOVU (—576 m)

Od 21. do 29. rujna članovi SO PD »Mosor« iz Splita i SO PD »Biokovo« iz Makarske, poduzeeli su akciju istraživanja u jami »Stara škola« na Biokovu. Sudjelovalo je ukupno 20 speleologa, a voda istraživanja bio je Goran Gabrić. Tom priklom istraženi su novi, do tada neispitani kanali i topografski je snimljen spel. objekt. Postignuta je dubina od —576 m, što ovaj spel. objekt svrstava na 1. mjesto u SR Hrvatskoj i na 5. mjesto u Jugoslaviji. Ovaj veoma vrijedan rezultat su splitski i makarski speleolozi postigli nakon 88 sati neprekidnog boravka u podzemlju, što je još jedan svojevrstan rekord. Čak 9 članova istraživačke ekipe spustilo se na dno jame, a 8 do dubine od 300 m.

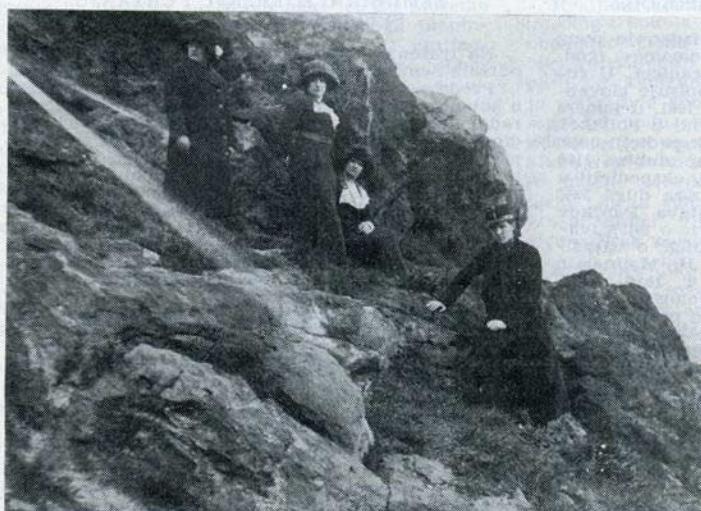
Goran Gabrić

Iz starih albuma

NOVOGRADIŠČANI U ALPAMA POČETKOM STOLJEĆA

Iako je planinarsko društvo u Novoj Gradiški osnovano tek tridesetih godina, planinarski pokret u ovom slavonskom gradiću datira još iz početka ovog stoljeća. Obližnji Psunj bio je privlačno mjesto za izlete, a posebno predjel zvan Strmac, po kojemu je poslije osnovano planinarsko društvo dobilo i svoje ime i pod kojim i danas djeluje. Da su Gradiščani obilazili i udaljenije planine,

ostalo bi nepoznato da nije na nedavno održanoj izložbi posvećenoj novogradičkoj turističkoj tradiciji bila izložena slika jednog novogradičkog društva koje se fotografiralo u Alpama. Riječ je o fotografiji iz arhive porodice Dieneš iz Nove Gradiške snimljenoj na ploči koja se sada nalazi pohranjena u Zavičajnom muzeju u ovom gradu.

Na slici se nalazi (u uniformi) Gradiščanin Daniel Dieneš s društvom gospoda iz Nove Gradiške. U obitelji Dieneš kažu, da je slika snimljena u slovenskim Alpama oko 1910. godine.

T. Đurić

Publicistika

• **Alpinistični razgledi** broj 21, glasilo slovenskih alpinista donosi na 52 stranice niz zanimljivih priloga, od kojih izdvajamo: 21. dio članka »Veliki pioniri alpinizma« (ovaj put Riccardo Cassin), Liki doseški in vrednote alpinizma Pogovori o gornjškem filmu. Slijede opisi prvenstvenih uspona i članci o slobodnim ponavljanjima, lednom penjanju i razne vijesti.

• **Novi planinarski časopis u Beogradu?** Planinarski savez Beograda namjerava izdavati planinarski časopis pod naslovom »Planinar«. Tiskan je ogledni primjerak ko-

ji je poslan na razne strane s molbom za primjedbe. Ako se počake dovoljan interes, uskoro će biti tiskan prvi broj Adresa upravnštva: Planinarski savez Beograda, Beograd, Zmaja od Nocaja 9, tel. 626-658.

• **PSD »Zeleničar« u Sidu** proslavilo je ove godine 30 godina rada i tom prilikom objavilo nakon dugog vremena još jedan broj časopisa »Planinar«, ovaj put na dvadesetak šapirografiranih stranica (br. 24).

• **»Program školovanja kadrova PSH, koji je priredio potpredsjed-**

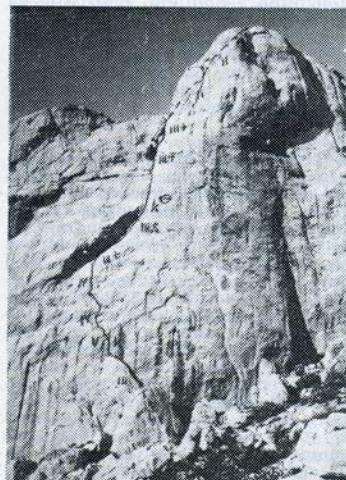
nik PSH i pročelnik Komisije za izobrazbu kadrova Vlado Novak, umnožen je u 500 primjeraka i može ga nabaviti svako planinarsko društvo koje ima u planu izobrazbu kadrova. Brošura ima 38 stranica.

• **»Na vrhovima svijeta«** naslov je nove knjige koju priprema Mladinska knjiga iz Ljubljane na slovenskom jeziku. Franci Savenc i Marjan Krušić namjeravaju u njoj obuhvatiti sve vredne jugoslavenske uspone u svjetska gora, a edicija bi bila grafički opremljena vrhunski, poput one »Na vrh sveta« iz 1979.

Alpinistika

• **Alpinističke vijesti.** Od 3. do 17. kolovoza u Chamonixu u Francuskoj održao je PSH Republički ledenjački tečaj na kojem je sudjelovalo 11 tečajaca i 6 instruktora iz tri planinarska društva. Logoru se pridružilo još 10 alpinista. Ukupno je tokom tečaja ispenjano 34 čovjek-smjerova. Prvom polovinom kolovoza na području Alpi boravili su i naši poznati alpinisti Stipe Božić i Edo Retelj iz Splita i ispenjali Wallerov stup i sjevernu stijenu Matterhorna. Njemački alpinist Peter Schubert je zajedno s Peterom Šetininom poklonio i postavio 27 fiksnih klinova za osiguranje u dva smjera u Aniča kuku.

• **Smjer Donat u Bojinom kuku na Velebitu** ispenjali su Ivan Lukić i Siniša Primožić, članovi »Paklenice« iz Zadra, 18. listopada. Ocjena: 3-5, 100 m. Smjer počinje 20 m ispod skloništa, uz

Vijesti

• **Susret PSH i PZS.** Tradicionalni sastanak predstavnika Planinarske zveze Slovenije i Planinarskog saveza Hrvatske održan je 11. i 12. listopada u planinarskom domu na Zavižanu. Na sastanku je pored ostalog dogovorenore zapadno izdavanje planinarskih karata graničnih područja Hrvatske i Slovenije. Tako će postupno počev od slijedeće godine biti tiskane karte: Kumrovec-Kožanjsko, Zumberak-Gorjanci i Gorski kotar-Snežnik. Delegacije su zaključile da je vrlo dobra suradnja na razini država te regionalnih i republičkih saveza. Međutim, suradnja stručnih komisija nije adekvatna, pa je treba poboljšati. Dogovorena je i međusobna izmjena informacija o velikim planinarskim akcijama na kojima bi sudjelovali planinari iz obje republike. Osim toga, raspavljano je o dodjeli priznanja, unificiranju članarine i članskih knjižica, te o produženju Evropskog pješačkog puta kroz SR Hrvatsku. U toku boravka na Velebitu članovi obje delegacije po-

sjetili su Hajdučke kukove, Alan i Štirovaču.

• **XII zbor vodiča PSH** održan je u Paklenici 26. i 27. listopada. Najmjerodavniji skup koji rješava problematiku vodičke službe je zbor vodiča koji se redovno održava svake godine, a organizator je uvijek druga stanica vodiča. Na teritoriji naše republike radi stanice vodiča u Zagrebu, Rijeci, Zadru, Splitu i Makarskoj. U ostalim mjestima, gdje ima vodiča a ne postoji stanica, rad se odvija u okviru matičnog planinarskog društva. Na XII zboru sudjelovalo je 41 vodič i pravopisnik. Prvoga dana su proglašeni izvještaji o radu Komisije i stanica vodiča, te donesen zaključci o nekim promjenama u radu. Održana su i dva stručna predavaњa: o vezama i o primjeni novog sistema školovanja kadrova. Drugi dan su održane praktične vježbe u Aniča luci: spašavanje unesrećenog i penjanje uz osiguranje. Dogovoreno je, da se XIII

veliki kamen prislonjen uz stijenu, a traje 1 sat. (slika)

• **Istočni greben u Malom Meded** na Durmitoru preprečen je 5. kolovoza Branko i Drago Kavnik iz AO PD TAM Maribor, Darinka Lečnik i Samo Znidarsić desnu varijantu tog uspona, a Milan Jolić i Jože Flašker Kaminski smjer. Podatke su dostavili arhivu INDOK službe, Planinska zveza Slovenije.

• **Slovenska ekspedicija na Dhauлагiri** koja je krenula na put pod vodstvom Stane Blakare nije uspjela osvojiti taj vrh visok 8167 m, ali je trasirala novi smjer njegovom istočnom padinom. Pod vrhom ih je omelo nevrijeme s vjetrom od oko 200 km na sat. Član ekspedicije Iztok Tomazin spustio se 31. listopada zmagajem u baznog logora u dolinu za 17 minuta.

zbor održi na terenima Mosora u organizaciji Stanice vodiča Split.

• **VIII seminar za vodiče** društvenih izleta PSH održan je 2. i 3. XI. na Kalniku. Komisija za vodiče PSH provela je dosad seminare za oposobljavanje vodiča društvenih izleta za regije: Zagreb, Rijeke, Splita, Dubrovnik, Slavonije, Zagorja i Podravine. U teoretskom dijelu seminara polaznici su slušali predavanja. U praktičnom dijelu provedene su vježbe spašavanja unesrećenog i osnova orientacije. Do sada je naslov »Vodič društvenih izleta« dobio 164 planinara. Na VIII seminaru sudjelovalo je 25 planinara iz planinarskih društava »Grebengrad«, »LTA«, »Kuna gora«, »Železna gora«, »Kalnik«, »Stubičan« i »Gradina«. Svi ti planinari već su niz godina organizatori izleta i tura u svojim društvima i sada im je taj naslov i zvančno dodijeljen. Seminari su vodili: Božo Skerl, dr. Željko Poljak, Vlado Novak, Željko Gobec i Darko Luš.

• 4. susret planinara Dalmacije održan je 8. rujna. Organizirala ga PD »Biokovo« iz Makarske svake treće godine. Kolona s 92 planinara krenula je u 6 sati iz Makarske i nakon tri sata stigla pred Planinarski dom pod Vošćem (1370 m), gdje je već bilo okupljeno oko 250 planinara iz 12 planinarskih društava Dalmacije: »Promina« iz Drniša, PK »Split« sa sekcijama »Raščane« i »Autodalmacija«, »PTT Marjan« iz Splita, »Moros« iz Splita, »Paklenica« iz Zadra, »Kozjak« iz Kaštel Sućuraca, »Šibanića« iz Metkovića, »Grbovica« iz Kardejova, »Kamenar« iz Šibenika, »Dinara« iz Knina, »Vitrenik« iz Podgorice i »Biokovo« iz Makarske, te planinarska društva »Velebit« i »Vihor« iz Zagreba, »Avala« iz Beograda i »Željezničar« iz Novog Sada. Susret je otvorio Borut Kurtović, predsjednik PD »Biokovo«, nakon čega se Ante Čović, predsjednik OK SSRNH Makarska, osvrnuo na značaj Biokova u NOR-u. Susretu su prisustvovali i društvo Zarko Čović, član Predsjedništva OK SKH Makarska, Mate Ljubičić, član Predsjedništva Konferencije SSRNH Zajednice općina Split, te Nikola Aleksić, tajnik PSH koji su svima zajedno nastavili pješačenje prema Stazi, gdje je Neven Devčić, umirovljeni profesor, član Izvršnog odbora PD »Vitrenik«, otvorio novoizgrađenu Planinarsku kuću »Pod glogovik« (883 m). Recitalom Mate Vele započeo je prigodni program, koji se završio u večernjim satima na Izletištu »Veza« u G. Tučepima, uz ples, koji je pratio VIS »Kairos«.

(BORUT KURTOMIĆ)

• 112. savjetovanje Planinarskog saveza ZPP-a održano je 30. lipnja na Ivančici. Dogovoren je da se slet planinara Hrvatskog zagorja i Medimurja održi 22. rujna 1985. u Balogovcu nedaleko Čakovca, a priredit će ga PD »Zelena gora« iz Čakovca, a Škola za vodiče društvenih izleta krajem listopada na Kalniku.
(C. S.)

• 113. savjetovanje Planinarskog saveza ZPP-a održano je 20. listopada na Kalniku, a pripremilo ga je PD »Kalnik« iz Križevaca. Izvještaj o održanom sletu planinara Hrvatskog zagorja i Medimurja u Balogovcu kraj Čakovca podnio je predsjednik PD »Zelena gora« iz Čakovca prof. Tomislav Merlić. Sudionici savjetovanja su ocijenili da je slet, na kojem se okupilo oko dvije tisuće planinara i ljubitelja prirode, u potpunosti usplo i da je to bio velik doprinos dalnjem razvijanju planinarstva u Medimurju. Zatim je dogovoren da se tečaj za vodiče društvenih izleta održi 2. i 3. studenoga na Kalniku za koji je prijavljeno 25 kandidata. Raspravljalo se i o drugim pitanjima pa je tako dogovoren da se do svibnja iduce godine obnovi markacija ZPP-a. Slijedećem savjetovanju domaćin je PD »Grenograd«.
(C. S.)

• 25. slet planinara željezničara Jugoslavije održan je 4. 5. i 6. VII na Velebitu, Baške Oštarije, na propianku iznad Hotela »Ve-

lebno«. Ovaj slet je jubilarni jer slavi 25-godišnjicu rada Koordinacijskog odbora planinarskih društava željezničara Jugoslavije i 40-godišnjicu slobode naših naroda. U ime organizatora sleta, PD »Željezničar« Gospić, Danilo Surla prigodnim referatom pozdravio je sve sudionike, zatim pokrovitelj sleta Vlado Bačić predsjednik Skupštine općine Gospić, Božo Škerl predsjednik PSH predsjednik PSJ Božidar Gruić, te Anton Florjančić u ime Koordinacijskog odbora planinarskih društava željezničara Jugoslavije. Na sletu je bilo 590 planinara iz ovih društava: Ljubljana, Celje, Maribor, Zagreb, Sarajevo, Šid, Subotica, Bačka Topola, Novi Sad, Vršac, Beograd, Kraljevo, Niš, Kosovo Polje, Skoplje i »Metalurg« Titov Veles. Organizator sleta dodijelio je priznanja svim društvinama. Organizirao je sportska natjecanja iz 8 sportskih disciplina i dodijelio priznanja za osvojena 1., 2. i 3. mesta (bronzano, srebrno i zlatno). Organizirani su planinarski izleti na obliznje vrhove i planinarski put »Velebno«, a prikazani su i dijapositivi o Velebitu od Ante Ručkovića.
(Danilo Surla)

• Treći memorijalni pohod planinara Jugoslavije na vrh Učke, što se organizira kao trajno obilježje uspomena na rujsansku odluku u Pazinu 1943. o sjedinjenju Istre s maticom zemljom, održan je 15. rujna. Organizator je bilo PD »Platak« iz Rijeke, a pokrovitelj Konferencija SSRNH Zajednice općina Rijeka. Rano ujutru su započele stizati grupe planinara pješice ili posebnim autobusima na Poklon, odakle su se nakon predaha kretale prema svom odredištu na vrh Učke. U ovom pohodu na vrh Učke, visok 1396 m, Vojak, sudjelovalo je oko 2.500 planinara i ljubitelja prirode iz 45 planinarskih društava širom Jugoslavije. Bilo je tu pored planinara iz Rijeke još iz Ljubljane, Splita, Novog Sada, Demir Kapije, Duge Rese, Tetova, Zagreba, Beogradu, Vršca, Jesenice, Ogulinu, Negotinu, Karlovca, Nasicu, Senja, Kopra, Bribira, Opatije, Leskovca, Pazina, Dragaša, Ravne Gore te planinara iz talijanskog mjeseta Udine i Tricesima. Na povijesne odluke prisutne je podsjetila predsjednica Konferencije SSRNH ZO Rijeka Zlata Cebuhar, a sudionik pazinskih odluka i član Savjeta SR Hrvatske, Ljubo Drndić, označio je te događaje kao najusdubonosniji trenutak u povijesti Istre. Sudionike pohoda pozdravili su predsjednik PSH Božidar Škerl i predsjednik PD »Ljuboten« iz Tetova Mirko Marinković. Susretu planinara na vrhu Učke su prisustvovali predstavnici društveno-političkih organizacija općina Rijeka i Opatija te Zajednice općina Rijeka.

Nakon pohoda je na Poklonu, kod planinarskog doma, u organizaciji PD »Opatija« prireden prigodan kulturno-umjetnički program. Izveli su ga članovi KUD »Učka« iz Matulja i KUD »Sloga« iz Jušića. Za sve sudionike pohoda je organiziran partizanski ručak. Svaki sudionik dobio je legitimaciju (radi evidencije svih

pohoda na memorijalu) ili značku (za one sudionike kojima je to bio prvi, drugi ili treći pohod). Susret upotpunjeno je veoma lijepim suncanjem danom, što je mnogima pružilo još veće zadovoljstvo. Organizacijski odbor na čelu s Viktorom Stipčićem, članom predsjedništva PD »Kamenjak« Rijeka veoma dobro je obavio ovaj zadatok.

(Radovan Trinajstić)

• Memorijalna radna akcija »Velimir Šušak 1985«. PD »Paklenica« iz Zadra 12. i 13. listopada izvelo je Memorijalnu radnu akciju »Velimir Šušak '85«. Akcija se izvodi svake godine u znak sjećanja na člana Velimira Šuška koji je 1982. godine poginuo na Pisang Peaku (6091 m) u masivu Himalaje u Nepalu. Sudjelovala su 53 člana. Bojadisani je »Borislav dom«, očišćen i uređen okoliš, pregledana i popravljena hidrocentrala, očišćen bazen hidrocentrale, usječena, nanešena i iscjepana veća količina ogrevnog drveta. Ukupno 533 dobrotvorna radna sata, što se cijeni na više milijuna starih dinara. Održana je i mala komemoracija i položeno svježe cvijeće na spomen-ploču Velimira Šušaka, koju je u blizini svog Doma postavilo Društvo.
(D. P.)

• Planinarsko veče u Požegi. Ovoga ljeta, u lijepom ambijentu Gradskog podruma u Slav. Požegi, održana je nekolikočina veoma uspješnih kulturno-zabavnih priredoba. Započelo se sa stvaralaštvom Tina Ujevića, a već druga priredba povjerena je požeškim planinarama. Planinarsko veče, kako su liubitelji prirode nazvali svoj nastup, bilo je posvećeno 50. obljetnici osnivanja Glazbene sekcije, koja je djelovala pri područnici HPD »Sokolvac« Slav. Požega, prije pola stoljeća. U prvom dijelu programa, posredstvom originalnih dokumenta projiciranih na kino-platno, te žive riječi, obnovljena je uspomena na planinare-slazbenike, iz tog vremena. U drugom dijelu prikazani su slajdovi s planinarskim pohoda, te šaljivi programi, sve to uz pratinju jazz-kvarteta koji je svirao hitove popularne između dva rata. Uz prodaju planinarske literaturice i razglednica, organizirana je tombola s nizom vrijednih zgoditaka. Prema sudu mnogobrojnih posjetilaca program je vrlo dobro uspio.
(Ivan Jakovina)

• Obnovimo Premužičevu stazu! Sretni smo što postoji Velebitski planinarski put i često ga obilazimo, ali je tu, na žalost, očigledna ona: vrijeme gradi, vrijeme razgradije. Staza je na mnogo mjeseta oštećena i zarasla. Obnovimo je dobrovoljnim radom, na to nas obavezuje prošlost i budućnost. Neka svako društvo organizira za tu svrhu po jednu akciju godišnje. Osim toga, predlažem da se obnovi dom na Bačić kosi ili Ogradenici jer je to bolje nego trošiti novac na predalekij Ravni Dabar i nezanimljivu Pejakušu.
(Fran Bruketa)

● Prekinut markirani prilaz domu »Risnjak« na Medvednici i slapu Soporu. To se dogodilo zbog izgradnje streljane u dolini potoka Vrapčaka. Prema tome, Soporu se zasad može prići samo s hrptu Medvednice. Iza zadnje autobusne stanice u G. Vrapču markirana je nova staza do doma »Risnjak« koja skreće desno, a od stare je duža oko pola sata.

● Mosorašice na Triglavu. Po pet planinarki PD »Mosor« Split svake godine sudjeluju na tradicionalnom usponu »100 Žena na Triglav« koji početkom rujna organizira informativni tjednik »Telex« iz Ljubljane. Na ovogodišnjem, jubilarnom po redu dvadesetom usponu, boje društva uspješno su reprezentirale Nela Mrđaković, Milena Zeravica, Maja Baković, Nera Nimec i Jugana Paradina. Za vrijeme trodnevнog boravka u Slovenskim Alpama sve učesnice uspona su obiše, pored Triglava, Bled, Pokljuku, sedam Triglavskih jezera i Bohinj, te planinarske domove i kuće Planiku, Vodenikov dom, Kredaricu, Dolić, Sedam triglavskih jezera i dom na Komni. Na kraju trodnevнog pohoda je na Bohinju u hotelu »Zlatorog« organizator svim sudionicama podijelio pored uobičajenih prigodnih priznanja, vrijednu i lijepu grafiku »Triglav«, djelo Doreta Pejhana.

● Spličani na Treskavici. Sredinom srpnja 25 planinari PTT »Marjan« iz Splita nakon sudjelovanja na XXXIII sletu PTT planinara Jugoslavije na Igmanu planinarilo je dva dana po ljepej i atraktivnoj Treskavici. Boraveći u planinarskom domu »Josip Sigmund« (1510 m), koji je opskrbljen i otvoren preko cijele godine, obišli su blizu izletišta, Veliko, Crno Platno i Bijelo jezero i uspeli se na najviši vrh Treskavice Paklješ (Đokin toranj) — 2080 m. (M. M.)

● Dom na Vodicama u Zumberku opet je otvoren vikendom. Nakon vijesti u broju 5—6 da je dom zatvoren jer se nije mogao naći opskrbnik, sada u domu preko vikenda dežuraju članovi PD »Duvobac« iz Karlovača tako da se može dobiti prenočište i kuhinja na upotrebu. (Koraljka Sansović)

● Kalendar planinarskih akcija za 1986. PD »Japetić« iz Samobora poslalo nam je kalendar akcija u idućoj godini iz kojeg izdvajamo: Tragom 26 smrznutih partizana na skijama od Jasenka do Tuka 22. i 23. veljače, orientacijsko natjecanje Memorijal »Janko Mišić« u Samoborskom gorju 20. travnja, Omladinski pohod Budinjak-Pogana jama u Zumberku 26. svibnja, pohod Tragom Titovog djetinjstva u Kumrovcu 27. svibnja, pohod Kamenih svatova u organizaciji PD »Susedgrad« 7. rujna. Tradicionalni pohod na Učku 14. rujna i Pješački pohodi »Ususret zdravlju« 26. siječnja, 6. travnja, 6. srpnja i 5. listopada, sva četiri u Samoborskom gorju.

● Sudjelujte u pohodu »Durmitor — Tara '86«. Velik uspjeh se-dmodnevнog putovanja 1984. i o-

smodnevнog 1985. »Durmitor — Tara« potaklo je Varaždince da i 1986. od 28. 6—5. 7. organiziraju osmodnevнo putovanje na Taru i Durmitor. Program obuhvaća četiri dana splavarenja Tarom od Đurđevića Tare do Scđepan-polja i Drinom do Foce, uspone na durmitorske vrhove Savin kuk (2313 m), Bobotov kuk (2523 m).

Prutaš (2393 m) i obilazak durmitorských jezera. U završnom dijelu putovanja posjetiti će Tjentište, a planinarska grupa organizira uspon na Maglić (2383 m), najviši vrh Bosne i Hercegovine, dok će ostali dotle posjetiti Trnovacko jezero. Iovo putovanje će voditi Tomislav Jagačić. Program putovanja i ostale informacije možete dobiti na adresi: Tomislav Jagačić, 42000 Varaždin, Koprivnička 2 (Autotransport), tel. 43500, kućni 49. Ambiem ovog pomalo već tradicionalnog pohoda (slika gore) posjeduju mnogi naši planinari i nose ga sa zadovoljstvom jer ih podsjeća na nezaboravne trenutke. Primaju se i nečlanovi.

● Foto-sekcija PD »Ivančica« iz Ivance ove je godine priredila čak četiri izložbe fotografija. Krajam kolovoza u suradnji s FK »Zagreb« Treću međunarodnu izložbu fotografije, u prvoj polovici listopada izložbu fotografija Milana Pavića, Ante Ročića i Zorja Skrygina pod zajedničkim nazivom »S Titom u dane slobode«, 12. do 19. studenoga klupsku izložbu fotografije, a od 22. studenoga do 7. prosinca u suradnji s Foto savezom Hrvatske republike izložbu fotografije »Ivanec 85«. (C. S.)

● Članovi PD »Ivančica« iz Ivance privode kraju još jednu značajnu akciju. Dovršava se uređivanje društvenih prostorija u Ivanici u Gajevoj ulici 13 ukupne površine 140 četvornih metara. Prostorije se nalaze na tavanu novogradnje, a imat će stalnu izložbenu galeriju, prostoriju za planinarske aktivnosti, za aktivnosti foto-sekcije, foto-laboratorijske, ured tajnika i sanitarni prostor. Sve je dosad uređeno, uvedena je struja i voda i nabavljeno veći dio potrebnog namještaja. Preostaje još nabaviti odgovarajuće police za društveni arhiv i izraditi radne stolove u laboratoriju. Vrijednost ukupnih radova prelazi pet milijuna dinara. U toj akciji planinarkama su pomogli skupština općine Ivanec, općinske društveno-političke organizacije, SIZ za fizičku kulturu, SIZ za kulturu, SIZ stambeno-komunalne djelatnosti i organizacije udruženog rada, a svi su radovi izvedeni na dobrovoljnoj osnovi planinara. (C. S.)

● Posjetite Crnu mlaku! Iako nije u planini, predlažem da planinari posjeti taj veliki rezervat ptica, posebno u jesenje dane. Pored ribnjaka, poznatog još od vremena prije prvog svjetskog rata, posebno u novije doba, s ribnjacima u Pisarovini i Draganićima, ovdje je veliki ornitološki rezervat. Nalazi se 40 km od Zagreba, nedaleko od Jastrebarskog. Iz Jastrebarskog vodi cesta preko željezne pruge. Prije ulaska na autocestu Zagreb-Karlovac treba skrenuti desno. Poslije autocese nastavlja makadamski put direktno u Crnu mlaku. Pješački put je iz Zdenčine po napuštenoj uskotračnoj pruzi (km). U jesenje dane tu dolazi mnogo ptica sa sjevera. Ovdje obitavaju po nekoliko dana, te nastavljaju put prema jugu. Tako se sve do zime smjenjuju jata ptica. Neke dolaze čak iz Rusije. Setnja uz ribnjake je moguća sa stručnim vodičima, koje daje Ribnjačarstvo Crna mlaka, Pisarovina. Razgledajte i stari dvorac, koji je izgradio bivši vlasnik Cviljing. Kuća ima četiri ulaza kao četiri godišnje doba, 52 vrata kao 52 nedjelje, 365 prozora, kao 365 dana u godini i park s 12 borova kao dvanaest mjeseci u godini. Preporuča se posjet u skupinama s prethodnom najavom »Emoni-Globtour« Zagreb, Gajevo 40, telefon 446-316 i 415-620

(J. Sakoman)

● Metalni pečat na V. Kabalu (Mosor). Metalni pečat na najviši vrh planine Mosor, Veliki Kabal (1340 m), uzidan je 9. 11. u povodu obilježavanja 40. godišnjice oslobođenja zemlje, 60. obljetnice PD »Mosor« i 30 godina veoma uspješne alpinističke djelatnosti Alpinističkog odjeka PD »Mosor«. Inicijator i organizator postavljanja pečata je Predsjedništvo PD »Mosor«, a uzidali su ga članovi Nela i Milorad Mrdaković i Tereza i Dragutin Saje. Preporuča se svim planinarkama i ljubiteljima planina koji se odluče da posjeti Veliki Kabal, najviši i najatraktivniji vrh Mosora, da sa sobom ponese jastučić za pečate, kako bi mogli u svojoj planinarskoj dokumentaciji ponijeti i otisak ovog najnovijeg i prigodnog planinarskog znamenja.

(M. M.)

● Metalni pečat na Crnom vrhu iznad Opatije. U povodu Dana republike, 40. obljetnice pobede nad fašizmom i 100. obljetnice planinarske na opatijskoj rivijeri, na Crnom vrhu (1037 m) postavljen je metalni pečat. Postavilo ga je PD »Orljak« iz Opatije u suradnji s Turističkim društvom Opatije, a to je za sada drugi takav pečat u Hrvatskom primorju. Crni vrh je jedan od vrhova Lisine, a jedan sat pješačenja od planinarskog doma »Stanko Jurđana« na Lisini. Skreće se pažnja planinarkama i drugim obilaznicima Crnog vrha da sobom ponese jastučić za pečate kako bi otisak pečata ponijeli u svojim dnevnicima. Planinari PD »Orljak« založili su se da se postave metalni pečati na vrhovima dvaju brda opatijske rivijere. Do-

sadašnji gumeni pečati i jastučići bili su kratkog vijeka, nešto zbog nebrige obilaznika, a nešto zbog utjecaja atmosferskih prilika.

(Mario Rubeša)

• **PD »Kamenar« Sibenik** uskoro navršava godinu dana od obnovljavanja rada. U tom relativno kratkom vremenu afirmiralo se dobrim i uspješnim radom i osvojilo simpatije Sibencana. Organiziralo je niz vrlo uspješnih izleta i uspona na naše bliže i dalje planine. Članovi su sudjelovali i na regionalnim i republičkim planinarskim akcijama te na četiri orientacijske natjecanja. Tome treba pribrojiti i više održanih propagandnih predavanja, javnu projekciju filma »Čovjek i planina«, markiranje staza u brdovitom zaledu grada i tome slično. 3. studenoga o. g. proslavljen je Dan oslobođenja Sibenika masovnim izletima na Orlovaču (496 m), brdo u neposrednoj blizini Sibenika. Tom prilikom na vrhu je postavljena kutija s upisom knjigom i pečatom te priredena mala svećanost u povodu navedenih jubileja. Orlovača je jedan od dva najviša vrha Trata, brda čijim su se stazama kretali prvi Šibenski borce, pripadnici slavnog Prvog Šibenskog partizanskog odreda. To je i bio razlog da se do Orlovače markiraju staze i postavi upisna knjiga. Osim toga postavljen je u centru grada oglašni planinarski ormarac, prigodno dekoriran, te organiziran dvodnevni izlet u Paklenicu i uspon na Vaganski vrh. U toku je i realizacija planinarske transverzale »Tragom Prvog Šibenskog partizanskog odreda«, društveno-korisnih akcija na čišćenju šuma radi zaštite od požara, čišćenje zapuštenih izvora i bunara, organizacija orientacijskog natjecanja u suradnji s »Partizanom«, opća planinarska škola, omasovljivanje planinarskim podmlatkotom itd. (Ante Juras)

• **PD »Dugi vrh« Varaždin.** Naše društvo radi skupih prevoznjčkih usluga bilo je prisiljeno organizirati dva izleta vlakom, što je mnogo jeftinije nego autobusom. Tako smo 8. X. pripremili izlet na Oštre kod Zlatara sa spustom na Majku Božju Gorsku, zatim do lovačkog doma nad Lobirom, u Lobi i natrag u Varaždin, a 10. XI. izlet u Zagreb sa posjetom Tehničkom muzeju i Gornjem gradu. Bilo je prisutno 13 članova. (V. Majnarić)

• **Prva markacija na Cresu.** Jedan od najljepših jadranskih otoka, Cres, do ovog ljeta nije imao nijednu obilježenu planinarsku stazu. 18. kolovoza ing. Veljko Salomon i ja markirali smo stazu od grada Cresa do mjesta Merag. Na našu inicijativu direktor Brodokomerčevih hotela na Cresu Stevo Filinić osigurao nam je crvenu i bijelu boju i dva kista. Time su se u taj projekt uključili i turistički radnici Cresa, koji ovu planinarsku stazu (kao i ostale koje bi trebalo markirati i uređiti) namjeravaju uvrstiti u svoju turističku ponudu. Prva markacija polazi od puta prema creskom groblju, odmah nakon velikog parkirališta, u pravcu glavne ceste koja povezuje Porozinu (trajektnu luku) i Cres. Sta-

za koja zahtjeva sat i po hoda penje se prema gorskom prevozu po serpentinama bivše »mulatije«. U blizini prevoja nalazi se ruševina ilirske gradine i crkvice sv. Bartolomeja. Tu na najvišoj točki staza sijeće automobilsku cestu koja ide od Cresa do trajektnu luke u izgradnji u Mergu. Na svom vrhu put prolazi kroz crnogoričnu šumu te prelazi na istočnoj strani Cresa u šumu otočkog hrasta. Citav put obiluje tipičnim mediteranskim biljem koje svojim intenzivnim mirisom prati planinare. (Tomislav Buljan)

• **Markacije na Požeškoj gori.** Manja grupa članova SDI PD »Zagreb - Matica« prošla je 6. 10. Požeškom gorom od Starog Petrovog Sela, s južne strane, preko Maksimovog hrasta do Slavonske Požege, na sjevernoj strani. Dio puta od St. Petrovog Sela do vrha Maksimov hrast nije markiran a traje 2 i po sata preko sela Oštari Vrh i Vladisovo i grebena Ostrinac. Uspon je razmjerno blag. Postoji staza po Ostrinicu, koja se malo koristi. Na vrhu Maksimov hrast (616 m) stoji o-statak zidanog geodetskog stupa. Vidika nema, jer je vrh orastao šumom. U blizini je kota 597, s koje je vidik prema jugu, jer je izvršena djelomična sjeća šume. Staza od Maksimovog hrasta do Slav. Požege je markirana, a i kratki odvojak do ruševina Vrhovačkog grada (435 m), s kojega nema vidika zbog obraštenosti drvećem. Jedina je zamjerkaj markiranju što nigdje nije označeno gdje se nalazi vrh Maksimov hrast. Silaz do kolodvora u Slav. Požegi trajao je 3 i po sata. Ne preporuča se ići na taj izlet vlastom u nedjelju, jer u Novoj Kapeli nismo uspjeli prijeći u planirani vlak prema Zagrebu (bio je prepun), a i u slijedeći vlak jedva smo ušli. (I. P.)

• **Rad PD »Krdnja« u Našicama.** Od 14.-22. srpnja organiziran je pohod na Toubkal (4165) u Visokom Atlasu u Maroku. Sudjelovalo je 6 članova »Krdnje«, te dva člana iz Slav. Požege i jedan iz Zagreba. Prvi logor bio je u berberskom selu Aroundu, a drugi kod planinarskog doma Neltner (3207). Unatoč vrlo lošem vremenu, neobičnom za ovo doba godine i ovo geografsko područje, sedam članova, pod vodstvom D. Trošelja, popelo se na vrh: M. Baloković, I. Martić, D. Drobac, M. Lopart, T. Krušelić i M. Trošelj. Do doma Neltner stigli su Z. Krpan i V. Krpan. Programom rada PD »Krdnja« Našice utvrđena je u sklopu priprema za skoru proslavu 65-godišnjice planinarstva u Našicama i 25 godina društva pod imenom »Krdnja« i akcija da se 100 članova pojme na Triglav. Realizirajući takav dio programa organiziran je i ove godine pohod na Triglav u vremenu od 30. 8.-1. 9. u kome je sudjelovalo 31 član. Po vrlo lijepom vremenu i u neverjerojatno velikoj »gužvi« po grebenu Triglava 23 člana našla su se na vrhu, odakle su uživali u pogledu na suncecm obasiane bliže idaleke vrhove Alpi. Ukupno je do sada 62 člana bilo na Triglavu s

tim da je ovo bio po broju sudionika najznačajniji uspon. Društvo je organiziralo i 8-dnevni pohod na planinu Rtanj (SR Srbija), Musalu (NR Bugarska) i Atos (Grcka) od 3.-12. VII. Nakon prošlogodišnjeg uspješnog pohoda na Pelister i Olimp, u kome je sudjelovalo čak 51 član, bilo je ove godine još lakše organizirati pohod sa 45 planinara. Svi su se popeli na vrh Rtanj (1566 m), te su za taj uspon dobili spomen-značke. Isti dan planinari su posjetili naselje ORB u Nišu, gdje su dobili smještaj. Već 6. 7. po prekrasnom vremenu čak 44 člana popelo se od Borovca preko Jastrebeca na Musalu (2925 m), najviši vrh Balkana. Treći cilj tog pohoda nije postignut, jer nije bilo dozvole za uspon na Atos. Pohod je organiziran sa skromnim sredstvima i uz pomoć radnih i drugih organizacija u Općini. Organizirana je vlastita zajednička kuhinja, a smještaj u Bugarskoj i Grčkoj u šatorima. Uspon na Rtanj obilježeno je 60 godina od objavljanja članka I. Krajača u časopisu »Hrvatski planinar« 1925. godine o usponu na tu vrlo lijepu i zanimljivu planinu. (D. Trošelj)

• **Članovi PD »Oštrep« iz Zlatara** uz pomoć planinara iz Zlatar-Bistrice i Konjšćine, grade na Majeru, podno ruševina Oštrep-grada, planinarsku kuću. Zgrada će imati 100 četvornih metara prostora i osim blagovaonice s pomoćnim prostorom i kuhinjom imat će četiri manje spavanaone i podrum. Materijal za gradnju osiguravaju organizacije udruženog rada općine Zlatar-Bistrica i obrtnici, a pomoć pruža i društveno-politička zajednica. Članovi društva rade dobrovoljno. Pokrovitelj te akcije je Općinski odbor SUBNOR-a koji je i sam osigurao 100 tisuća dinara. Kako je predviđeno, 1986. godine kuća će biti pod krovom. (C. Soštaric)

• **Vojvodani na Atlasu.** Vojvodanski planinari nastavljaju organiziranje planinarskih ekspedicija. Prošle i pretprešte godine osvojili su Ararat u Turskoj (5165 m) i Demavand, najviši vrh iranskog gorja (5671 m). Posljednjeg dana jula ove godine vratili su se u Zemlju učenici III. Vojvodanske ekspedicije »Atlas 85«. Na putu je bilo 30 planinara, od toga 7 žena; iz Vojvodine 12, uže Srbije 14, Makedonije 2 i po jedan iz Hrvatske i Slovenije. Osvojili su najviše vrhove Pirinejskog poluotoka Veletu (3421) i Mulhaćen (3483) i Visokog Atlasa u Maroku, Tubkal (4165). Na Valetu se uspeo svih 30 sudionika, na Mulhaćen 26, na Tubkal 28. Voda puta je bio Aleksandar Damjanović, član PD »Željezničar« iz Novog Sada, a prevoznik »Lasta« Beograd, čijim su autobusom planinari prevallili put dug 9.000 metara! (Mr Nada Damjanović)

SADRŽAJ GODIŠTA

ČLANCI

Aleksić Nikola: Planinarski savez Hrvatske u 1984. godini	3
Aleksić Nikola: Svečanom akademijom proslavljen je 110. obljetnica planinarskstva u Hrvatskoj	5
Aleksić Nikola: Proslava je završena	113
Beširović Uzeir: S planina i oko njih	55
Beširović Uzeir: Susret na Zelengori	127
Beširović Uzeir: Vrh Trebevića	159
Blašković Rajka: Klek i ja	77
Bolonić Zoran, Jalžić Branko, Kuhta Mladen i Rađa Tonći: Maroko 1983.	145
Božić Vlado: Sto godina Modre špilje na Biševu	64
Božić Vlado: Najstariji slikovni prikazi hrvatskih speleoloških objekata	93
Čujić Boris: Čapdara	160
Dumbović prof. Vladimir: Zapažanja iz Sri Lanke	21
Durmo Edin: Između užitka i surovosti	86
Durić Tomislav: Novogradiliščani u Alpama početkom stoljeća	202
Durović Danica: Izlet u prošlost	125
Gabrić Goran: Planiranje i evidencija u speleologiji	91
Grgasović Tonći: Biokovka	101
Grgec prof. Goran: Izlet Durmitorom	57
Hlebec Željko: Sletske marginalije	128
Hofer Valent: Do izvora Rječine pješke	63
Ilić Bane: Nove staze na planini Tari	27
Janošević Vlastimir: Uspon na Đurduru u Atlasu	84
Jovanoski Boško: O nekim vrhovima na Šar-planini	61
Jutrović Tomislav: Dinara	80
Köhler-Kubelka dr. Neda: Marmora (1834) — najviši vrh Sardinije	52
Kranjčev dr. Radovan: Na zelenim pasištima i snjegovima Šar-planine	87
Kućan Iva: Sjećanje na Čabulju	79
Kulaš Antun: Po istočnoj Medvednici od Želine do Laza	29
Kurtović Borut: Vedri tračak djetinjstva	118
Kurtović Borut: Biokovski botanički vrt Kotišina	19
Lapenna-Brakus Barbara: Island Peak (6183 m) u Himalaji	188
Lovrak Mato: Sunce se prosulo zagorskim planinama	19
Lovrić Norma: U potrazi za Alpine clubom u Londonu	16
Milas Ivan: Poštak	154
Milas prof. Krunoslav: Trovrh u Lici	53
Milas prof. Krunoslav: Na Ilicu planinu	157
Milas prof. Krunoslav: Tamo u Lici gdje naranče cvatu	191
Pavelić Marija: Zapis s Učke:	59
Pavešić Miljenko: Mutna dolina	76
Petričević Smilja: Promina 1984. godine	8
Petričević Smilja: »Tragom prvog izleta HPD-a«	115
Petričević Smilja: Smjena generacija	165
Petričević Smilja: Kamena galerija na Runjavoj glavi	181
Poljak dr. Željko: Alpinistička ekspedicija ili izlet za invalide	31
Poljak dr. Željko: Kako se pravi alpinistička ekspedicija	32
Poljak dr. Željko: Kako se pravi planinarski izlet	67
Poljak dr. Željko: XII. skupština Planinarskog saveza Hrvatske	73
Poljak dr. Željko: Kako se pravi planinarski slet	103
Poljak dr. Željko: Turistička integracija našeg primorja s planinama u zaledu	137
Poljak dr. Željko: Idemo brati cvijeće!	

Poljak dr. Željko: Planinarsko bratstvo prije 60 godina	167
Pražić prof. dr. Mihajlo: Ing. Ante Premužić i Plitvička jezera	69
Puzak Branko: Hrvatska alpinistička ekspedicija »Fane 1984«	4
Rakić Ivanka: Šiljak	59
Rosandić-Pilaš Marija: Od Ohrida do Šar-planine	135
Rosandić-Pilaš Marija: I po kiši je bilo lijepo	193
Rudenjak Ivo: Pidurutagala (2529), najviši vrh Sri Lanke	23
Rukavina dr. Ante: Staro i novo s Velebita	105
Rukavina dr. Ante: Kameničići sa staza (IV)	121
Sablek dr. Tomislav: Kroz Andorru na Coll Blanche u Pirinejima	124
Sablek dr. Tomislav: Islandski dnevnik	183
Saletto Mario: U beskraju Kordiljera	11, 49, 81, 130, 161
Suzanić Vjekoslav: O užadi i uzlovima, o planinama i moru	61
Svoboda dr. Ljubica: Bijele stijene nekad i danas	133
Šincek Mira: San koji to više nije	151
Šincek Mira: Osvojena Durmitorom	195
Škerl Božidar: Plaminarstvo na memorijalnom području Matić-poljane	7
Štibrić Josipa: Dani proljeća i narcisa	152
Tomerlin Slavko: U potrazi za posljednjim velebitskim tajnama	177
Trošelj Mirjana: Selidba	56
Trošelj Mirjana: Urbanističke i druge balade velebitskog Podgorja	194
Vadić dr. Nenad: Premužićeva staza moli za pomoć	69
Vidrić dr. Kuno: Veliki kraj u Nacionalnom parku Tara	26
Vidrić dr. Kuno: Od Mitrovecu do Predovog krsta na planini Tari	90
Vukušić Daniel: Uspon na Zečjak u Velebitu	171
Zivković dr. Daniel: Uspomene na alpinist Franju Draženovića	197
— Proslava planinarskog dana na Triglavu	167
— Rad Hrvatskog planinarskog društva	200

POVIJESNI PRILOG

(Dr. Željko Poljak: Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva)

Alpinistički odsjek — prvi u Hrvatskoj	81
Društveni rad Matice HPD-a	88
Podružnice HPD-a — prodor u širinu	92
Redoslijed osnivanja podružnica	92
Planinarske kuće i skloništa	95
Planinarstvo na Rijeci do drugog svjetskog rata	108
Planinarsko i turističko društvo »Liburnia« u Zadru	117
Radničko turističko društvo »Prijatelj prirode«	122
Hrvatski turistički klub »Sljeme« u Zagrebu	128
Ostala planinarska društva do 1941. godine	135
Planinarstvo izvan planinarskih organizacija	138
Od HPD-a do Planinarskog saveza Hrvatske (1941—1948)	149
Planinarski savez Hrvatske	169

KRAĆI PRILOZI I VIJESTI

Alpinizam	140,203
In memoriam	33, 70, 107, 141, 173, 201
Kamo na izlet	37
Obljetnice	38, 172
Orijentacijski sport	172
Planinarske pjesme na omotima brojeva	5—6, 9—10
Publicistika	36, 108, 174, 204
Speleologija	34, 104, 141, 173, 201
Vezni putevi i transverzale	35, 68, 140
Vijesti	38, 70, 109, 142, 175, 203
Zaštita prirode	11

Slijedi nastavak povijesnog priloga »Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva« str. 161—176 (u ovom broju počinje završetkom članka »Stanko Vičić, Tito i Triglav«)

Izrazit je organizator: suosnivač triju planinarskih društava i brojnih podružnica, Općinskog planinarskog saveza Riječka, natjecanja »Nagrada planine« i »Trofej Plataku«, memorijala »Lipa pamti«, Riječke planinarske transverzale, »Planinarskog lista«, ekspedicija na Kilimandžaro 1958 (njezin voda) i Ararat 1970, planinarskih sletova (npr. Slet planinara Jugoslavije 1974. na Platku), skijaških natjecanja, partizanskih marševa, planinarskih škola i tečajeva. Vodio je više stotina tura i pohoda. Osobito se bavio odgojem mladih planinara, izgradnjom planinarskih kuća i staza, planinarskom publicistikom (više od 60 članaka). Dakako da je za to primio i najviša planinarska priznanja PSH, PSJ, SFK Hrvatske, »Partizana« Jugoslavije, Majsku nagradu SR Hrvatske itd. Ovakva priznanja bez sumnje pričinjavaju zadovoljstvo, no Vičiću je ipak najdraži autogram što mu ga je vlastoručno i na neobičan način dao maršal Josip Broz:

Kada sam pri jednom susretu s drugom T. tom trebao dobiti njegov autogram za uspomenu, dogodilo se na moju veliku žalost da nisam imao pri ruci prikladan komad papira. Dosjetih se da u lisnicu imam svoju osobnu fotografiju, ali sam na njezinoj poledini imao otisnut žig s Aljaževog stolpa na vrhu Triglava. Ipak pružim Titu ovu fotografiju s isprikom što nemam ništa bolje, no mi reče:

— Ništa zato, mogu se ja potpisati i na fotografiju.

Tito je najprije pogleda, zatim okrene i začudeno se zagleda u žig Triglava. Potpisao se ipak preko toga žiga i sa smiješkom mi vratio sliku uz slijedeće riječi:

— Eto, sada sam se i ja upisao na vrh Triglava.

To me je toliko obradiovalo, a u isti mah zbunilo, tako da ni danas nisam siguran jesam li mu se zahvalio za autogram.

Božidar Škerl: »Preživio sam Matić-poljanu...«

Rodio se 1922. na Trsatu iznad Rijeke i u njoj završio srednju školu. Već 1937. je član sušačke podružnice HPD »Velebit«. Planinar je i skijao po planinama Gorskog kotara i Hrvatskog primorja. Godine 1941. pristupio je NOP-u i u toku rata bio na dužnosti

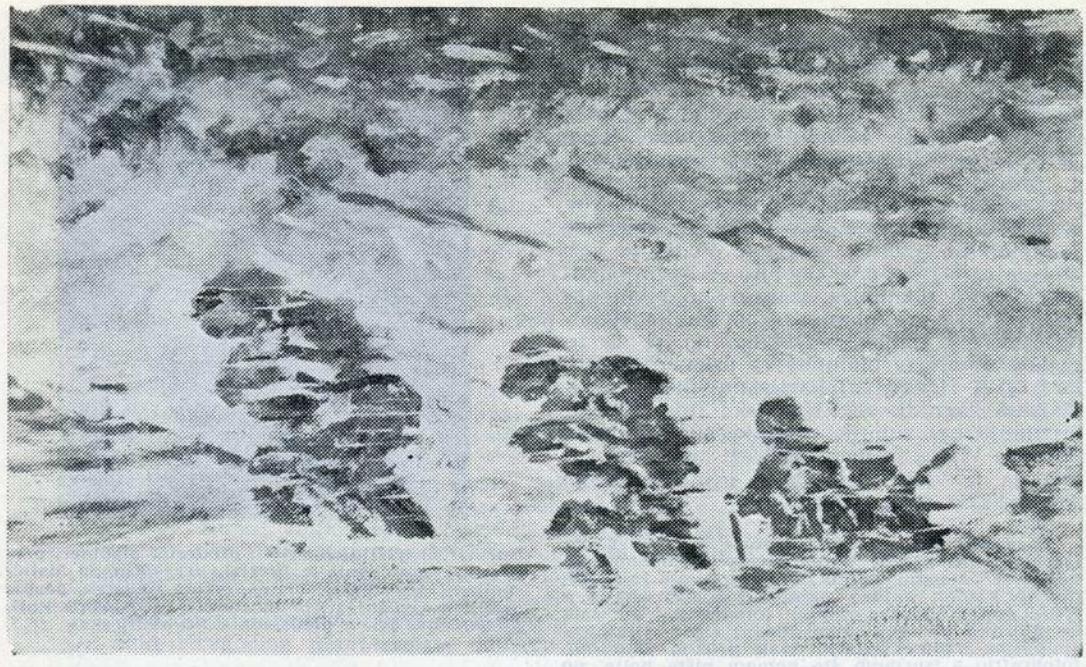
Božidar Škerl (Rijeka 1922), predratni planinar, partizanski borac koji je preživio tragediju na Matić-poljanu zahvaljujući planinarskom iskustvu, poslije rata dugogodišnji potpredsjednik i predsjednik PSH, predsjednik PSJ i predsjednik PD »Sutjeska«

političkog komesara bataljona u XIII primorsko-goranskoj udarnoj diviziji. Njegova je jedinica vodila borbu na području Gorskog kotara, Istre, Korduna i Like. Osobito se istaknuo kad su Nijemci uništili najveću partizansku bolnicu na Javornici kod Drežnice. Sudjelovao je u obrani ranjenika i u prebacivanju do bolnice improvizirane u Crnoj dragi pod Samarskim stijenama. Desetak godina poslijepodne članovi zagrebačkog PDS »Velebit« načinili će od ostataka te bolnice Ratkovo sklonište u Samarskim stijenama.

Jedan od najdrastičnijih ratnih događaja koji je preživio Božo bio je glasoviti kapelski ili bjelolasički marš boraca II. brigade njezove divizije, u veljači 1944. od Drežnice do Mrkoplja, u ekstremno teškim vremenskim

Predsjednik PSH Božidar Škerl 11. ožujka 1975. u društvu s izaslanikom predsjednika Jugoslavije, dr. Jakovom Sirotkovićem, prigodom predaje Ordena zasluga za narod sa zlatnom zviježdom Planinarskom savezu Hrvatske

Dolje: spomenik smrznutim partizanima na Matić-poljani u obliku 26 prirodnih kamenih obeliska, zasigurno najoriginalniji spomenik palim borcima u Jugoslaviji. Gore: U mečavi (Abdulah Hodžić, ulje)

Spomen-ploča na Matić-poljani gdje se već treće desetljeće svake zime prilikom Memorijala »26 smrznutih partizana« okupljaju planinari-skijaši. Na počasnoj straži planinari Želimir Kantur (djevoj) i Milan Ivić-Hari, članovi PD »Vihor«

uvjetima, po orkanskoj snježnoj vijavici i uz temperaturu od minus 28 stupnjeva. Toga dana kao da se ubilačka priroda urotila protiv iscrpljenih boraca. Mnogi od njih nisu mogli izdržati takve nadljudske napore i ostali su smrznuti na trasi marša, najviše na Matić-poljani, gdje je prirodna stihija dosegla kulminaciju. Škerl je taj marš podnio relativno lako zahvaljujući planinarskom iskustvu. On sam ovako opisuje napore što su ih tada borci morali podnijeti:

U teškim prilikama pod kojima se trebao odvijati kapelski marš ocijenio sam, prema svom višegodišnjem planinarskom i skijaškom iskustvu i u dočasnjem partizanskom ratovanju, da će biti najbolje ako se na marš uputim na skijama, jer je trebalo gaziti dubok snijeg. Ali kako, kad pravim skija nije bilo na raspolaganju? Nije mi preostalo drugo nego da se snadrem s materijalom koji mi je bio pri ruci. Improvizirao sam skije od običnih dasaka i to tako da su na vrhu imale šiljak od lima, a umjesto vezova komad električne žice pričvršćen vijcima. S tako izrađenim skijama uključio sam se u kolonu.

Na maršu smo se kretali jako sporo jer je borcima bilo vrlo naporno gaziti po duboku snijegu. U većine su se ubrzano počeli javljati znaci iscrpljenosti. Približavala se noć, a oni su se kretali sve sporije. Bilo ih je koji su od napora buncali. Pređana nije smjelo biti, jer bi to u onoj hladnoći značilo sigurnu smrt. Ipak, neki su se počeli odvajati od kolone. Očito je da borcima treba omogućiti bar mali predah, no to nije bilo moguće po hladnoći i vijavici kakva je vladala. Noćni sati otegli su se u beskončnost. Snježna vijavica nije nam dala ni da otvorimo oči i u trenu je brisala tragove iza nas. Snage su nam već bile pri kraju, jer i one imaju svojih granica.

U našoj situaciji bila je jedina mogućnost potražiti zaklon pod krošnjom neke jеле ili smreke koja bi svojim zasneženim granama pružila bar neku zaštitu. Tako smo i učinili. Nas nekolicina pronašla je veliku jelu. Njezine grane opterećene snijegom spuštale su se do zemlje, zaklanjavajući oko debla prostor sličan eskimskom igluu. Očistili smo snijeg ispod grana tako da smo se mogli smjestiti pod krošnjom kao u pravom skloništu. S jelinog debla skinuli smo nekoliko suhih grana i naložili

malu vatu. Ona je u tim prilikama značila život. Snježni nameti oko jele zaštićivali su nas od ledena vjetra. U tako improviziranom skloništu zadržali smo se do jutra. Zatim smo krenuli prema Matić-poljani i stigli do Tuka, gdje smo se u selu mogli napokon dobro ogrijati. Mnogi naši borci, ne snalazeći se u tako teškim vremenskim prilikama, prepustili su se te strašne noći stihiji prirode i na kraju ih je, kako se računa, dvadesetšestoricu pokosila bijela smrt. Siguran sam da taj broj nije točan jer je bilo boraca koji su odlutali s trase marša i nikad nisu bili pronađeni. Poslije svega, na stotine boraca je imalo teške promrzline na nogama, često s trajnim posljedicama.

Danas, kad se poslije tolikih desetljeća sretнем sa svojim starijim prijateljima s kojima sam prije rata planinar i skija se po Obruču, Snježniku, Risnjaku i dlijem Velike Kapеле, a s kojima sam za vrijeme rata prolazio sve tegobe partizanskog načina ratovanja, jedinstveni smo u ocjeni da je hladnoća bila jedan od najvećih neprijatelja svih sudionika u NOB-u, pogotovo za one koji su došli iz toplog primorja. Ali smo jedinstveni i u tome da smo joj se mi, planinari, znali mnogo bolje oduprijeti i prilagoditi. U tadašnjoj borbi, često za goli život, bilo nam je dragocjeno a često i spaseno predratno planinarsko iskustvo, kondicija i orijentacijska snalažljivost.

Božo je poslije rata nastavio još neumorne planinare, a uz to je svoja iskustva i organizacijske sposobnosti neograničeno posvetio planinarskoj organizaciji. Najprije je ostao u aktivnoj vojnoj službi u Ljubljani, Zagrebu, Sarajevu, Varaždinu i Beogradu. Završio je višu vojnu tehničku akademiju i

Sklonište na Samarskim stijenama koje su 1952. podigli zagrebački studenti, članovi PDS »Velebit«, upotrijebivši kao gradu ostatke obližnje partizanske bolnice (izgorjelo 1982., obnovljeno 1984.)

na kraju postao načelnik Srednje tehničke škole kopnene vojske JNA u Zagrebu u činu pukovnika. Sada je predavač na Fakultetu za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu. Kamo god ga je služba nanijela, uvijek se uključivao u planinarsku organizaciju, najviše po dolasku u Zagreb. Dugo je godina bio predsjednik PD »Sutjeska« koje je procvjetalo za njegova manda. Zahvaljujući njemu postao je Tehnički školski centar JNA, tzv. »kasarna u Ilici«, prava planinarska kula i takvom ostala do danas. Svoju je planinarsku karijeru okrunio dugogodišnjim obavljanjem funkcije predsjednika PSH (od 1965. potpredsjednik, a predsjednik 1967—1982. i ponovno od 1985), a u dva mandata bio je i predsjednik PSJ (ukupno pet godina). U PSH je započeo skromno, kao pročelnik komisije za vodiče. Uskoro je osnovao vodičku službu i utro joj put kojim i danas uspješno djeluje. Desetljećima marljivo obilazeći naše planine, planinarske priredbe i organizacije stekao je popularnost u jugoslavenskim okvirima. Dobio je tolika priznanja — vojna, mirnodopska i, dakako, planinarska, da bi ih teško bilo sva i nabrojiti, pa čemo samo spomenuti da su ga gotovo svi planinarski savezi u Jugoslaviji odlikovali zlatnim znakom, predsjednik Republike Ordenom Republike sa srebrnim vijencem, SFK Jugoslavije zlatnom plaketom i SFK Hrvatske Trofejem, svojim najvišim priznanjem.

Planinarski objekti i akcije u spomen NOB-a

Planinarsku organizaciju povezuje s NOB-om ne samo što su joj u novoj Jugoslaviji došli na čelo bivši borci i dali joj nove karakteristike, nego i činjenica što planinari na svojim pohodima svaki čas nailaze na mjesta gdje su se prošloga ratazbivali značajni dogadaji. Postao je običaj da se razne planinarske akcije posvete nekom događaju iz NOB-a ili nekoj partizanskoj jedinici, npr. pohod tragom nekog partizanskog odreda. Takve akcije obično dobivaju punu podršku i od neplaninarskih faktora, pa nije čudo što ih je iz godine u godinu sve više. Neke su od njih samo prigodne, druge s vremenom postaju tradicionalne. Često su manifestacijskog karaktera, s programom koji ponekad nema mnogo planinarskog sadržaja, no iskustvo je pokazalo da se na taj način postižu dobri organizacijski uspjesi i afirmacija kod nekih društvenih faktora. Takvih memorijalnih pothoda i objekata s obilježjem NOB-a ima više manje po svim našim planinama, što ćemo ilustrirati kratkim regionalnim pregledom koji, dakako, neće biti sveobuhvatan. Sve navedene lokacije povezane su planinarskim markacijama.

Na Dilj-gori su planinari iz Slav. Broda markirali put »Stazama partizanskih kurira«. Na Papuku ima nekoliko memorialnih prirodnih spomenika: šumski predio Đedovica, park Voćin, izvor Veličanice i Gudnoga. Dom na Jankovcu služio je partizanima kao baza i bolnica i zato je spajlen 1943. Spomen-dom na Zvečevu dobio je naziv »III. operativna zona«. Na brežuljku Blažuju iznad Kamenske podignut je orijaški spomenik od metala.

Predsjednik PSJ i PSH Božidar Škerl govori pred 700 okupljenih planinara na svečanoj akademiji 24. studenog 1974. u Zagrebu u povodu proslave stoljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji. Dolje zastava s grbom Planinarskog saveza Hrvatske

Na Psunju je spomenik palim borcima na izvoru Dobra voda. U šumi Begovači nedaleko od doma na Omanovcu rekonstruirana je partizanska bolnica i tu postavljena spomen-ploča. Sjeverno od Hajdučke kose silazi planinarska markacija do partizanskih groblja I i II. Sumski predio Gradina proglašen je memorijalnim prirodnim spomenikom.

Na Hunki, vrhu Moslavačke gore, nalazi se spomenik palim borcima u obliku obeliska, a na sjevernom podnožju, kod sela Podgarića, spomenik golema dimenzija. Na Bilogori je postavljena spomen-ploča u tzv. Partizanskoj šumi. Vrh Bilogore dobio je po žrtvi fašizma prof. Ivi Hiršlu naziv Ivinin vrh. Transverzala »Bilogorskim stazama« obilazi nekoliko lokacija iz NOB-a, a »Koprivnički planinarski put« otvoren je na spomen oslobođenja Koprivnice.

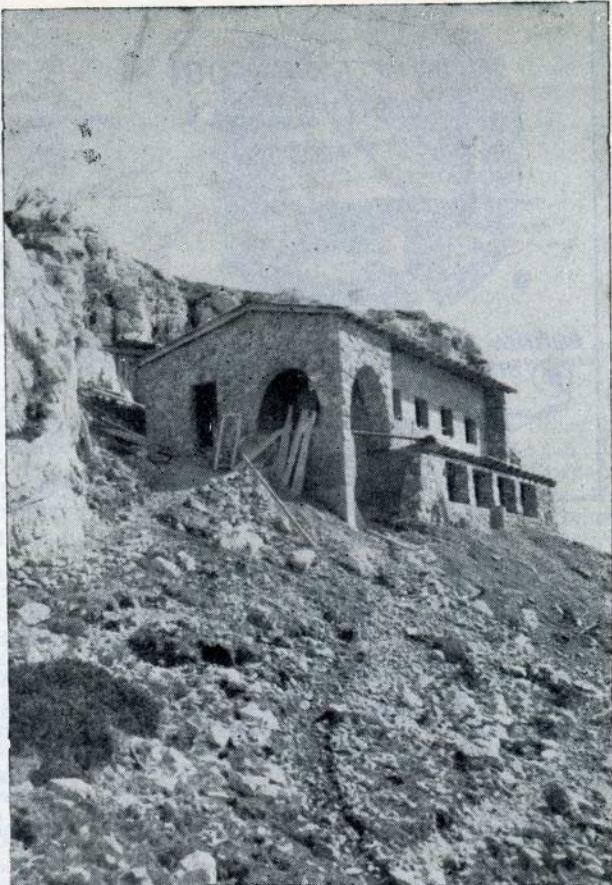
Na Kalniku je markiran put »Tragom kalničkih partizana«. Pored doma na Ravnoj gori je spomenik, a sama zgrada proglašena je spomen-dom Anki Ivić. Na domu na Ivanšići postavljena je 1958. spomen-ploča »za vječnu spomen palim borcima — herojima NOB-e«. Na Medvednici iznad Zagreba ima niz spomen-obilježja. Na Ponikvama je obelisk na mjestu gdje je Rade Končar održao govor pred 12.000 izletnika. Dom na Glavici je proglašen spomen-domom i na njemu je ploča planinarkama koji su poginuli u NOB-u. Spomenici palim borcima također se nalaze na Hunjki i na Vučjoj jami blizu Lojzekovog izvora, a obližnja drvena piramida zove se Partizanski vidikovac. »Partizanski put Medvednicom« povezuje značajne točke koje je prošao Kalnički partizanski odred.

Gore: Ivinin vrh (309 m) na Bilogori nazvali su članovi PD »Bilo« po zaslужnom koprivničkom planinaru prof. Ivi Hiršu, koji je izgubio život kao žrtva fašizma. God. 1975. postavili su na tom mjestu i ploču s natpisom

Desno: Planinarski dom na Sježniku iznad Platka sagradili su riječki planinari 1950. i nazvali ga imenom partizanskog borca Moše Albaharija (snimak Dragutina Mlača iz doba gradnje 1949)

Dolje: Dom na Mosoru bio je za vrijeme rata centar Mosorskog partizanskog odreda, tvornica bombi »mosorki« i partizanska bolnica (snimka oko 1935. g.)

partizanski put po medvednici

MJERILO 1:100 000

LEGENDA:

- TRASA PARTIZANSKOG puta
- - - OSTALI PLAN putevi
- POTOCI
- LUGARNICE
- KONTAKTCKE

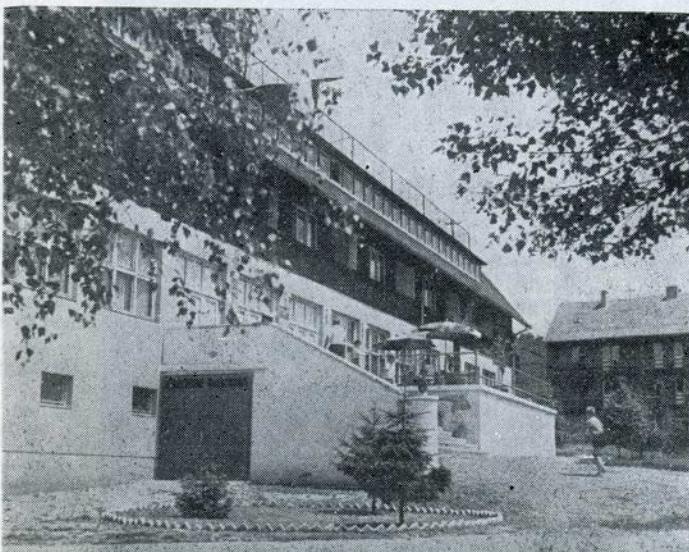
U Samoborskom gorju na pale borce podsjećaju: bista Janka Gredelja kod doma na Oštrcu, a i sam dom nosi njegovo ime, zatim naziv doma na Zitnici pod Japetićem »XIII proleterska brigada« i spomen-dom »Janko Mišić« u Sianom Dolu. Planinari iz Jastrebarskog markirali su Jaskanski planinarski put tragom partizanskih jedinica. Imenom Janka Mišića nazvano je i tradicionalno orijentacijsko natjecanje koje se održava već tri desetljeća svake godine. U Žumberku, u selu Četosićima, nalazi se na kući Mile Popovića spomen-ploča, a Karlovačka transverzala nosi naziv »Tragom XIII proleterske brigade«.

U Gorskom kotaru najimpresivniji je spomenik smrznutim partizanima na Mati poljani. Kuća na Bijelim stijenama nosi ime Rade Končara, a na Snježniku Moše Albaharija. Obilježeni su i mnogi partizanski logori, tako na Tuhobiću, Bijelim stijenama pod Risnjakom, na Kaliću pod Viševicom, u Žilavim dolincima, nekoliko pod Zagradskim vrhom i Obrućom (npr. logor Spilja, logor 103), pod Crnim vrhom itd. Pokraj Ratkovog skloništa je spomen-ploča, a takoder i na Platku. Na Praprotu je sa-

graden spomen-dom. Svi su ovi objekti povezani markacijama.

Na Učki se nalaze spomenici na mjestu partizanske bolnice na Grdom bregu, pred domom na Lisišini, kod Hotela »Učka« i u selu Veloj Učki. PD »Kamenjak« je postavio spomen-stup sjedinjenju Istre s Hrvatskom i u vezi s tim dogadjajem svake godine organizira na vrhu velik zbor. Dom na Lisišini nosi ime revolucionara Stanka Jurđane.

Na Petrovoj gori rekonstruirana je centralna partizanska bolnica, a na vrhu planine je spomen-k divovskih dimenzija. Ove točke povezuju transveczale »Petrova gora« i »Bratstvo i jedinstvo« koja završava na Zabljaku u Crnoj Gori. Sjeverni dio gore i područje Biljeg proglašeni su memorijalnim prirodnim spomenikom. Na Ličkoj Plješivici proglašeni su memorijalnim prirodnim spomenikom Bi jeli Potoci i Kamensko. Na Velebitu je postavljen spomenik partizanskom odredu Alan na križanju Premužičeve staze sa cestom Jablanac — Stirovac. Borisov dom u Paklenici dobio je ime po palom borcu Borisu Anzuloviću.

Lijevo: Planinski hotel na Zvečevu ispod Papuka nazvan je »III. operativna zona« u spomen jedinica NOB-a koje su u okolini imale svoje baze

U Dalmaciji, preko Kozjaka iznad Kaštela prelaze dva markirana puta: »Stazama kaštelanskih partizana« i »Tragom prvog solinskog partizanskog odreda«. Područje Rupotina proglašeno je memorialnim prirodnim spomenikom. Planinari iz Kaštel Sućurca poznati su po maratonskim partizanskim marševima, tako npr. 1985. do Sutjeske (430 km), 1961. do Užica (630 km). Preko Mosora vodi Omladinska planinarska transverzala »Tragom splitskog partizanskog odreda«, a popularni objekt Lugarica dobio je ime partizanskog komesara Ljube Uvdovića. Na Biokovu ima 115 spomen-objekata, a uzduž cijele planine markirana je »Biokovska partizanska staza«. Dom na Vošcu služio je kao partizanska bolница i radionica čuvanjih bombi »biokovki«. Srušen je 1943., bombardiranjem. Na jadranskim otocima dvije transverzale obilaze mesta na otoku Visu glasovita iz NOB-a.

Tri godine poslijeratnog organizacijskog vrladanja

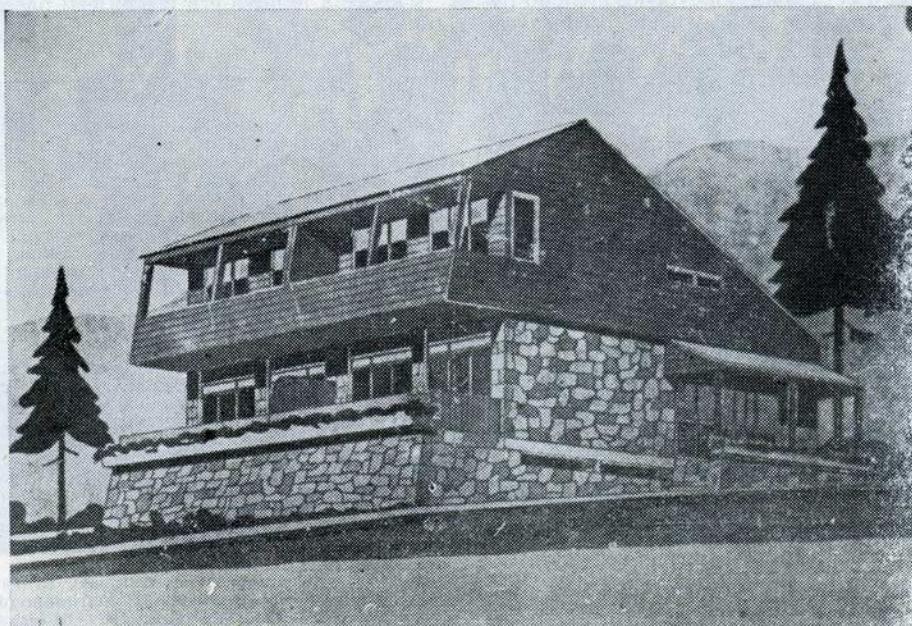
Rat je završio, planinari odahнуli nadajući se obnovi planinarske organizacije, ali ih je čekalo razočaranje. O čemu se radilo? Preputimo riječ svjedoku i sudioniku tih zbijanja Vladimиру Blaškoviću, koji u svojoj »Povijesti hrvatskog planinarstva« (PSH, Zagreb 1975) piše, ne bez gorčine:

»Hrvatsko planinarstvo — jednako kao i slovensko, srpsko i ostalo jugoslavensko planinarstvo — našlo se razdrobljeno, rasparčano i organizaciono razbijeno unutar tada posve novo oformljenih oficijelnih organizacija fizičke kulture. Nađoše se tako zajedno, pod jednom kapom, i sport i šah i planinarstvo. Netko se negdje sjetio, da tako mora biti i — točka. Nitko nije kriv, što je širok (možda i preširok) pojam fizičke kulture. I sve se to onda sjedinilo najprije u Fiskulturnom savezu Jugoslavije (FISAJ). U skladu sa federal-

Skica planinarskog doma na Bijelim stijenama koji nosi ime Rade Končara, revolucionara poginulog u prošlog rata

nim načelima Ustava, analogno FISAJ-u, hrvatski su se planinari najednom našli organizaciono povezani u Fiskulturnom savezu Hrvatske (FISAH), no i tu samo kao članovi sportskih ili takozvanih fiskulturnih društava ili, u najboljem slučaju, kao članovi planinarskih sekcija (ili odsjeka, skupina) općih fiskulturnih organizacija. Primjenjujući planinarskom iskustvu strane i planinarskim potrebama nepodesne oblike rada, namećući ili pokušavajući nametati planinarima pogrešan tretman smisla i biti planinarstva, smatrajući (ili tumačeći) planinarstvo samo kao nekaku vrstu ili granu sporta, nekad impozantan broj organiziranih planinara bio je ubrzo desetkovani. Pa i ono malo planinarskih entuzijasta, što je još htjelo razumjeti novo doba i revolucionarne promjene, nezadovoljno je ži-

Idejna skica iz 1949. god. za dom na Zitnici pod Japetićem. Kada je 1951. završen, članovi PD »Jastrebarsko« nazvali su ga imenom XIII. proleterske brigade koja je u okolini za prošloga rata vodila borbe

votarilo u malobrojnim planinarskim sekcijama unutar tadašnjih kompleksnih fiskulturnih društava... Nejasni pojmovi o planinarstvu odrazili su se i u zaključcima prvog kongresa FISAJ-a 26. siječnja 1947., kad se o planinarstvu govorilo samo kao o jednoj od metoda fizičkog odgoja... Uostalom, ako to može biti utjeha, neka nas tješi činjenica da planinarstvo nije jedina društvena pojava na koju se zalijeću mediokriteti i o koju se razbijaju neznačajno i vulgarizatorna prepotentnost raznovrsnih sveznadara.²

U FISAH-u, koji je osnovan u Zagrebu ljeti 1945. najprije pod nazivom Zemaljski fiskulturni odbor Hrvatske, već u jeseni iste godine djeluje Odbor za planinarstvo od 20 članova, od kojih je pet iz bivšeg HPD-a (među njima i prof. Vladimir Stahuljak). Po istom kalupu osnovan je u Zagrebu, a slično je bilo i po drugim mjestima, Fiskulturni odbor Zagreba (FOZ), koji je trebao voditi brigu o svim granama fizičke kulture zagrebačkih građana. U okviru FOZ-a osnovan je 8. kolovoza Planinarski odbor. Originalni dokument o osnivanju čuva se u Planinarskom muzeju u Samoboru.³ Taj odbor u FOZ-u imao je prilično neodređen i nejasan položaj. Blašković ga ocjenjuje ovako:

»Nije to bilo nikakvo naredbodavno tijelo nego samo izvršni i (eventualno) savjetodavni organ FOZ-a. Taj odbor nije imao pravilima ni bilo kakvih pravilnicima reguliran položaj, nije imao ni formalno određen i mjerodavan značaj. Kao što je i nastao manje-više prema osobnim sklonostima i drugarskim simpatijama rukovodilaca viših fiskulturnih foruma, tako se i radilo tada drugarski sporazumno, često puta u četiri oka dogovorno, prilično ne-sredeno i, kako se tada voljelo naglašavati,

nebirokratski. Radilo se kratkim postupcima, rekoše: partizanski. Odbor je prestao djelovati u svibnju 1948. Premda kratkog vijeka, izvršio je u tadašnjim uvjetima i prilikama dragocjeno organizaciono povezivanje planinarskih sekcija raznih fiskulturnih društava i propagirao okupljanje planinarskog članstva. Podržavao je trajno život misao i težnju za organizacionim osamostaljenjem planinarskih društava. U tu mu je svrhu uspjelo organizirati u čitavoj Hrvatskoj propagandni Prvi dan planinara, u nedjelju, 28. rujna 1947. Uspjeli te prirede bio je izvanredan.²

Pogrešno shvaćanje i tumačenje smisla planinarstva — nastavlja Blašković — potpomođnuto nezadovoljstvom predstavnika sportskih i gimnastičkih organizacija, ubrzalo je zaključak drugog kongresa FISAJ-a, 16. travnja 1948., da se pristupi osamostaljivanju stručnih sportskih organizacija. Bilo je to u proljeće 1948. Tri godine poslije svršetka rata i oslobođenja zemlje. Prva samostalna planinarska društva poslije rata osnivana su u svibnju 1948... Primijenjeno je načelo i postovan sporazumni dogovor, da u svakom gradu ili mjestu bude samo jedno društvo. Predratna planinarska društva nisu bila (načelno) obnovljena... Prvo poslijeratno planinarsko društvo u Hrvatskoj osnovano je u Zagrebu 20. svibnja 1948. Bilo je to Planinarsko društvo Zagreb, danas: Planinarsko društvo »Zagreb-Matica«.³

Svega mjesec dana poslije toga bilo je u Hrvatskoj već toliko društava da se moglo prići osnivanju Planinarskog saveza Hrvatske. I zapisnik ovog osnivanja čuva se u Planinarskom muzeju u Samoboru.⁴

Započela je nova era u povijesti našega planinarstva.

¹ On glasi:

Planinarski odbor Fizkulturnog odbora Zagreba. Osnovan 3. 3. 1945.

Predsjednik Lipovščak, zamjenik Jos. Grubanović, tajnik Viktor Šetina, blagajnik Zvon. Lukatela, odbornici: Drago Horvat, Mladen Zerdik, Miško Slapničar, Tomislav Sicel i svи predstavnici fiskulturnih društava koja imaju planinarske sekcije. Zastupa: FD »Poštara Grubanović, »Mladost« Horvat, »Sloboda« Lukatela, »Grafičar« Slapničar, »Element« Sicel, »Slavija« Šetina.

Izgleda da su poslije u odbor ulazili i predstavnici drugih, novoosnovanih sekcija, npr. iz PD »Dinamo«, »Lokomotiva«, »Zagreb« itd, jer Blašković u svojoj »Povijesti« nabraja abecednim redom ove odbornike: Zvonko Bakran, prof. Vladimir Blašković, Stjepan Brlecic, Emil Erfort, Mirko Lojen, Pero Lučić Roki, dr. Zlatko Majtin, Franjo Masnec, Dragutin Mlač, Milan Petranović, Vjekoslav Razdras, Mišo Sorš i dr. Boris Vrtar.

² Na spektakularnom masovnom pohodu na Ponikve, na Medvednici, skupilo se oko 3000 planinara i ljubitelja prirode i tom prilikom je prigodni govor održao Blašković.

³ Konstituirajuća i prva radna sjednica novozabrane uprave održana je 21. svibnja 1948., a prvi upravni odbor konstituirao se ovako: predsjednik akademik Branimir Gušić, potpredsjednici dr Ivo Lipovščak i Josip Mesarić, tajnici Slavo Brezovečki i Stjepan Piljek, blagajnik Janko Zupanec, ekonom Vlado Habunek, pročelnik Alpinističke sekcije Pero

Lučić Roki, pročelnik Kulturno-prosvjetne sekcije prof. Vladimir Blašković, pročelnik Sekcije vodiča i za markacije Vlado Kalanj, pročelnik Foto-seke je Ivan Franić, pročelnik Gradevinske sekcije ing. Pavao Godek, referent za pravne poslove dr. Zlatko Majtin; odbornici: ing. Lota Arh, Drago Belačić, Josip Grubanović, Vinko Ivasović, Aleksa Lehpmamer, Darinka Nagy i Viktor Šetina. U nadzornom odboru su bili: predsjednik Stjepan Brlecic, članovi Karlo Aćman, Frido Jamšek, Branko Kirjanić i Tomislav Sicel.

⁴ On glasi:

Zapisnik osnivačke skupštine Saveza planinara Hrvatske 20. VI. 1948. Jurisićeva 3 II. Predsjednik dr. Branimir Gušić, I potpredsjednik Josip Mesarić, II potpredsjednik dr. Zlatko Majtin, tajnik Ivo Baršić, referent za propagandu Stefica Dim, za alpinizam Slavo Brezovečki, za gospodarstvo Janko Zupanec, za markacije Milan Sorš; odbornici: Pero Safarik, Dragan Novak, Milan Erfort, dr. Zdravko Manasterioti, za J. A. major Stanko Tišljar; nadzorni odbor: predsjednik Ivan Petranović, odbornici: Stjepan Brlecic, Darinka Nagy, Josip Kapitarid i Josip Grubanović, Varaždin: Gustav Pšeid, Rijeka: Adam Dvorski, Sisak: Ernest Orton, Križevci: dr Madarević, Daruvar: Zvonko Plevnik, Osijek: Milica Eger, Sl. Brod: Stjepan Macko, Bjelovar: Dragutin Turković, Split: Damira Radmilović, Zagreb: Pero Lučić Roki. Zapisničar Darinka Nagy
Ovjerovitelj Pero Lučić Roki

Planinarski savez Hrvatske

Naše planinarstvo u eri centralističkog načina upravljanja

Druga zemaljska konferencija Fiskulturnog saveza Jugoslavije (FISAJ) održana 16. travnja 1948. donijela je prekretnicu u stanju fizičke kulture. Toga je dana zaključkom FISAJ-a omogućeno planinarima, jednako kao i pripadnicima drugih grana fizičke kulture, da se samostalno udružuju u vlastite društvene organizacije. Do tada su se planinari mogli okupljati samo u sekcijama tzv. fiskulturnih društava koja su obuhvaćala razne grane fizičke kulture. Takvo je rješenje sputavalo razvitak planinarstva jer ono po svojem sadržaju i metodama rada ima vrlo malo dodirnih točaka s drugim granama fizičke kulture, većinom natjecateljskima. Stjecanjem autonomije planinarstvo je prekinulo stagnaciju i vegetiranje po sekcijama i zapo-

čelo s naglim procvatom. Pokazalo se da niti četiri ratne godine, niti tri godine skučenosti u šarolikim fiskulturnim društvima nisu mogli ugasiti dugogodišnju planinarsku tradiciju. Treba ipak zabilježiti da su neke sekcije i u takvim prilikama prilično uspješno djelovale, npr. u Zagrebu u FD Dinamo (pod vodstvom Petra Lučića Rokija), u FD Lokomotiva (Velimir Neferović, FD Jedinstvo (Tomislav Šicel) itd.

U novim društvenim uvjetima, što ih je donijela revolucija, mnogi su elementi pogodovali razvitku planinarske organizacije. Bilo je to doba kad se amaterska društvena djelatnost neobično cijenila te poticala svim mogućim sredstvima i raznim beneficijama. Već koncem 1948. bilo je u Hrvatskoj 11 samostalnih planinarskih društava sa 4000 članova i 18 kuća (od toga 5 u izgradnji, a 8 pred-

Povodom 30. obljetnice osnutka PSH održana je 19. lipnja 1978. u Društvenom domu PSH u Zagrebu svečana sjednica na kojoj su bili prisutni inicijatori osnutka i kasniji funkcionari PSH, te predsjednici planinarskih društava osnovanih 1948. Na slici su u prvom redu ing. Lota Arh, prof. dr. Vladimir Blašković, Viktor Setina, dr. Ivo Lipovčak, Pero Safarik, Zlata Halmi Stanić i Franjo Masnec, a u drugom redu Slavko Brezovečki, Dragutin Belačić, Branko Kiraly, dr. Zlatko Majtin, Petar Lučić Roki, Božidar Skerl, Stjepan Brlečić, Josip Grubanović i Dragan Novak

Ožujak 1952. godine: »Uz glavnu saveznu štafetu kretale su se još tri republičke planinarske štafete i to planinama Slavonije, Hrv. Zagorja, Istre, Gorskog kotara i Dalmacije.« Na slici primopredaja na Snježniku

videnih za obnovu), a u 1949. 18 društava s 17400 članova. Samo PD Zagreb imalo je te godine 12342 člana, dakle, mnogo više nego predratni HPD zajedno sa svim podružnicama u godini svoga zenita (7875 članova 1938. godine). Za razliku od predratnog razdoblja, u kojem su se planinari većinom okupljali na nacionalnoj osnovi (Hrvatsko planinarsko društvo, Srpsko planinsko društvo, Slovensko planinsko društvo) i formirali snažne centralizirane organizacije sa središnjicom i brojnim podružnicama, sada su po jedinstvenoj jugoslavenskoj shemi osnivana formalno sa-

mostalna društva u pojedinim mjestima. Ipak, prvih nekoliko godina društva u stvarnosti nisu imala mnogo samostalnosti, nego su bila usko vezana uz republičke planinarske saveze, osobito što se tiče raspodjele sredstava za obnovu planinarskih kuća. Osim toga, u početku je vrijedilo pravilo »u svakom mjestu samo jedno društvo«, što je ubrzo postalo kočnicom daljnog razvijatka. Godine 1950. prevladan je taj teritorijalni princip i pobijedilo je shvaćanje da se u jednom mjestu može osnovati i nekoliko društava. Društva su otada osnivana pri većim radnim ko-

Slika iz razdoblja kad su se štafetom ozbiljno bavili i seniori: Dragutin Mlač, potpredsjednik PSH, 22. ožujka 1951. u žumberačkom selu Gaju predaje palicu planinarske štafete predsjedniku PD »Japetić« iz Samobora

lektivima, školama, prema profesionalnim stručnim djelatnostima članova itd. Tako ih je do konca 1951. bilo u Hrvatskoj 59, od čega samo u Zagrebu desetak.

Iako je to još uvijek bilo doba poslijeratnog siromaštva, planinarstvu je znatno pogodovalo nekoliko činjenica. Uz spomenuti kult amaterskoga društvenog dobrovoljnog rada valja istaknuti velik popust na željeznici prilikom grupnih putovanja (75%), tada praktički jedinom prevoznom sredstvu, što je uvjetovalo neobično nagli procvat tzv. masovnih izleta. Uz tadašnji entuzijazam, koji je u naše komercijalizirano doba gotovo nezamisliv, i uz velika novčana sredstva što ih je državna uprava stavila planinarama na raspolaganje, ubrzo su obnovljeni gotovo svi planinarski objekti postradali u ratu. Zanimljiva značajka planinarstva u tom razdoblju, uvjetovana općim prilikama društveno-političkog života, bila je sklonost akcijama manifestacijskog karaktera: povorce od stotina planinara u prvosvibanskih paradama, partizanski marševi po nekadašnjim bojištima, prenos štafetnih palica preko planinskih vrhova prilikom rođendana predsjednika Jugoslavije, sastanci u obliku masovnih mitinga itd.

Centralistička struktura planinarske organizacije u obliku piramide, s Planinarskim savezom Jugoslavije na vrhu, donekle se počela mijenjati poslije promjene Statuta PSJ na skupštini 1955. godine. Dotle su čak i novčana sredstva za izgradnju planinarskih ob-

Dr. Branimir Gušić (Zagreb 1901 — 1975), akademik, profesor Medicinskog fakulteta u Zagrebu, predsjednik predratnog HTK »Sljeme«, u doba kad je bio predsjednik PSH i PD Zagreb (njemu su posvećene stranice 129 i 130)

Slika iz razdoblja masovnih planinarskih manifestacija: predsjednik PSH Boško Ivanović (Podgorica 1899 — Zagreb 1974) pred mikrofonom na Trgu Republike 1950. ili 1951. prilikom predaje palice planinarske Štafete. Na tribini: lijevo Tonka Žic-Abrus i Petar Lučić Roki, desno alpinist Dušan Krotin i prof. Vladimir Blašković (sa Štafetom palicom u ruci). U »Našim planinama« čitamo: Na Trgu Republike u Zagrebu dočekalo je Štafetu na hiljadu građana. U povoreci su ponosno stupali iza glazbe alpinisti i skijaši PD JNA, grupa sa Štafetom palicom i brojni članovi svih planinarskih društava Zagreba. Predsjednik PD »Grič« predao je na počasnoj tribini Štafetu predsjedniku PSH drugu Bošku Ivanoviću, koji je pozdravio nosioce Štafete, prisutne planinare i građane ...

PREDSJEDNICI, POTPREDSJEDNICI I TAJNICI PSH

Predsjednik	Potpredsjednici	Tajnici
1948. Branimir Gušić	Joža Mesarić, Zlatko Majtin	Baršić Ivo
1949. Joža Mesarić (v. d.)	Mirko Prebeg (?), Zlatko Majtin	Slavko Brezovečki
1950. Boško Ivanović	Mirko Prebeg, Zlatko Majtin	Slavko Brezovečki, Joža Mesarić
1952. Marijan Laćan	Boško Ivanović, Dragutin Mlać	Tonka Žic-Abrus
1953. Franjo Masnec	Dragutin Mlać	Tonka Žic-Abrus
1954. Većeslav Holjevac	Dragutin Mlać, Milutin Pavlović	Tonka Žic-Abrus
1956. Većeslav Holjevac	Tonka Žic-Abrus, Miljenko Rendulić	Dragutin Mlać, Stjepan Brlečić
1958. Većeslav Holjevac	Tonka Žic-Abrus, Miljenko Rendulić	Stjepan Brlečić, Josip Jambrošić
1961. Većeslav Holjevac	Dinko Podgornik, Branislav Čelap	Stjepan Brlečić
1965. Većeslav Holjevac	Božidar Škerl	Veljko Vinterštajger
1967. Božidar Škerl	Petar Lučić Roki	Nikola Aleksić
1971. Božidar Škerl	Željko Poljak	Nikola Aleksić
1975. Božidar Škerl	Željko Poljak, Ivo Durbešić	Nikola Aleksić
1979. Božidar Škerl		Nikola Aleksić
1981. Željko Poljak		Nikola Aleksić
1983. Željko Kašpar		Nikola Aleksić
1985. Božidar Škerl	Željko Kašpar, Zvonimir Sliepčević, Drago Novak	Nikola Aleksić

Branislav Čelap (Zagreb 1922), direktor Knjižarskog poduzeća »Prosvjeta« u Zagrebu, član PD Zagreb od osnutka i njegov predsjednik, potpredsjednik PSH 1961 — 1964, predsjednik Komisije za međunarodne veze PSH

Franjo Masnec (Desinić 1911), stučni učitelj, drvotokar u Zagrebu, član »Prijatelja prirode« od 1934, član Zadruge »Izletnički dom«, poslije rata član PD »Grič« i »Zanatljija«, predsjednik PSH 1953, zatim predsjednik nadzornog odbora

Dragutin Mlać (Zagreb 1894 — 1978), prije rata član HPD-a, »Prijatelja prirode« i Zadruge »Izletnički dom« (dom na Glavici), poslije rata osnovao PD »Grič« te bio član Planinarskog odbora FISAH-a i potpredsjednik PSJ. Kao potpredsjednik (1953. do 1956) i tajnik PSH (1956—1958) stekao je osobite zasluge za obnovu planinarskih domova u Hrvatskoj

Dr. Vladimir Blašković (Karlovac 1901), profesor Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, član HPD-a od 1921, osnivač podružnice »Bilo« 1928. u Koprivnici, tajnik podružnice »Martinščák« u Karlovcu 1934. do 1935, član Planinarskog odbora Zagreba 1945. do 1948, suosnivač PD Zagreb i PSH, predsjednik PD Zagreb i njegove seniorske sekcije, potaknuo osnivanje Planinarskog muzeja Hrvatske i tiskanje časopisa »Naše planine«, napisao »Povijest hrvatskog planinarstva« (Zagreb 1974), plodan publicist, predavač i neumoran vodič društvenih izleta

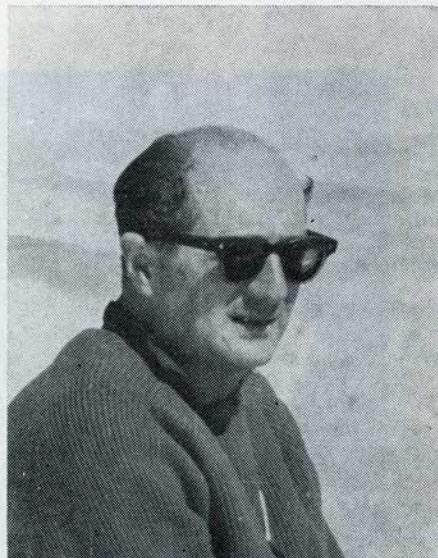
NADZORNI ODBOR (ODBOR DRUŠTVENE KONTROLE) PSH

- 1950. Dragutin Mlać, Pero Šafarik
- 1952. Engel, Pajalić, Miškulin
- 1953. Dragutin Kleščić, Dean Šlegl, Đuro Rački
- 1954. Franjo Masnec, Karlo Acman, Boris Kamaryt
- 1956. Karlo Acman, Franjo Masnec, Josip Ruhek
- 1958. Franjo Masnec, Karlo Acman, Josip Ruhek
- 1962. Franjo Masnec, Karlo Acman, Josip Ruhek
- 1967. Stjepan Brlečić, Branko Kiralj, Dragutin Mlać, Milan Henč, Ivan Štefanac
- 1971. Stjepan Brlečić, Karlo Acman, Drago Mihaljević, Zvonko Huzjak, Marko Mateček
- 1975. Karlo Acman, Drago Mihaljević, Lujo Staničić, Joso Rukavina, Vladimir Ožbolt
- 1980. Alfred Hlebec, Milivoj Kovačić, Drago Mihaljević, Joso Rukavina, Lujo Staničić
- 1985. Lujo Staničić, Milivoj Kovačić, Joso Rukavina

DISCIPLINSKI SUD (SUD ČASTI) PSH

- 1954. Milutin Pavlović, Dragutin Mlać, Dragutin Kleščić
- 1956. Tonka Žic-Arbus, Miljenko Rendulić, Ivan Štefanac
- 1958. Ante Mladineo, Ivan Štefanac, Dean Šlegl
- 1962. Branimir Gušić, Željko Jovanović, Ivo Kraljeta
- 1965. Franjo Masnec, Željko Jovanović, Ivo Veronek
- 1967. Zvonimir Rihtman, Ivo Veronek, Krešo Žiborski
- 1971. Zvonimir Rihtman, Krešo Žiborski, Ivo Veronek
- 1975. Ivo Veronek, Krešo Žiborski, Želimir Kantura
- 1979. Ivo Veronek, Vesna Domines, Marko Mateček
- 1985. Drago Trošelj, Vesna Domines, Joso Rukavina

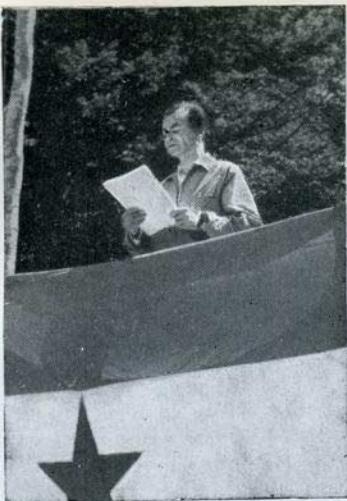
Osnivačka skupština	20. lipnja 1948.	Zagreb
Savjetovanje PSH	24—25. studenog 1948.	Sljeme
I. glavna skupština	27. studenog 1949.	Zagreb
Plenum	22—23. listopada 1950.	Sljeme
Plenum	24—25. ožujka 1951.	Sljeme
II. godišnja skupština	6—7. travnja 1952.	Sljeme
Plenum	8. ožujka 1953.	Sljeme
III. godišnja skupština	27—28. ožujka 1954.	Platak
Plenum	16—17. listopada 1955.	Sljeme
IV. godišnja skupština	4—5. studenog 1956.	Sljeme
Izvanredna skupština	27—30. srpnja 1957.	Štirovac
V. redovna skupština	26—27. listopada 1958.	Velika
Plenum	7—8. studenog 1959.	Sljeme
VI. redovna skupština	18—19. studenog 1961.	Sljeme
Izvanredna skupština	28. srpnja 1962.	Jasenak
VII. redovna skupština	29. svibnja 1965.	Delnice
Izvanredna skupština	9. siječnja 1966.	Zagreb
VIII. redovna skupština	10. prosinca 1967.	Zagreb
IX. redovna skupština	25. travnja 1971.	Zagreb
X. redovna skupština	22. rujna 1975.	Zagreb
XI. redovna skupština	22. prosinca 1979.	Zagreb
XII. redovna skupština	18. svibnja 1985.	Zagreb

Petar Lučić Roki (Vis 1916), predratni alpinist (prvi penjački uspon u Dalmaciji, Kozjak 1937), predsjednik Alpinističke sekcije FD »Dinamo« (1947), osnivač Alpinističkog kluba u Zagrebu (1959), prvi urednik »Naših planina« (1949 — 1958), potpredsjednik PSH, planinarski pisac, fotograf i predavač koji vjerojatno nosi prvenstvo po broju održanih planinarskih predavanja

Tonka Žic-Abrus (Trogir 1928), direktor Zavoda za ispitivanje kvalitete robe u Zagrebu, od 1945. član planinarske organizacije u Splitu, po dolasku u Zagreb član PD Zagreb, član Izvršnog odbora PSH 1948 — 1961, od čega pet godina tajnika, a zatim potpredsjednica. Delegat PSH i PSJ u UIAA. Za službu za povrat Tomislavova doma planinarima

Dr. Miljenko Rendulić (Varaždin 1913), pravnik, direktor Republičkog zavoda za statistiku, član PD »Priroda« i njegov predsjednik, bio je šest godina potpredsjednik PSH (1956 – 1961). Kako je u to doba predsjednik Većeslav Holjevac bio zauzeti drugim rukovodećim dužnostima, stvarno je predsjedničku funkciju obavljao Rendulić.

nekata odobravana iz sredstava centralne državne administracije i distribuirana preko PSJ. Otada počinju sve veće značenje dobivati republički planinarski savezi, što traje sve do uvođenja novog komunalnog sistema koji je znatna prava, a s time ujedno i odgovornosti, prenio na manje teritorijalne jedinice. Novim statutom PSH, što ga je donijela Skupština 1962, pokušalo se organizaciju decentralizirati osnivanjem općinskih i kotsarskih planinarskih odbora, ali bez većeg uspjeha. Tek je ponovna promjena statuta 1965., koja je dala prednost regionalnoj umjesto političko-teritorijalnoj podjeli, uspjela učvrstiti razvoj u smjeru decentralizacije. To su dobri dijelom uvjetovali i društveno-ekonomski faktori što ih je donijela tadašnja privredna reforma sa svojim pratećim restrikcijama. Treba reći da privredna reforma nije pogodovala društvenim djelatnostima. Bile su reducirane razne dotacije i beneficije, a komercijalni duh počeo je mijenjati i navike planinara. Težak je udarac zadalo glavnoj djelatnosti planinarskih društava ukidanje prijašnjega velikog popusta na željeznici prilikom grupnih planinarskih izleta, a princip rentabilnosti u privredi odrazio se stag-nacijom društvenog rada i izgradnje planinarskih objekata u planini.

Naše planinarstvo u eri decentralizacije i samoupravljanja

Nakon skupštine PSJ 1963. godine i tada donesenog novog statuta, a pogotovo s ustanovnim učvršćenjem samoupravljanja, decentralizacija planinarske organizacije dobiva još veći zamah, s osobitim odrazom na finansiranje djelatnosti. Težište se prenosi na osnovne organizacije, tj. na planinarska društva, a nekadašnji veliki forumi (PSJ, PSH i regionalne organizacije) gube na svom prvo-bitnom značenju. To se bez sumnje pozitivno odražavalo u brojčano i stručno jakim društvima, ponajviše u većim mjestima, koja su imala mogućnosti i snage za samostalno djelovanje (organiziranje škola, većih po-hoda, pa i ekspedicija), no većina društava, onih manjih i kadrom siromašnijih, osjećala je nedostatak oslonca što su ga mogli pružati savezi dok su raspolagali značajnim materijalnim sredstvima. Nakon gašenja nekadašnjih centraliziranih fondova, društva su bila primorana da se oslanjaju na vlastite snage i da izvore financiranja svojih djelatnosti, pogotovo za izgradnju planinarskih kuća, traže u okviru svojih komuna. Većini društava teret održavanja planinarskih kuća postaje pretežak, jer su planinarske kuće u pravilu nerentabilne, pa dolazi do absurdne situacije: Planinarski savez Hrvatske mora preuzimati nerentabilne i napuštene domove pa na njima iscrpljuje snage i ona minimalna sredstva koja bi morao koristiti za finansiranje statutom određenih zadataka, u prvom redu za izobrazbu kadrova i razvijanje specijaliziranih djelatnosti.

Franjo Masnec, bivši predsjednik PSH, i **Stjepan Brlečić** (Zagreb 1920), profesionalni tajnik PSH 1956 – 1964, na Cesogradskoj gori 1961. godine prilikom sleti planinara Hrvatskog zagorja

*Na konferenciji PSH 19. ožujka 1977. na Omanovcu skupili su se tadašnji najaktivniji planinarski rukovodioци iz Hrvatske. U prvom redu su prof. Branko Pruginić, Dražen Zupanc, Jović, Nikola Aleksić (leži), Cedimir Gros, Ivo Marion, Dragutin Karažinec i mr. Ivo Durbešić, u drugom redu prof. Ante Petković, nepoznati, Ivica Sudnik, mr. Ivo Stok, Dragutin Rodman, Stjepan Pačarić, Karlo Acman, Alfred Hlebec, Božidar Skerl, Ante Rukavina, nepoznati, Vlado Mlinarić i Rudolf Kres

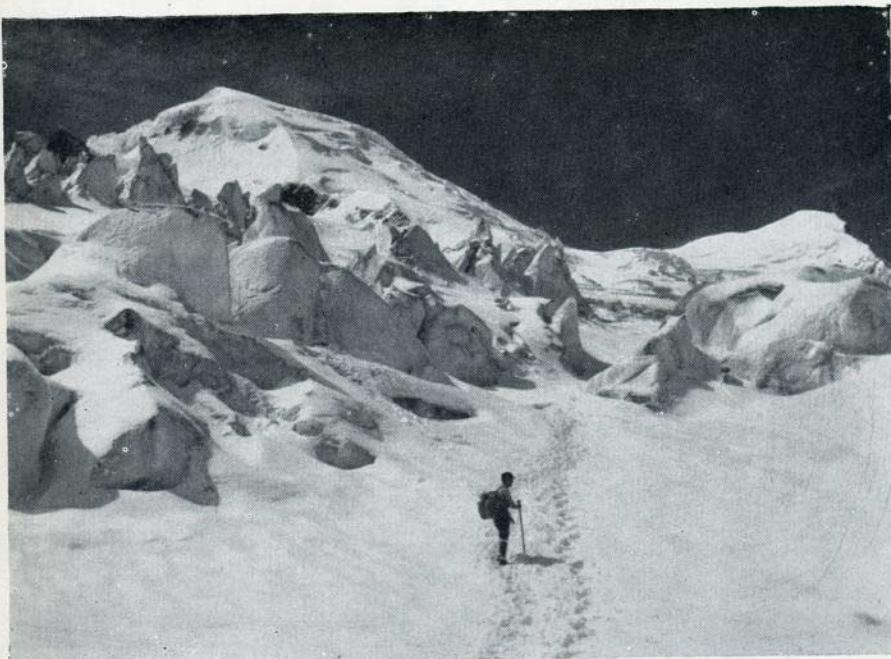
Posljednjih godina može se zapaziti nova vrlo pozitivna značajka: masovnost društava i društvenih akcija ustupa mjesto kvaliteti. Zahvaljujući solidno postavljenim osnovama, školovanju kadrova i afirmaciji planinarstva u javnosti i širim slojevima pučanstva, a riješene balasta masovnosti, planinarske se organizacije bolje mogle posvetiti razvijku specijaliziranih djelatnosti i izobrazbi stručnih kadrova. Tako su npr. planinarska speleologija, alpinistika, orientacijski sport i gorska služba spašavanja postigle visoku stručnu razinu. Planinarska organizacija u nas primila je pod svoje okrilje orientacijski sport i speleologiju, djelatnosti koje su svojom atraktivnošću stekle priličnu popularnost, te im je dala planinarska obilježja.

Za današnje planinarstvo u SR Hrvatskoj značajno je i planinarsko djelovanje izvan organizacija. Zahvaljujući motorizaciji, razvijku prometa i postignutom ekonomskom standardu, većini je građana moguće pohadati planine bez oslonca na planinarsku organizaciju. Popust na noćenju u domovima, praktički danas jedina članska povlastica, obično nije dostatan razlog za učlanjivanje u društvo. Uz to nov način života više orientiran u kuću, uz televizor i kućne udobnosti, udaljava ljudi od svakoga društvenog amaterskog rada, pa tako i od planinarskog. No, mjerilo snage planinarske organizacije danas ni ne treba više da bude broj prodanih članskih markica, nego društveni ugled i značenje u sredini u kojoj djeluje. Pokazalo se da su planinarske ideje i danas suvremene, možda čak aktualnije nego ikada prije.

Kako radi Planinarski savez Hrvatske

Osnivačka skupština PSH održana je 20. lipnja 1948. u Zagrebu. Za razliku od predratnog HPD-a i njegove Središnjice, u koju se mogao upisati svaki pojedini planinar, PSH je konstituiran kao udruženje planinarskih društava i takav je karakter zadržao sve do danas. U početku je to bila prilično centralistički složena organizacija, ali i sama ovisna o centru, tj. o Planinarskom savezu Jugoslavije u Beogradu. Višekratnim izmjenama statuta PSJ i svoga vlastitog statuta, PSH je u toku nekoliko desetljeća postepeno promjenio svoj karakter. Danas je njegova uloga manje operativna a više usmjeravajuća, kao okvir za dogovaranje i kao izvor inicijative, pogotovo za specijalizirane djelatnosti. Unatoč takvim promjenama organi PSH nisu se bitno mijenjali. To su skupština, konferencija (prije glavni odbor), predsjedništvo (do 1979. izvršni odbor) i stručne komisije (do 1954. referade), zatim nadzorni odbor i sud časti (do 1962. disciplinski sud). Administraciju PSH vodio je plaćeni administrator koji je sve do 1959. imao prilično utjecajnu ulogu, a otada nadalje vodi je profesionalni tajnik. Na toj su funkciji bili, istodobno i u svojstvu izbornog tajnika: Stjepan Brlečić (1959–1965), Velimir Vinterštajger (do 1967) i Nikola Aleksić (neprekidno od 1967). Na predsjedničkoj dužnosti najduže su bili Većeslav Holjevac (1954–1967) i Božidar Skerl (od 1967. nadalje, s prekidom od četiri godine). Nakon uvođenja tzv. ograničenog predsjedničkog mandata predsjednici su bili dr Željko Poljak (1981–1983) i mr. Željko Kašpar (1983–1985).

Uz članak »Uspomene na alpinista Franju Draženovića«

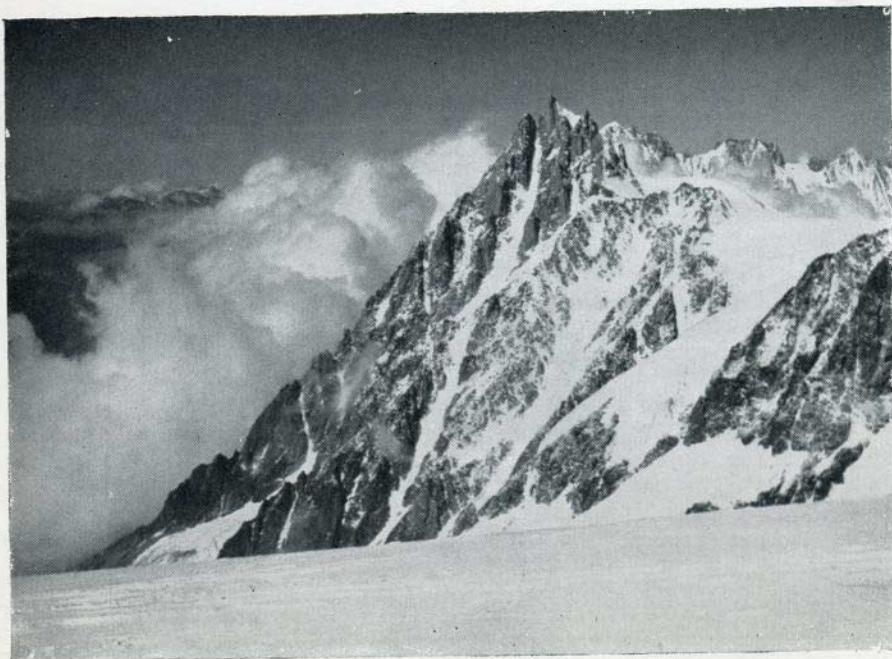

Draženovićeve fotografije s Mont Blanca 1930. godine

Gore: Jonction i Dome du Gouter (lijevo) i Aiguille du Gouter (desno)

Dolje: Aiguille du Midi (3842 m)

Otisak originalnih klišaja iz Hrvatskog planinara 1931. godine, koji su sačuvani u
Klišoteci Planinarskog saveza Hrvatske

ČLANOVI PLANINARSKE ORGANIZACIJE

OSIGURANI SU KOD OZ-a

Na temelju zaključka XII. redovne Skupštine PSH održane 18. V. 1985. u Zagrebu, Predsjedništvo PSH ugovorilo je s OZ »Croatia« osiguranje za sve članove po slijedećim uvjetima:

- Premija za osiguranje iznosi za seniore i omladince 60, a za podmladak din 30. Kao polica vrijedi članska iskaznica s markicom za tekuću godinu.
- Početak osiguranja je 1. I. 1986.
- Osiguravatelj je u obvezi kada nesretni slučaj nastane pri obavljanju planinarske djelatnosti za vrijeme:
 1. sportskog i rekreativskog planinarenja,
 2. obavljanja dužnosti po nalogu ugovaratelja osiguranja kao što su sastanci, konferencije, nabavljanje opreme i slično, i
 3. neprekinitog izravnog puta od zbornog mesta do mesta obavljanja planinarske djelatnosti i natrag, kao i na putovanju za obavljanje dužnosti iz točke 2 ovog člana.
- Osigurane svote iznose za smrt 40.000 i za trajni invaliditet 80.000 din, osim u slijedećim slučajevima. Ako uslijed nesretnog slučaja nastupi smrt osiguranika mlađeg od 14 godina, osiguravatelj je u obvezi isplatiti za troškove pogreba 50% osigurane svote koja je navedena u polici za slučaj smrti. Kada je osiguranik u trenutku nesretnog slučaja stariji od 75 godina, osiguravatelj je u obvezi isplatiti 50% od iznosa koji bi inače trebao platiti.
- Osiguravatelj snosi sve troškove akcije spašavanja ozlijedenog osiguranika do iznosa od 200.00
- U slučaju nesreće članovi odnosno njegovo društvo trebaju dostaviti na adresu PSH slijedeće: imenini formular prijave nesretnog slučaja, početni i zaključni listki izvještaj i člansku iskaznicu s markicom za tekuću godinu. Vrijednost prijave je tri godine od dana nastanka nesretnog slučaja.

Premije uplaćuju društva Planinarskom savezu Hrvatske prilikom nabavke članskih markica. Radi jednostavnijeg obračuna, cijena markica uvećana je za iznos premije.

Društva trebaju svoje članove prilikom ubiranja članarine obavijestiti o ovoj novosti.